

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 36.

Lördagen den 21 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare fil. d:r *Ivar Öman* på grund av akut svalg- och luftvägsinfektion är oförmögen deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. den ²⁰/₅ 1938 t. o. m. den ²⁷/₅ 1938, intygas härmed.

Stockholm den 20 maj 1938.

Olof Björlin,
leg. läkare.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 304, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till sjöarbetstidslag m. m. och förslag till lag angående ändrad lydelse av 10, 23, 51 och 73 §§ sjömanslagen den 15 juni 1922 (nr 270).

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 324, angående anstånd med avsked åt viss i statens tjänst anställd sjuksköterskepersonal.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1—5, första lagutskottets utlåtande nr 48 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 85—88.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till tekniska läroverk m. m. jämte en i ämnet väckt motion. *Anslag till tekniska läroverk m. m.*

I förevarande utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 158 framlagda förslag och med avslag å en av herr Bergvall m. fl. väckt motion (II: 391),

a) besluta, att i Stockholm skulle från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas ett tekniskt gymnasium med teknisk fackskola under förutsättning dels att maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt dithörande övriga delar av tekniska skolan i Stockholm nedlades respektive omorganiserades på sätt i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1938 angivits, dels ock att kommunen för nämnda gymnasium med fackskola tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning ävensom till anskaffning och komplettering av undervisningsmateriel bidroge med 10,000 kronor;

Första kammarens protokoll 1938. Nr 36.

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

b) medgiva, att de tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping finnge från och med budgetåret 1938/39 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, ombildas till tekniska gymnasier, anordnade på sätt i omförmälda statsrådsprotokoll angivits, under villkor, att vederbörande kommun tillhandahölle erforderliga undervisningslokaler samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning;

c) godkänna i utlåtandet införd personalförteckning för de tekniska läroverken, med undantag för tekniska gymnasiet i Göteborg, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;

d) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för sagda tekniska läroverk, att tillämpas under budgetåret 1938/39;

e) till Tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 788,700 kronor;

f) till Tekniska läroverk: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 91,500 kronor;

g) till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 67,100 kronor;

h) till Tekniska läroverk: Stipendier för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 8,500 kronor;

i) till Särskilda anstalter för yrkesundervisning: Bidrag till tekniska skolan i Stockholm för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 159,000 kronor, därav 41,470 kronor skulle utgå under villkor, att Stockholms stad för samma tid för berörda ändamål bidroge med enahanda belopp samt med beräkande, att 480 kronor skulle tillskjutas av Sjöstedtska fonden;

j) medgiva, att lektorerna vid tekniska läroverket i Malmö A. K. Liljenqvist och J. F. Olsson finnge, utan hinder av vad i 29 § avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende vore föreskrivet, under tiden från och med den 1 juli 1938 intill utgången av det för vardera av dem meddelade förordnandet såsom biträde åt rektor vid nämnda läroverk åtnjuta det årliga hyresbidrag å 1,000 kronor, som Malmö stad kunde komma att utbetala.

I herr *Bergqvalls* m. fl. berörda motion (II:391) hade hemställts, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 158 i vad det gällde upprättande av ett tekniskt gymnasium i Stockholm och nedläggande av de nuvarande maskin- och byggnadsyrkesskolorna samt ombildning till tekniska gymnasier av de nuvarande tekniska elementarskolorna i Borås och Norrköping, dels anhålla, att Kungl. Maj:t till nästkommande riksdag behagade framlägga förslag såväl till omorganisation av samtliga delar av tekniska skolan i Stockholm som ock till sådan organisation av de tekniska läroverken i Stockholm, Borås och Norrköping, att samma möjlighet till inträde vid dessa läroanstalter tillförsäkrades sådana sökande, vilka dokumenterat god duglighet vid arbete inom ifrågavarande industrier och innehade för vidare utbildning erforderliga förkunskaper, som sökande, vilka efter avlagd realexamen styrkte kortare tids praktik.

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herr *Oscar Olsson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr *Olsson, Oscar*: Herr talman! Riksdagen går i dag att lägga slutstenen till den, jag kan ju säga, reform av den lägre tekniska undervisningen, som beslöts av riksdagen 1918 och som då påbörjades. Det är sålunda tjugu år, som det tagit att komma fram till tillämpningen av den princip, som riksdagen

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

då knäsatte. Och det är, herr talman, inte så underligt, ty det var två stridiga principer, som stodo emot varandra från början, nämligen den skarpa motsättningen då mellan näringslivets män å ena sidan och skolfolket å den andra, representerat främst av skolöverstyrelsen och departementschefen. Det var då en skola, som kastade sig i vägen för en omändring till tekniskt gymnasium efter den uppgjorda modellen, nämligen det tekniska elementarläroverket i Örebro, som genom Örebro läns representanter här i riksdagen mycket hetsigt gick emot den uniformering, som föreslogs 1918. Och i år har från Stockholm en motion kommit fram, som egentligen representerar näringslivets män, till förmån för en anordning, som går i samma riktning som den Örebroskolan slogs för och fick riksdagen att godtaga för sin räkning åren 1918, 1919 och 1920 under mycket häftiga strider och debatter.

Motsättningen berodde på att skolmännen ville ha renodlade skoltyper för den tekniska undervisningen enligt mycket vackert utpekulerade principer. De tekniska elementarskolorna hade varit angelägna om att ge en teknisk utbildning, specialiserad på olika områden, mekanik, kemi, husbyggnad o. s. v. Dessa skolor togo emot både arbetare och folk, som hade gått skolvägen — där fanns sålunda olika material men huvudsaken för dessa tekniska elementarskolor hade alltid varit en grundlig teknisk utbildning på olika områden. Nu ville skolöverstyrelsen vid sin förändring av elementarskolorna till tekniska gymnasier ha bort denna grundliga specialiserade tekniska undervisning och ville i stället ha en allmän teknisk utbildning på både mekanikens och kemins områden. Den ville därtill också lägga en merkantil utbildning med det programmet, att lärjungarna, som gingo ut från de tekniska gymnasierna, sedan lättare skulle kunna skaffa sig anställning på de platser i näringslivet, där det fanns utrymme för dem.

De gamla tekniska elementarskolorna hade varit mycket angelägna om att förse näringslivet med duktigt arbetsbefäl, och det var ganska naturligt, att man från näringslivets sida lade stor vikt just på denna princip för de tekniska elementarskolorna. Man har alltid från näringslivets håll varit angelägen om att duktiga arbetare skulle kunna få tillfälle till en utbildning, som satte dem i stånd att bli arbetsbefäl i industrierna. Den synpunkten förbisåg man naturligtvis inte heller i skolutredningarna, men man ansåg sig kunna gå den till mötes genom att vid sidan av de tekniska gymnasierna upprätta tvååriga fackskolor, som skulle fylla denna uppgift.

Nu är det ju så, att skolmän tycka om rena och klara linjer, och de tyckte, att det var så utomordentligt tydligt och klart, hur man nu skulle få denna sak ordnad på bästa sätt. Man skulle ha duktiga arbetare i tvååriga fackskolor, och dessa skulle sedan övertaga arbetsbefälsposter inom industrien och näringslivet i övrigt, och så skulle man ha den allmänna gymnasieutbildningen, som skulle taga hand om dem, som hade bättre teoretiska förutsättningar och sedan skicka ut dem på de platser, där de bäst passade. Det är gunås så med riksdagsmän också, att när de höra sådana här klara och rediga framställningar, tycka de att det låter bra och finna, att ingenting kan vara att invända. Näringslivets män har ibland en annan uppfattning, och de hade det just i detta fall. De tyckte inte om den där rena och klara uppdelningen. De tyckte, att den treåriga utbildning, som man hade vid landets bästa tekniska elementarskola, nämligen den i Örebro, var alldeles utomordentlig, och den ville man inte ha fördärvad på något sätt. Örebroskolan stod också mycket hårt emot alla försök att få den att avveckla och bli ett sådant där allmänt tekniskt gymnasium med tvååriga fackskolor vid sidan.

Det gick på det sättet 1918, att det blev två gymnasier, dels ett i Malmö, som hade det största gymnasiet efter Örebro, dels ett i Örebro. Men endast

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

Malmö gymnasiet kom att bli inrättat efter den nya typen: ett gymnasium, vid vars sida det ställdes tvååriga fackskolor i mekanik, kemi och byggnadslära. Örebro skolan slogs nämligen segerrikt för sin ståndpunkt även när departementschefen året därpå försökte att få in skolan på de nya linjerna, och den fick riksdagen med sig. Näringslivets män voro ganska ordentligt satta i rörelse vid denna riksdagsbehandling, och Örebro drev igenom sin mening. Skolan är fortfarande en differentierad treårig skola, ehuru med gymnasiums namn och gymnasiums rättigheter, differentierad på samma sätt som den var från begynnelsen på en mekanisk linje, en kemisk linje och en elektroteknisk linje, men däremot ingen byggnadsteknisk linje. Och dessutom tillades nu en merkantil linje för att inte den allmänna merkantila undervisningen på de andra linjerna skulle skada eller förringa den tekniska och praktiska utbildningen.

I fortsättningen gick det egentligen inte så särdeles bra att få sprätt på planerna från 1918. Härnösand kom visserligen så småningom över till gymnasietypen, men Norrköping och Borås ha stått som tekniska elementarskolor ända tills nu. Och den redan 1918 högst aktuella frågan om Stockholms tekniska skolas förvandling till gymnasium har inte heller kunnat slå igenom. Och tacka för det, när stockholmarna med näbbar och klor opponerat sig mot denna allmänna undervisning, som Stockholmsindustrierna tydligen betrakta med något misstänksamma blickar. De ha gått fram på den gamla vägen med en ordentlig teknisk och praktisk utbildning utan att lägga så stor vikt vid den allmänna gymnasieutbildningen på olika områden.

Nu har emellertid också det underbara inträffat under tidernas lopp, att skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t gått över på Örebro linjen på det sättet, att de båda elementarskolor, som nu föreslås skola övergå till gymnasier, äro differentierade ungefär på samma sätt som Örebro skolan är differentierad. Det är sålunda här på visst sätt en seger för 1918 års princip mera formellt än reellt, som skall befastas genom dagens riksdagsbeslut.

Nå, vad har jag då att anmärka på detta, jag som alltid har stått på Örebro linjen i detta fall? Jo, jag har det att anmärka, att när man nu har övergått till en differentiering, tycker jag att man litet grand också skulle ha tagit hänsyn till kravet på en förnuftig rationalisering av skolorna. Det förhåller sig så, att vid elementarskolorna i Norrköping och Borås har man haft kemisk-tekniska och byggnadstekniska linjer vid sidan om den mekaniska linjen, vilka linjer i allmänhet varit mycket dåligt besatta av elever. Den byggnadstekniska linjen skall nu dragas in, även officiellt, i Borås, sedan den faktiskt varit indragen efter 1930 — i Borås hade nämligen under de sista elva åren i avgångsklassen funnits mestadels en eller ingen elev, någon gång två elever. I Norrköping och i Borås har det på den kemisk-tekniska linjen varit ungefär på samma sätt. I Norrköping har den byggnadstekniska linjen haft en god utveckling under den senaste högkonjunkturen, och det är ingenting att anmärka i fråga om elevantalet på den linjen. Det är sålunda fullt i sin ordning att Norrköping skall ha en sådan linje vid sitt gymnasium. Men vad kemin beträffar, ser det ut på ett helt annat sätt enligt de uppgifter, som jag fått för de senaste 20 åren, och man skulle säkerligen ha kunnat gå tillbaka 20 år till, utan att det sett annorlunda ut. Under de sista tio åren, under vilken period den nuvarande högkonjunkturen infaller, finna vi, att det i Borås på denna linje inte varit högre elevantal i avgångsklassen något år än fyra — det vanliga är en eller två. Man tycker ju, att en gymnasielinje med i regel en eller två elever i klassen inte är precis som den bör vara. Och i Norrköping är det inte bättre. Där voro visserligen vid slutet av 1936 sex elever redovisade i avgångsklassen, men i föl var det återigen två. Ibland har det varit ingen,

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

ibland en, ibland tre. När sådant pågår i årtionden, för att inte säga halva sekel, så måste naturligtvis intrycket bli, att det är en barock skolordning.

Så har det alltid varit, säger man, och då är det väl naturligt, att det skall så vara. Men det har aldrig varit så vid Örebro skolan. Detta gymnasium har även vid den kemisk-tekniska linjen alltid kunnat räkna eleverna i tvåsiffrigt tal, och det är rätt komiskt att se, huru skolherrarna år 1918 kanske just på denna grund föreslogo, att den kemisk-tekniska linjen där skulle avvecklas. Meningen var väl, att skolorna i Norrköping och Borås därigenom skulle kunna få fler elever! Vad den kemiska fackskolan i Malmö beträffar, har den inte heller varit någon succé. Där utgingo sista året sex elever, varav fyra kommo till bryggerier och två till gummifabriker. Det ser sålunda ut, som om den speciellt kemisk-tekniska linjen vid de tekniska läroverken skulle vara någon sorts undantagsskola här i Sverige med få och ibland inga elever i klasserna men som i alla fall skall uppehållas på grund av skolsystemet.

Nu kan det anföras åtskilliga förmildrande omständigheter, och speciellt gäller detta Norrköping, där man ju har en färgeriteknisk linje och man därför ändå kan få ett resonabelt antal elever med även i den kemiska undervisningen, åtminstone vissa år.

När utskottet och riksdagen haft tillgång till dessa siffror årtionde efter årtionde, så hade det, även om man nu inte vill lägga stenar i vägen för dessa två sista elementarskolors övergång till gymnasier, inte varit ur vägen att hos Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t ville se efter, om inga åtgärder kunde vidtagas beträffande den lägre tekniska undervisningen när det gäller kemin, så att den skulle kunna anordnas på sådant sätt, att vi kunde slippa de lilleputtklasser, som vi haft att dras med runt om vid alla anstalter, utom i Örebro, under årtionden. Jag är inte fackman på detta undervisningsområde, eftersom jag är humanist, men jag har svårt att föreställa mig att näringslivet skulle kunna ha någon verklig glädje och nytta av att den kemiska undervisningen vid de tekniska läroverken lägges på ett sådant sätt, som jag här har redogjort för. Och denna redogörelse är dokumentariskt bevisad riktig, ty den är underskriven av föredraganden i skolöverstyrelsen, förre rektorn Ryno Lundquist vid Norrköpings tekniska elementarskola.

Ifrån dessa utgångspunkter skulle det kunna tyckas, att jag skulle sluta med att yrka avslag på den kungl. propositionen. Det gör jag inte, ty utvecklingen har gått dithän, att dessa tekniska elementarskolor i fråga om intagandet av lärjungar praktiskt taget blivit tekniska gymnasier. Det är väl också detta som gör, att det inte denna gång hörts någon opposition från Borås eller Norrköping, ty styrelserna för skolorna i dessa städer ha ställt sig bakom kravet på att dessa skolor skola bli gymnasier. Följaktligen må de bli det — det har jag ingenting emot, utan finner det vara tämligen i sin ordning. Men jag har velat peka på de abderitiska förhållandena beträffande de särskilda klasserna i kemi i de tekniska skolorna landet över. Och man kan nog behöva titta ett slag på de andra linjerna också, med undantag av den mekanisk-tekniska linjen.

Nu hoppas jag, att skolöverstyrelsen, som fått sitt program igenom efter tjugu års vedermödor, även skall bli *sakligt* intresserad på denna punkt och med bortseende från gammal slentrian ändå ta och undersöka om det inte skulle vara av behovet påkallat att här göra vissa reformer. Det är också alldeles tydligt, att näringslivets män fortfarande i viss utsträckning känna sig mera betjänta med treåriga skolor än med dessa tvååriga fackskolor, när det gäller utbildningen av den för industrien mycket viktiga del av arbetskraften, som skall stå i befälsställning.

Så kommer jag med några ord över till Stockholm. Stockholmarna ha, som

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

jag antydde, i stort sett förfäktat samma principer, när det gäller den lägre tekniska undervisningen som Örebroriktningen, som jag nyss varit inne på. Men stockholmarna ha med mycket stort eftertryck också visat på olägenheterna med en anordning med gymnasium, som skulle försvåra för duktiga arbetare att komma in och erhålla den grundliga tekniska utbildning, som de behöva. Det är ju så tack vare det, jag får väl säga, välsignade namnet *gymnasium*, att det där skall läggas vikt vid teoretiska insikter, språkkunskaper o. s. v., som näringslivets män emellertid bry sig mycket litet om i jämförelse med den rent tekniska och praktiska dugligheten när det gäller de människor, som skola utbildas vid de lägre tekniska undervisningsanstalterna. Nu krävs det för att komma in vid ett tekniskt gymnasium exempelvis realskoleexamen med två levande språk. Och var skola arbetare, som man vill ha fram till ansvarsfulla poster ha lärt sig sådant? Det är ganska naturligt under sådana förhållanden, att man både från arbetarhåll och från arbetsgivarhåll har tyckt, att man borde ha en inrättning, som på ett smidigare sätt tillgodosåg dessa dugliga arbetares intressen på samma gång som näringslivets intresse av arbetsledarkrafter på arbetsplatserna. Jag förstår ju mycket väl, att en sak, som ligger överstyrelsen varmt om hjärtat, är anknyttningen mellan de tekniska gymnasierna och tekniska högskolan. Och för allt i världen, det är en viktig synpunkt. Men den synpunkten kan dock inte få träda störande emellan, när det gäller en så viktig uppgift för näringslivet som den här påtalade.

Jag sympatiserar således i mycket hög grad med Stockholmsmotionen på de punkter, där den vill ha förnuftiga inträdesfordringar och en från näringslivets synpunkt förnuftig läggning av undervisningen för att driva fram de rent praktiska färdigheterna och insikterna så långt som möjligt. Nu har emellertid statsrådet liksom skolöverstyrelsen, det skall villigt erkännas, inte anlagt några benhårda byråkratiska synpunkter på frågan. De ha gått till mötes genom att mjuka upp villkoren både för inträdessökande och för undervisningens läggning, där ha vidtagits åtgärder, så att duktigt folk, som skulle kunna gå längre efter avslutandet av gymnasiestudierna, också kunna göra det, och det har vidtagits anordningar, så att Stockholms stad kan anlägga skolor i samband med tekniska gymnasiet och på det sättet tillgodose sina intressen. Där har man alltså gjort åtskilligt, och utskottet har genom sitt sätt att skriva givit Kungl. Maj:t ytterligare fullmakt att tillsammans med Stockholms stad gå fram på vägar, som kunna tillgodose det stockholmska näringslivets intressen i fråga om denna skola. Det är därför som jag beträffande skolan i Stockholm kommer till samma negativa resultat i fråga om intagandet av någon stridsställning som i fråga om skolorna i Norrköping och Borås.

Det är ytterligare en sak beträffande Stockholm, som gjort, att jag har nöjt mig med att utskottets skrivsätt har pressats dithän som skett. Det kan nämligen hitta på att hända, att om man följer Stockholmsmotionen, så får Stockholm vänta ganska länge på sitt gymnasium, när det inte vill ha det så, som Kungl. Maj:t och riksdagen erbjuder det. Och jag är inte så säker på att stockholmarna skulle känna sig så särskilt uppbyggda av en sådan utgång heller.

Således, herr talman, trots de grava principiella anmärkningar, speciellt från näringslivets synpunkter, som jag här anfört mot slutstenens läggande i dag i fråga om organisationen av den lägre tekniska undervisningen, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Min ärade länskamrat vidrörde särskilt förhållandena vid den tekniska elementarskolan i Norrköping. Han förklarade, att det redan nu praktiskt taget är så, att de tekniska elemen-

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

tarskolorna äro att betrakta som tekniska gymnasier i avseende på deras arbetssätt och i avseende på den undervisning, som kommer eleverna till godo. Och däri är jag med honom ense. Emellertid påpekade han för sin del, att visserligen var i Norrköping den byggnadstekniska linjen väl belagd, och om den mekaniska linjen kunde naturligtvis inte heller några delade meningar råda, men han hade erinringar att göra gent emot den kemisk-tekniska linjen, vilken han karakteriserade som ett försök att uppehålla »lilleputtklasser» vid läroverket.

Då jag har den äran att av Kungl. Maj:t sedan många år tillbaka vara utsedd till ordförande i styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping, skall jag be att få säga några ord, särskilt för att få tillfälle att livligt bestrida påståendet om att den kemisk-tekniska undervisningen i denna skola ej komme effektivt till nytta. Det förhåller sig nämligen så, vilket också lätt vidrördes av den ärade talaren, att det i Norrköping även finns en färgeri-teknisk linje, där undervisningen i viss mån går ihop med undervisningen på den kemisk-tekniska linjen och vilken linje är beroende på den kemiska linjen. De elever, som deltaga i den färgeritekniska undervisningen, undervisas alltså i de rent kemiska ämnena tillsammans med dem, som tillhöra den kemisk-tekniska linjen. Tillsammans med dessa lärjungar undervisas på samma sätt även elever från de övriga klasserna, då det gäller speciell undervisning i kemi. Den färgeri-tekniska linjen kan nu uppehållas med relativt små utgifter på grund av denna samundervisning.

Gentemot de siffror för elevernas antal, som här betecknades som så ringa, skall jag emellertid bedja, herr talman, att nu få lämna några uppgifter från de sista fyra åren beträffande elevantalet vid undervisningen.

I avseende å den speciella kemiska fackundervisningen, herr talman, är det så, att ojämförligt största tiden upptages av kemiska laborationer, och i dessa laborationer deltaga elever på den färgeritekniska linjen. Det har varit så, att vid denna samundervisning ha deltagit åren 1934 och 1935 sexton elever, år 1936 fjorton och år 1937 femton elever. Nu passar det egentligen icke med ett så stort antal elever. I allmänhet är det bäst med ett antal av åtta å tio elever, och elevantalet bör i varje fall icke överstiga tolv. Under vissa lektionstimmor går det med femton elever. Det har således ingalunda varit brist på elever i kemisk-teknisk undervisning. Det har för oss också varit klart, att det skulle vara synnerligen olämpligt — vilket också erkändes av den föregående talaren — om vi skulle undandraga denna kemisk-tekniska undervisning de många arbetare och lärningar, som äro anställda på färgerier och som nu kunna såsom specialelever få var med om dessa lektioner. De deltaga nämligen tillsammans med eleverna på den färgeritekniska linjen.

Om man nu skulle tänka sig att på något sätt beskära denna kemisk-tekniska undervisning, vore det väl synnerligen omotiverat. Man skulle då komma därhän, att vi icke skulle kunna upprätthålla den färgeritekniska linjen med dess ringa antal elever. Och där kan icke mottagas många på grund av den särskilda karaktären av den specialiserade undervisningen.

Då jag har gamla relationer till sjuhäradsbygden, kanske jag också kan få tala något om Borås. Man måste väl inse, att det skulle vara synnerligen olägligt för Borås att mista den kemisk-tekniska linjen med hänsyn till den kemisk-tekniska industrien, som behöver den i och för rekrytering av laboranter och drifttekniker. Det är därför synnerligen värdefullt att ha kvar den kemisk-tekniska linjen i Borås med tanke på den elektro-kemiska industrien i Trollhättan, appreturmedelsfabrikerna, silkescellulosaindustrien, bryggerier och gasverk, som finnas där i trakten. Vissa kontrollofficerare erhålla för övrigt för närvarande kemisk undervisning i Borås. Skulle man nu draga in den

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

kemisk-tekniska linjen i Borås, skulle kanske en del av dessa elever i stället bege sig till Norrköping, varigenom det blev en ökning där.

För övrigt skulle det väl vara synnerligen oklokt att inskränka möjligheterna till kemisk-teknisk utbildning under en tid, då den kemiska industrien med rätta kan fordra att få behålla de fåtaliga kemisk-tekniska linjer, som finnas i landet — i Norrköping, Borås, Örebro och Malmö, förutom den trätekniska linjen i Härnösand. Får jag också, herr talman, som slutord säga, att utbildningsmöjligheterna på det kemisk-tekniska området icke heller böra minskas just nu, då det talas så mycket om önskvärdheten av att minska tillströmningen till de rent »lärdas» banorna.

När nu den förste talaren fällde en del yttranden, som gå med till Kungl. Maj:t, har jag, herr talman, ansett, att några ord också borde sägas för att framhålla, att denna kemisk-tekniska linje, som finns i Norrköping, verkligen i hög grad kan försvaras. Dylika tekniska linjer äro icke någon barock skolform, utan en form, som passar själva den tekniska utvecklingen och som vidare äro synnerligen lägliga för de orter, där dylika kemisk-tekniska linjer finnas. I första rummet tänker jag på Borås och Norrköping.

Herr Nordenson: Det föreliggande förslaget till omorganisation av tekniska skolan i Stockholm är så till vida mycket glädjande, att det innebär en möjlighet att få en lösning på en fråga, som nu varit aktuell i över trettio år. Striden om tekniska skolan har inte bara varit lång och dryg, den har också präglats av ganska skarpa motsättningar. Under de sista åren har den koncentrerat sig kring två huvudförslag — ett förslag, som utarbetats av Stockholms stad och framlades 1935, och ett, som utarbetats av skolöverstyrelsen och framlades 1936.

Stockholms stads förslag har i huvudsak gått ut på att bibehålla skolans karaktär av fackskola, vilket innebär en något kortare utbildningstid, mindre stränga inträdeskrav samt framför allt en sådan uppläggning av undervisningstiden, att den möjliggör för de studerande att i ganska stor omfattning idka förvärvsverksamhet samtidigt med studierna. Skolöverstyrelsens förslag innebär inrättandet av ett gymnasium, vilket i sin tur innebär längre studietid, väsentligt högre inträdesfordringar — praktiskt taget realskoleexamen — och knappast lämnar några möjligheter för de studerande att jämsides med sina studier bedriva förvärvsarbete.

Stockholms stads förslag har vunnit bifall från tekniska skolans styrelse, som livligt tillstyrkt detta, och likaledes från de närmast berörda näringsorganisationerna — Stockholms byggnadsförening och Sveriges maskinindustrieförening. De ha framhållit önskvärdheten av att man överhuvud taget icke alltför mycket uniformerade undervisningen på det tekniska området och att det verkligen måste anses vara ett önskemål, att vi här ha skolor av olika slag. Särskilt har ju den tekniska skolan i Stockholm fyllt en bestämd och säregen uppgift, då den mer än andra tekniska skolor berett möjlighet för begåvade arbetare att utan alltför stora förkunskaper och med bibehållande av sitt förvärvsarbete — åtminstone en del av året — idka studier. Skolan har också visat, att den fyller en uppgift genom att den på detta område givit mycket goda resultat, och man måste säga, att det här verkligen kan anses vara ett i bästa mening demokratiskt krav, som denna skola har fyllt genom att just möjliggöra för vissa kategorier att erhålla utbildning, som de annars knappast kunde tänkas få — i varje fall inte genom gymnasierna.

Departementschefen har emellertid ansett sig böra ansluta sig till skolöverstyrelsens förslag, men har funnit skäl att i någon mån modifiera detta, och han förordar därför vissa uppmjukningar. Han har föreslagit, att undervis-

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

ningen delvis skall bedrivas i aftonskola, och uttalat att man icke finge tilllämpa alltför stränga inträdeskrav samt att undervisningen om möjligt borde koncentreras så, att terminerna bleve kortare och möjlighet till förvärvsarbete föreläge för de studerande. Det är emellertid synnerligen tvivelaktigt, om det överhuvud taget är möjligt att genomföra ett gymnasium med dess mycket stora undervisningsprogram och samtidigt införa dessa modifikationer.

Utskottet har tydligt behjärtat detta och kommit med ett tilläggsförslag, som från Stockholms sida, tror jag, måste hälsas med stor tillfredsställelse. Det är så till vida en mycket salomonisk dom, att detta förslag i viss mån innebär, att man skall lösa frågan samtidigt på två linjer. Utskottet föreslår nämligen, att vid sidan av gymnasiet måtte införas en teknisk fackskola med *enbart* kvällsundervisning och med jämförelsevis låga fordringar samt med arbetet överhuvud taget så lagt, att det möjliggör förvärvsarbete vid sidan om studierna. Det måste sägas, att om ett sådant förslag skulle kunna genomföras, är därmed synnerligen mycket vunnet, och många av de önskemål, som framförts både från tekniska skolans styrelses sida och från näringslivets sida, skulle därmed komma att tillgodoses. Detta förslag innebär emellertid ganska många nya organisatoriska problem, och det ankommer nu på Kungl. Maj:t att tillsammans med skolöverstyrelsen utarbeta en organisationsplan. Jag skulle då här vilja rikta en vädjan till dessa myndigheter att i möjligaste mån verkligen ta upp de synpunkter och de önskemål, som framkommit från näringslivets liksom från tekniska skolans styrelses sida. Att jag anser mig böra göra ett sådant påpekande beror på, att det förefaller mig, som om Kungl. Maj:t behandlat näringsorganisationerna något väl snävt i denna fråga. Skolöverstyrelsens förslag lämnades på remiss till Stockholms byggnadsförening och Sveriges maskinindustriförening i slutet av januari detta år med anmodan att inkomma med yttrande i saken före den 15 februari. De båda föreningarna avlämnade sitt yttrande den 16 februari detta år, och propositionen är dagtecknad den 18 februari — alltså två dagar senare. Visserligen finnas i propositionen de båda yttrandena refererade, men det är väl knappast troligt, att någon vidare saklig hänsyn har kunnat tagas till dem. Det förefaller mig emellertid synnerligen önskvärt, att så hade gjorts, och jag tillåter mig därför allvarligt vädja till chefen för ecklesiastikdepartementet att vid utarbetandet av förslag till fackskola i enlighet med utskottsförslaget såväl tekniska skolans styrelse som ock dessa näringsorganisationers önskemål måtte inhämtas och i möjligaste mån beaktas.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande.

Häri instämde herr *Carlsson, Olof*.

Herr Olsson, Oscar: Jag har inte mycket att tillägga trots de anmärkningarna, som min ärade länskamrat riktade mot mitt anförande. Jag vill endast påvisa, att han i någon mån missuppfattade mig. Innan jag kommer till den saken, vill jag nämna, att han talade om att det finns så mycket tekniska anläggningar runt omkring Borås, att det därför vore galet att icke tillgodose deras anspråk på kemisk-tekniskt utbildad personal. Visst finns det förfärligt mycket anläggningar runt omkring Borås, men kan den ärade representanten på samma länsbänk som jag tala om, hur näringslivet där skall kunna bli i någon högre grad hjälpt genom en kemisk-teknisk linje i Borås, när man finner av sista årsredogörelsen, att från den kemiska fackavdelningen endast utgått tre elever. En är anställd vid Kilsunds Aktiebolag i Borås, en vid Furuplywood i Kristinehamn och en vid Rydboholms Aktiebolag. Det var alltså inte mer än tre elever, som utgingo, hur många tiotal olika näringsföretag, som än ligga runt omkring Borås.

Anslag till tekniska läroverk m. m. (Forts.)

När den ärade talaren sedan var inne på att jag alldeles hade förbisett Norrköpingsförhållandena, där man hade formlig trängsel vid den kemiska undervisningen, så vill jag säga, att jag vet mycket väl, att man har vidtagit en hel del hjälpanordningar för att komma upp till ett tillräckligt elevantal där. Det vet jag visst, men ser man på redogörelsen för den tekniska elementarskolan i Norrköping för 1936/1937, finner man, att den uppgav endast *fyra* avgående elever från den kemisk-tekniska linjen.

Sedan talade han om de många, som komma till från den färgeritekniska linjen. Hur många äro de? De äro, som herr Björkman mycket väl vet, fast han glömde bort att upplysa om den saken, *tre* stycken det året, och det är inte ett osedvanligt litet antal, herr Björkman.

Så kommer jag till herr Björkmans missuppfattning av vad jag här talade om. Det är naturligtvis oklokt att inskränka utbildningsmöjligheterna för tekniskt folk och även för kemisk-tekniskt folk under tider som dessa. Ja, visst är det det, och vem har sagt någonting annat? Jag har inte bett om inskränkning i fråga om möjligheterna att utbilda tekniskt folk. Jag har bara bett om en bättre *organisation* för utbildning av tekniskt folk, varigenom man skulle kunna komma fram till kanske rent av utbildandet av flera personer på detta område och framför allt under förhållanden, som skulle kunna möjliggöra både en bättre utbildning och bättre arbetsmöjligheter överhuvud taget.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Den ärade talaren säger, att jag missförstått honom och att han endast framhållit önskvärdheten av en bättre organisation och att han därvid pekat på de tekniska skolorna i Norrköping och Borås såsom skolor med ett icke tillräckligt elevantal för upprätthållandet av en kemisk-teknisk linje. Därvid använde han emellertid sådana ordalag som »dålig beläggning», »lilleputtklasser», »undervisning, som icke borde meddelas så få elever», etc. omdömen, som icke motsvara verkliga förhållandet.

Samtidigt angav han, att det fanns »förmildrande omständigheter» för de kemisk-tekniska linjerna, och jag ville i mitt föregående anförande just påpeka, att dessa s. k. förmildrande omständigheter i själva verket voro så tungt vägande, att vi hade all anledning att bibehålla de kemisk-tekniska linjerna i dessa två städer.

Får jag, herr talman, när jag har ordet, tillägga, att visserligen meddelas ungefär samma undervisning, vare sig det är fråga om en teknisk elementarskola eller ett tekniskt gymnasium, men det är dock så, att namnet gymnasium har en sådan klang bland allmänheten, att en elev, som går ut från ett gymnasium har lättare att få plats än en elev, som har gått ut från en teknisk elementarskola. Reformen gagnar således i hög grad eleverna och prövningen för inträde är — det kan jag garantera — synnerligen litet byråkratisk.

I detta anförande instämde herr *Björck, John*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt studierektorn vid arméns underofficersskola, läroverksadjunkten C. Eneman;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande av vissa förmåner åt Internationella regleringsbanken i Basel;

nr 49, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inköp av nya maskiner för riksbankens sedeltryckeri; samt

nr 50, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om förstärkt grundlagsskydd för vissa fundamentala principer för det nuvarande samhället.

Om grundlagsskydd för vissa fundamentala samhällsprinciper.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen ville i anledning av de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 128 i första kammaren av herr *Domö* m. fl. och nr 232 i andra kammaren av herr *Bagge* m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning angående frågan om införande i regeringsformen av sådana principer, som för det fortbestående svenska samhället kunde anses vara av den fundamentala vikt, att de ej borde utan grundlagsändring åsidosättas genom lagstiftningen.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Jag blev ganska häpen över, att konstitutionsutskottet varit med om ett sådant här uttalande om över huvud taget någon mera ingående reform av grundlagarna. Jag har försökt många gånger att i olika omfattningar och former få fram en sådan revision. Knappt någon i konstitutionsutskottet har — med ett och annat undantag såsom i fråga om utrikesutskottet — intresserat sig för betydelsefulla omdaningar trots att därvid även anförts vidlyftigare motiveringar än i denna motion. En stats konstitution måste visserligen enligt sakens natur framstå såsom en mera orörlig institution. Men ändå!

Jag skall således livligt yrka bifall till utskottets hemställan såsom ett språngbräde till en vidare omdaning av våra i åtskilligt allt för gamla grundlagar.

Jag vågar inte inlåta mig på några gissningar, varför det varit så gott före för dessa motioner. Det är kanske därför att i dem äro förenade både vänsterns och högerns gamla ideal. Högern har konciliant satt sitt ideal sist — den personliga äganderätten.

Nu vill jag särskilt uttala min anslutning till sista stycket i motionen. Där anføres, i sammanhang med fastsläandet av rättigheter, att man inte bör försumma medborgarnas *förpliktelser*, och motionen slutar med, »att det fortfarande finns områden, där medborgaren i sitt handlande mera ledes av pliktmedvetandets krav än av lagens bestämmelser». Det tycker jag är alldeles utmärkt sagt just i vår tid. Jag har alltid formulerat det så, att inga rättigheter kunna varaktigt uppbyggas annat än på fullgörandet av förpliktelser.

Vad *yttranderätten* angår, får den ju inte vara obegränsad. Man får se till exempelvis, att inte partipressen, som den gör oerhört, överskrider förbudet mot illvilliga och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande. Det ingick också en reform i det avseendet i motioner, som jag väckt om pressens reformering, men jag har ännu inte lyckats att där tillvinna mig något beslut av riksdagen. Bifall har förekommit särskilt 1910 endast i motiveringen. Kommunal handlingars offentlighet och en liten reform i tryckfrihetsprocessproceduren ha dock tillkommit på dessa motioner.

Vad angår den *personliga äganderätten*, undrar jag, om därmed också menas juridisk persons äganderätt, d. v. s. bolag och liknande institutioner, ty där ha ju aktie- och andelsägare i alla fall en personlig andel även i den juridiska personens äganderätt.

Vidare har fastslagits, att det inte är meningen, att *expropriationsinstitutet* skall avskaffas. Det har dock betonats att expropriation bör ske »mot full er-

Om grundlagsskydd för vissa fundamentala samhällsprinciper. (Forts.)
sättning». Ja, det beror på. Det kan vara fall, då det också rättvisligen och humant bör ske utan ersättning. Det inträffar brutalt genom beskattning, då som bekant inkomster och rörligt kapital konfiskeras utan ersättning. Och det är väl meningen, att det skall få fortsätta, ehuru det ofta medför ett kolossalt ingrepp i den personliga äganderätten.

Nu får jag passa på, herr talman, när det skall bli en utredning, att an- hålla, att utredningen också kastar en blick på vad som av mig och till även- tyrs andra motionerats i syfte att utbygga en allmänare reform av grund- lagarna. Jag tänker då närmast på den största motion, som jag väckt i riks- dagen, nämligen *motionen i andra kammaren nr 289* och bimotioner vid 1917 års riksdag. Den hade följande allmänna kläm, »att Kungl. Maj:t måtte låta utarbeta förslag till en revision av grundlagarna och därmed sammanhängande författningar i syfte att den svenska konstitutionen i den nya tid, som bör komma» — det är just nu — »må bättre än hitintills uppbyggas på rätten i stället för makten, på folkupplysning och självstyrelse i stället för lydnad un- der auktoriteter eller med andra ord på en ordning, som i statslivet möjliggör, skyddar och värdesätter även den egna personlighetens inre utveckling och den andliga friheten för alla samt sålunda bereder rum för demokratiska männi- skor i de demokratiska ordningarna.» Det är en konkret formulering i grund- lagarna av kravet på demokrati. Den är knappast uppbyggen av vår tid på dess tillfälliga vägar väl överallt mot envälden.

Vidare får jag hemställa, att uppmärksamhet måtte fästas på min motion nr 243 i första kammaren vid *1933 års riksdag* om en allmän revision av rikets grundlagar. Den mötte ett enhälligt avståndstagande från utskottet. Herr Hellberg från Karlstad och herr Strömberg — numera också från Karlstad — angrepp den särskilt som ett obehörigt tilltag. Nu finner jag, att Strömberg inte varit med om den här saken, och han har kanske i någon mån ändrat me- ning. Herr Hellberg sitter ju icke längre i kammaren.

Slutligen väckte jag en motion nr 188 i första kammaren vid *1937 års riksdag* om en grundlagsrevision för vakthållning om demokrati i styrelsesättet med mera. Det är som sagt särskilt viktigt just nu då demokrati börjar bli omodern i åtskilligt, till stor del förmodligen i följd av demokratiens obenägenhet att börja med en reform av sig själv.

Jag förmodar således, att även motionärerna inte ha något emot att vid si- dan av sådana här allmänna grundsatser med åtföljande pliktuppfyllelser även följer en grundlag, som försöker skydda demokratien mot ansatser till diktatur på olika håll. Jag är inte så säker på att det lyckas, ty diktaturen ligger nog i tidens väsen. Under den tid, jag fick min politiska uppfostran, nämligen un- der sekelskiftet, då jag satt i andra kammaren, gällde det för alla partier att hålla tummen på det administrativa godtycket. Nu är det underkastelse under ett återigen framseglande administrativt godtycke på skilda områden. Vi ha ett par exempel härpå i dag — inte minst i frågan om psykiatrien och rätts- skipningen.

Herr Andrén: Herr Lindhagens anförande skall icke giva anledning till några anmärkningar från min sida. Det må endast tillåtas mig att uttala den förhoppningen, att herr Lindhagens försök att blåsa liv i sina gamla motioner icke skall föranleda någon åtgärd från regeringens sida.

Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Det var en ovanligt efterbliven medlem, som första kam- maren har fått! Då han inte har läst motionerna i fråga, talar han ju inte annat än rent i fåvitsko.

Om grundlagsskydd för vissa fundamentala samhällsprinciper. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. viss
ändring i
tryckfrihets-
förord-
ningen.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna den 2 mars 1938 hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 147, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 258 i första kammaren av herrar *Emil Andersson* m. fl. och nr 380 i andra kammaren av herrar *Olsson* i Staxäng och *Hansson* i Hönö, vari hemställts om avslag å propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anförd:

»Det i den förevarande propositionen framlagda grundlagsändringsförslaget sammanhänger nära med det i propositionen nr 146 framlagda förslaget om upphävande från och med den 1 januari 1939 av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen. Där straffbelägges bl. a. utbjudande till salu i skrift, som utsprides, av föremål, som äro avsedda för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av konsumgänte, samt, under sådana förhållanden att allmän fara för andras förförelse därav kommer, försök att genom utspridande av skrift förleda till användande av föremål, som nu sagts, eller meddelande av anvisning om sättet för användandet. Genomföres det i propositionen nr 146 framlagda förslaget, blir dylik gärning belagd med straff endast under förutsättning att, på sätt i 18 kap. 13 § 1 mom. strafflagen sägs, tukt och sedlighet därav såras. I följd härav böra enligt föredragande departementschefens uttalande i propositionen nr 147 de mot bestämmelserna i fråga svarande stadgandena i tryckfrihetsförordningen om straff för den, som vid sådan gärnings begående begagnar sig av tryckt skrift, samt om skriftens konfiskation utgå ur tryckfrihetsförordningen. Sedan första lagutskottet numera i sitt utlåtande nr 43 tillstyrkt det i propositionen nr 146 framlagda förslaget om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, får konstitutionsutskottet tillstyrka, att det till utskottet remitterade förslaget till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen antages såsom vilande. Då det i nämnda grundlagsstadgande för närvarande beskrivna brottet »skall straffas enligt allmän lag», kan enligt departementschefens uttalade mening någon olägenhet icke uppkomma till följd därav, att under tiden, intill dess ändringen i tryckfrihetsförordningen hunnit bliva definitivt genomförd, full överensstämmelse mellan strafflagen och tryckfrihetsförordningen icke kommer att föreligga. Med hänsyn till det nära sambandet mellan de båda förslagen finner sig utskottet böra framhålla, att, då tryckfrihetsförordningen i § 3 13:o innehåller en brottsbeskrivning och ett stadgande om straffskyldighet, som endast i fråga om straffsatsen hänvisar till »allmän lag», tryckfrihetsförordningens förevarande bestämmelse icke kan upphävas genom den föreslagna ändringen i strafflagen. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen, med bifall till propositionen nr 147 och med avslag å de förevarande motionerna, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga följande

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 3.

13:o. Framställning, som sårar tukt och sedlighet; *utbudande till salu av föremål, som är avsett för otuktigt bruk eller till att förebygga följder av konsumgänc; samt, under sådana förhållanden att allmän fara för andras förförelse därav kommer, försök att förleda till användande av föremål, som nu sagts, och meddelande av anvisning om sättet för deras användande;* brottet skall straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.

13:o. Framställning, som sårar tukt och sedlighet; brottet skall straffas enligt allmän lag, och skriften konfiskeras.

Reservation hade avgivits av herrar *Andersson* i Östersund och *Holmbäck*, som ansett, att den i utskottets motivering förefintliga punkten »Då det — — i strafflagen» icke bort förekomma i motiveringen.

Herr **Andersson, Nils**: Herr talman! Inom utskottet ha herr *Holmbäck* och jag reserverat oss mot sista delen av utskottets motivering under förmenande, att denna del är ganska onödig.

Vad det här gäller är ju, att riksdagen skall såsom vilande antaga ett förslag till en ändring av tryckfrihetsförordningen, som föranletts av det beslut, som riksdagen redan fattat i fråga om 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen. Det gäller vissa stadganden om tryckta skrifter, som skola utgå ur tryckfrihetsförordningen.

Utskottet tillstyrker yrkandet, att det framlagda förslaget till ändrad lydelse av tryckfrihetsförordningen skall — såsom ju alltid sker, då det är fråga om en grundlagsändring — antagas såsom vilande. Sedan detta är utsagt, refererar utskottet departementschefens uttalande om att det icke kommer att råda full överensstämmelse mellan strafflagen och tryckfrihetsförordningen, intill dess att ändringsförslaget definitivt antagits. Departementschefen anser emellertid, att ingen olägenhet bör uppkomma därutav. Det i tryckfrihetsförordningen tills vidare kvarstående brottet skall straffas enligt allmän lag, men straffet har utgått ur den allmänna lagen. Denna bristande överensstämmelse har i praktiken ingen betydelse, då inget åtal torde bli väckt. Utskottet har emellertid ansett nödigt att efter en erinran om departementschefens uttalande inskräpa, att »tryckfrihetsförordningens förevarande bestämmelse icke kan upphävas genom den föreslagna ändringen i strafflagen». Ja, detta är ju ett påpekande, som är riktigt. Men det är fullkomligt onödigt. Bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen kan inte upphävas genom ändringen i strafflagen, det veta alla. Strafflagsändringen är emellertid redan genomförd, och även om det — vilket ju ingen tror — skulle bli något åtal efter tryckfrihetsförordningen i denna del, kan detta i så fall inte utmynna i annat, än att domstolen får

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

konstatera, att några straffsatser inte längre finnas för detta ännu i tryckfrihetsförordningen kvarstående brott, och då så är förhållandet, kan ju inte heller något straff utmätas. Alla äro väl överens om att det kommer att sakna all betydelse, att denna bristande överensstämmelse föreligger, intill dess att tryckfrihetsförordningen definitivt ändrats.

Då saken alltså inte har någon praktisk betydelse, ha herr Holmbäck och jag ansett, att det är fullkomligt onödigt att göra denna självklara erinran om att tryckfrihetsförordningen inte upphävs utan tills vidare formellt har giltighet. Men utskottets erinran är överflödig, då redan departementschefen framhållit detta faktum, som emellertid saknar all betydelse.

Jag ber sålunda, herr talman, att i enlighet med reservationen få yrka bifall till utskottets utlåtande med strykande av den punkt i motiveringen, som börjar med orden »Då det i nämnda grundlagsstadgande».

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Inte förvånar det mig, om ett sådant yrkande skulle komma från annat håll, men att en konstitutionsutskottets ledamot inte har tillräckligt sinne för att en grundlagsfråga icke är avgjord, därför att den blir vilande, förefaller mig litet besynnerligt.

Riksdagen har ju möjlighet att avslå en vilande proposition efter nyval till andra kammaren. Därför är det uttalande, som departementschefen här gjort, alldeles riktigt, men han har uttalat sig endast om det praktiska förhållandet, och riktigheten av detta kunna vi inte alls bestrida, utan därvidlag stå vi på samma ståndpunkt. Departementschefen har uttalat den meningen, att någon praktisk olägenhet icke kan uppkomma till följd därav, att under tiden, intill dess ändringen i tryckfrihetsförordningen hunnit bliva definitivt genomförd, full överensstämmelse mellan strafflagen och tryckfrihetsförordningen icke kommer att föreligga. Nu komma i praktiken sannolikt inga sådana fall att inträffa. Då vi inte haft något åtal hittills, blir det väl knappast något här-efter heller. Följaktligen har departementschefen alldeles rätt, och ur denna synpunkt kan jag inte på minsta sätt ha någon invändning att göra mot hans uttalande.

Utskottet har emellertid velat göra en erinran därom, att en grundlagsändring fordrar två riksdagars beslut och att man alltid kan tänka sig den möjligheten, att den senare riksdagen inte godkänner det vilande förslaget. Vi veta ju visserligen alla, herr talman, att det är regel, att man godkänner vilande grundlagsändringar, men det har dock inträffat på senare tid, att ett vilande grundlagsändringsförslag blivit avslaget. Det var fallet, när man ville ändra postbevillningen i regeringsformens § 60. Förslaget därom blev antaget såsom vilande, men avslogs nästa riksdag. Det är ju ingen sannolikhet för att ett avslag skulle ske på det nu föreliggande förslaget, men i våra dagar, när allt ändrar sig så hastigt och lustigt, kan det ju ändra sig litet långsammare också, och den uppfattning, som nu råder med avseende på dessa förhållanden, kan tänkas vara ändrad ett annat år. Här händer det ju så mycket dagligen och stundligen, och man kan inte veta vad som kan komma att inträffa. Det angår visserligen inte utskottet, men utskottet måste hävda, att en grundlagsbestämmelse angående ett visst brott icke kan upphävas — och det har också departementschefen klart sagt ifrån — genom en ändring i strafflagen. På sin allra högsta höjd kan man säga, att grundlagsbestämmelsen om brott i tryckt skrift genom vad som här föreslås blir en ofullkomnad lag, en *lex imperfecta*, men den frågan lämnar utskottet också därhän. Utskottet överlämnar helt och hållet till domstolarna att därest, *mot* förmodan, kan jag säga, frågan kommer inför dem pröva den i det givna fallet.

Men det finns nog en viss tendens i våra dagar, som jag åtminstone för min

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

del på det allra bestämdaste måste vända mig mot, nämligen att betrakta grundlagarna såsom icke blott icke höjda över andra lagar och icke heller ens likställda med andra lagar, utan såsom liggande en liten smula under annan lagstiftning. Det låter sig inte göra att från en verkligt statsrättslig och grundlagsenlig synpunkt hävda, att detta är ett riktigt förhållande. Praktiskt taget kan man mycket väl finna sig i denna oöverensstämmelse, men principiellt borde, såsom jag framhöll, då lagutskottets betänkande förelåg i onsdags, en övergångsbestämmelse ha funnits till strafflagsbestämmelsen, som hade hänfört sig till det fall, att brottet hade begåtts genom tryckt skrift. Jag ger departementschefen rätt i att det ur rent praktisk synpunkt kan vara onödigt att ha en sådan bestämmelse. Utskottet har ju inte heller yrkat på det, och inte heller jag har gjort något sådant yrkande. Ur grundlagssynpunkt måste jag dock hävda, att så länge grundlagen förklarar, att en sak finns eller, i det här fallet, förklarar den vara ett brott, så länge kan den inte sättas ur kraft genom vilken som helst lagbestämmelse i övrigt.

Jag tillät mig sist, herr talman, erinra därom, att det tidigare har gjorts avsiktliga och medvetna försök att upphäva grundlagens bestämmelser om högsta domstolens sammansättning i krigsrättsmål genom att upphäva stadgandet om krigsrätterna i den vanliga lagstiftningen. Detta avvisades av riksdagen. Här är det, som jag framhöll, en liknande situation, fastän det inte på minsta sätt föreligger en avsiktlig och medveten strävan att sätta grundlagen ur kraft, utan man betraktar det såsom en rent praktisk sak, och då finner man sig i den uppkomna situationen. Jag vill emellertid erinra om att i våra dagar, då man till och med såsom i nyss föregående betänkande rörande grundlagsskydd för vissa rättigheter åberopar grundlagen såsom ett *skydd* och vill i den sätta in bestämmelser till skydd för vissa förhållanden, skall man inte omedelbart därefter komma och säga: »Det gör detsamma vad som står i grundlagen.» Jag hyser den uppfattningen, att vi äro på väg till det mycket kaotiska tillstånd, som uppstår, om man säger, att det gör detsamma vad som står i grundlagen, och att det sätta vi oss över, om det passar oss. Jag kan inte godtaga den tendens, som finns i våra dagar att försöka göra sig fri från grundlagen, när den är obekvämlig, och bara åberopa den, när detta är bekvämligt.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Reuterskiölds yttrande instämde herr *Sandegård* och herr *Ström, Fredrik*.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande redogjorde i första delen av sitt anförande för det innehåll, som vid en objektiv tolkning måste inläggas i den punkt i utskottets motivering, mot vilken reservanterna ha vänt sig. Han framhöll, att enligt ordalagen innebär utskottets motivering endast ett konstaterande av att grundlagens bestämmelse kvarstår, till dess att den blir ändrad genom ett följande beslut av riksdagen efter nyval till andra kammaren. Om detta är utslutande meningen, kan naturligtvis icke någon gensaga göras mot denna formulering. Vi fingo emellertid höra i senare delen av den ärade talarens anförande, att han inlade något mera i denna formulering. Han inlade nämligen däri en protest mot en tendens, som har visat sig och som skulle få sitt uttryck däri, att man ställer sig på den ståndpunkten, att det gör detsamma vad som står i grundlagen. Det är mig ofattligt, hur den ärade talaren kan inlägga något sådant i det ärende, som nu föreligger, ty om vi undersöka, vad det här är fråga om, kan Kungl. Maj:ts förslag icke föranleda någon sådan reflexion. Det kan inte heller, som den ärade talaren antydde, betecknas såsom ett uttryck för en tendens, som först på sista tiden framträtt.

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

Jag skall be att få erinra om att vad vi nu ha att syssla med är icke ett fall av samma beskaffenhet som det, som förelåg, då frågan var uppe, huruvida man kunde avskaffa krigsdomstolarna utan grundlagsändring. Det gällde den gången en fråga, som ligger till på ett helt annat sätt än det fall, som nu är före. Här gäller det ett fall, då det i tryckfrihetsförordningen om ett visst brott står den hänvisningen, att brottet skall straffas enligt allmän lag. Nu har det brottet tagits bort ur strafflagen. Denna hänvisning bär således ut i det tomma intet, och en följd härav måste väl anses vara, att brottets straffbarhet enligt tryckfrihetsförordningen bortfallit.

Detta är i alla fall den ståndpunkt, som intagits allt sedan tryckfrihetsförordningens tillkomst. 1809 års konstitutionsutskott yttrade i sin motivering, att om de stadganden mot tryckfrihetens missbruk, som utskottet föreslog »ej alltid skulle kunna anses förenliga med den liberalitet, som utmärker tidehvarfwet, lära Rikssens Höglofl. Ständer, af jembörelsen med Allmänna Lagens stadganden uti flere Capitel af Missgernings-Balken, upplyst finna, att Utskottet för förseelser i tryckta skrifter måst låta tjena sig till måttstock, hwad Allmänna Lagen för förseelser i skrift och tal stadgar. Om och när de åberopade Lagens rum, på sätt Grundlagen föreskrifwer, förändring undergått, lärer ock werkan deraf ofelbart sträcka sig till Tryckfrihets-Förordningen.» Således säges det här, att när det står en hänvisning i tryckfrihetsförordningen till den allmänna lagens rum och den allmänna lagens rum, det vill säga strafflagens rum, undergått en förändring, sträcker sig verkan därav ofelbart till tryckfrihetsförordningen.

Vidare ha vi ett uttalande, när den nya strafflagen infördes, av konstitutionsutskottet vid 1862/1863 års riksdag. Där säger utskottet: »I dessa ändringsförslag har Utskottet öfverallt, der tvekan ej kan uppstå om hvilken af strafflagens bestämmelser är tillämplig å det fall, som i grundlagen omförmäles, endast åberopat allmänna lagen, hvarigenom förekommes hwad eljest, i följd af den skiljaktiga handläggning, som är föreskrifven för grundlags- och för lagförändringar, lätt kan inträffa, att, sedan en lagförändring blifvit tillvägabragt, stadganden i strid dermed eller hänvisande till lagrum, som icke längre äro gällande, qvarstå i grundlagen.» Även här betonas det således, att det finns det sammanhanget mellan strafflagen och grundlagen, att en ändring i strafflagen blir bestämmande för innehållet i den hänvisning, som göres i tryckfrihetsförordningen till den allmänna lagen. Om det alltså i ett visst utgångsläge till exempel är stadgat ett mycket högt straff i den allmänna lagen och tryckfrihetsförordningen hänvisar till att brott enligt tryckfrihetsförordningen straffas enligt allmänna lagen och om man sedan ändrar straffet i den allmänna lagen, så att det blir mycket lågt, fasthåller inte tryckfrihetsförordningen det högre straff, som förut fanns, utan brott enligt tryckfrihetsförordningen straffas enligt den ändrade bestämmelsen i den allmänna lagen.

Det finns ingenstädes utsagt, att detta bara skall gälla, när det är fråga om ändring i straffsatserna och att samma betraktelsesätt icke skall gälla, därest brottet helt och hållet borttages. Någon sådan gräns finns ingenstädes uppdragen. En sådan gräns har heller inte varit på tal i det fall, som nu föreligger. Jag ber att få erinra om att förslaget om ändring i 18 kap. 13 § strafflagen granskats av lagrådet inte mindre än två gånger, nämligen år 1934 och nu senast i och för framläggande av den proposition, som riksdagen biföll för några dagar sedan. Lagrådet har observerat denna fråga, och likväl har lagrådet icke ansett — vilket ju konstitutionsutskottets ärade ordförande ansåg vara den riktiga utvägen för att nå det syfte, som han antydde i sitt an-

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)
förande — att en övergångsbestämmelse skulle behöva införas. Om man ibland har förebrått mig, att jag handlat utan lagrådets auktoritet, kan man således inte göra det i detta fall, ty i lagrådets underlåtenhet att föreslå en övergångsbestämmelse ligger, att lagrådet haft samma uppfattning som jag, nämligen att i och med ändringen i strafflagen har straffbarheten enligt tryckfrihetsförordningen bortfallit.

Lagutskottet har naturligtvis ställt sig på samma ståndpunkt, ty det skulle ju ur praktisk synpunkt vara orimligt, om man i ett fall, som har praktisk betydelse, ställde sig på den ståndpunkten, att ett brott skall straffas, om det begås så, att det faller inom tryckfrihetsförordningen, men att det icke skall straffas, om det sker genom handling, som faller utanför tryckfrihetsförordningen. Detta är en sakligt otillfredsställande ståndpunkt.

Jag har här med tillfredsställelse hört, att man kan tolka den sats, som finnes insatt i konstitutionsutskottets betänkande, såsom ett erkännande av att straffbarheten enligt tryckfrihetsförordningen bortfallit genom lagändringen i strafflagen. Så tolkade den förste ärade talaren satsens innehåll och, om jag fattade konstitutionsutskottets ärade ordförande rätt, anslöt han sig också till denna tolkning i första delen av sitt anförande. Jag tillbakavisar således i det här fallet alldeles bestämt varje förebråelse för att det här skulle föreligga någon missaktning mot grundlagens helgd. Detta påstående, som framkastats här i dag, är fullständigt ogrundat, såsom torde ha framgått av de auktoriteter för den av mig intagna ståndpunkten, som jag åberopat i mitt anförande.

Om emellertid den sats, som vi diskutera, kan ge anledning till missförstånd, finns det naturligtvis skäl för att den utgår.

Herr **Reuterskiöld** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Jag trodde verkligen, att jag i mitt föregående anförande klargjort skillnaden mellan departementschefens ståndpunkt och den tendens, som gör sig gällande. Jag har ju alldeles uttryckligen sagt ifrån, att i detta fall kommer icke någon sådan tendens till synes hos departementschefen. Således har det inte i det avseendet varit något angrepp från min sida mot departementschefen. Jag framhöll emellertid, att med den ståndpunkt, som departementschefen intagit, *får den tendens, som finns i övrigt, luft under vingarna* — men det är ju något, som departementschefen inte rår för.

Det andra, som jag ville erinra om i samband med departementschefens yttrande, var, att ursprungligen har här även i grundlagstexten funnits straff, men sedan har man ändrat texten och bara hänvisat till allmänna lagen. Så länge grundlagen gäller och tryckfrihetsförordningens bestämmelse finns, är emellertid brottskaraktären klar enligt denna, och om den, mot förmodan, inte skulle upphävas efter nyval, måste man se till, att det blir något liknande infört i grundlagen.

Vad jämförelsen med krigsrätterna beträffar, vidhåller jag, att även om det här är fråga om två skilda ting, det likväl är *samma princip*, som ligger bakom: kan en lag upphäva grundlag? Det kan den inte, herr talman.

Herr **Björkman, Gustaf Adolf**: Herr talman! När vi inom utskottet diskuterade denna fråga och olika förslag till uttalanden gjordes, ansåg jag att jag slutligen kunde ansluta mig till det uttalande, som här i kompromissens tecken föreligger, och jag ber att i korthet få ange skälen härför.

Då Kungl. Maj:t framlagt denna proposition med förslag till grundlagsändring, har Kungl. Maj:ts avsikt utsagts vara, att det skulle bli full överensstämmelse mellan strafflagen och tryckfrihetsförordningen. Vad utskottet

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

säger i sitt utlåtande är, enligt vad jag kan fatta, icke annat än ett konstaterande av detta faktum.

Efter strafflagens ändring finnes det från tryckfrihetsförordningen ingen straffsats — och det är huvudsaken — att falla tillbaka på. Men därest mot förmodan ett åtal skulle komma till stånd, skulle det alltså bero på vederbörande domare att avgöra, hur han skulle ställa sig till möjligheten att utdöma straff enligt gamla lagen. Jag hoppas, att icke någon medlem av kammaren tror, att det skulle finnas minsta tvekan hos mig, hur jag såsom domare skulle taga ställning till ett sådant oförmodat åtal. Men jag anser av särskilda skäl att det varit lyckligt, om promulgeringen av ändringen i strafflagen fått bida i avvaktan på grundlagsändringen.

Då jag således icke anser, att det i det uttalande, som här föreligger från utskottets sida, finns något, som motsäger den mening som jag företräder, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Schlyter: Herr talman! I sitt första anförande yttrade herr Reuterskiöld något om den *lex imperfecta*, som skulle återstå efter lagändringen. Jag skulle vilja säga, att den motivering, som konstitutionsutskottet här förebragt, verkar imperfekt. När man läser utskottets resonemang, väntar man sig en konklusion av det där gjorda uttalandet. Man väntar sig att få besked om huruvida konstitutionsutskottet anser eller icke anser, att åtal alltjämt kunna väckas och bifallas med stöd av den enligt utskottets mening alltjämt gällande grundlagen. Jag har verkligen försökt att under hand av utskottets ärade ordförande få en upplysning i detta avseende. Jag får erkänna, att jag fick det intrycket — vilket jag ju kan säga här med åberopande av ett enskilt samtal, då det ju genast kan korrigeras, om jag missuppfattat det — att herr Reuterskiöld ansåg, att åtal kunde väckas efter grundlagen: en domstol kunde upptaga ett åtal om ansvar för en preventivannons, även sedan strafflagsstadgandet upphävts, därför att denna bestämmelse står kvar i grundlagen, och detta trots att det i grundlagen hänvisas till bestämmelserna i allmän lag. Jag hoppas, att herr Reuterskiöld nu kommer att förklara, att jag har missförstått honom. Jag förstår emellertid i så fall inte riktigt vad herr Reuterskiöld avsåg med sitt yttrande i onsdags, som han i dag åberopat, nämligen att det hade behövts en övergångsbestämmelse i strafflagen, som för undvikande av missförstånd uttryckligen skulle ha sagt ifrån, att det alltjämt var lagstiftarnas mening, att åtal skola kunna väckas för en preventivannons enligt tryckfrihetsförordningen, fastän stadgandet härom var upphävt i allmänna lagen. Även i det avseendet hoppas jag, att herr Reuterskiöld förklarar, hur han tänkt sig saken.

Efter justitieministerns klarläggande anförande, som alldeles oemotstridligt visade, att våra grundlagsförfattare avsett, att det skall gå till just på det sätt, som det här gått till från regeringens sida, vidhöll herr Reuterskiöld i sin korta replik sin förut uttalade mening. Jag ber då att för dem av kammarens ledamöter, som kanske inte i hastigheten uppfattade citatet från 1809 års memorial, få om igen uppläsa vad som sades, när vår nuvarande grundlag antogs. Det uttalades: »Om och när de åberopade Lagens rum», — alltså strafflagsrummen — »på sätt Grundlagen föreskrifwer förändring undergått, lärer och verkan deraf ofelbart sträcka sig till Tryckfrihets-Förordningen». Detta står med fullkomligt klara ord utsagt år 1809, och så kommer herr Reuterskiöld i dag och talar om en tendens i våra dagar att betrakta grundlagen såsom stående under allmän lag, när grundlagen uttryckligen har delegerat åt Kungl. Maj:t och riksdagen att i allmän lags form bestämma vad de straffrättsliga paragraferna skola ha för innebörd. Kan någon medlem av denna kammare fatta ett sådant resonemang?

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Den ärade talaren frågade mig om min uppfattning och varför utskottet inte givit svar på den fråga han uppställde. Orsaken varför utskottet inte givit svar på denna fråga är, att utskottet icke anser sig ha till uppgift att tolka grundlagens bestämmelser i den vägen. Man kan konstatera vad som är gällande i vår grundlag, men om man skall tolka eller tillämpa denna, har konstitutionsutskottet inte med saken att skaffa. Vill man däremot ha *förklaring* av grundlag, skall en sådan ske på annat sätt än genom ett uttalande; det skall ske på samma sätt som grundlagstiftning. Därför har utskottet här icke tilltrött sig att ha någon särskild mening såsom utskott, utan har endast konstaterat ett visst faktum, vissa förhållanden.

När den ärade talaren frågade mig om min personliga uppfattning, är det inte alls i min egenskap av ordförande, inte alls i min egenskap av ledamot av utskottet, utan i min egenskap av enskild person och, såsom jag vill hoppas, av jurist, som han frågade mig om det, och jag svarar då: som sådan tvekar jag inte ett ögonblick att säga att om åtal emot förmodan sker, har domaren att taga under övervägande, om inte den upphävida paragrafen, med avseende å det brott, som inte upphävts som brott enligt tryckfrihetsförordningen, skall ex analogia tillämpas eller inte. Hur han kommer att göra, därom vet jag ingenting. Men att han skall taga under övervägande, huruvida detta straff skall tillämpas eller ej, förefaller mig alldeles klart.

Jag har tillåtit mig svara, därför att jag blev tillfrågad, men jag ber att få understryka att vad jag säger inte är konstitutionsutskottets ståndpunkt, och jag skulle inte som konstitutionsutskottets ordförande eller ledamot vilja, att utskottet gjorde ett uttalande utanför sitt område.

Till sist anförde den ärade talaren med understrykning ett citat som tidigare departementschefen åberopat. Jag skall inte ingå på något resonemang om detta — det skulle anses föra till subtiliteter — men jag tillåter mig göra ett understrykande. När det i detta betänkande från 1809 talas om det fall, att ändring sker av strafflagen, bör kammaren komma ihåg och fästa i minnet, att grundlagen skiljer mellan stiftande, ändring och upphävande av lag, och man skilde förr mycket skarpt mellan en ändring och ett upphävande. Om ett upphävande skedde, fick man taga i övervägande om man ville ha kvar bestämmelsen i grundlagen och komplettera den med en fristående bestämmelse utan hänvisning till allmän lag. Men när det gäller ändring, är saken klar. Man kan ändra strafflagen och straffsatserna hur mycket som helst —, det inverkar inte ett spår på grundlagsbudets giltighet, men det inverkar på straffet, och jag har ingenting att erinra mot att sådana ändringar göras; det ligger utanför min intressesfär helt och hållet. Det kan alltså mycket väl göras, men det är skillnad mellan att ändra —, höja och sänka en straffbestämmelses innehåll —, och att upphäva densamma. När ett upphävande sker, måste man taga i betraktande vilken verkan detta får på grundlagstexten, som finns inte allenast under dessa år utan kommer att finnas, tills den blir formligen upphävd. Det är den uppfattning, jag har.

Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan, och jag vill tillåta mig att stryka under, att utskottets yttrande här inte kommer att bli föremål för någon som helst expedition, utan om utlåtandet bifalles, blir denna grundlagsändring vilande, men vad själva utskottsmotiveringen angår, har kammaren inte tagit ståndpunkt till den, såsom i allmänhet sker när en utskottskläm blir godkänd.

Herr **Andrén**: Med anledning av herr Reuterskiölds sista anförande skall jag be att få säga några ord.

Jag kan inte dela herr Reuterskiölds uppfattning, att en domare skulle kunna taga under övervägande att fälla en dom, när den brottsbeskrivning, som

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

finnes i tryckfrihetsförordningen, inte motsvaras av några straffsatser i strafflagen. Sätillvida anser jag verkligen, att upphävandet av en viss punkt i strafflagen — för att nu återkomma till det uttalande, som herr Schlyter likasom förut statsrådet och chefen för justitiedepartementet citerade, har haft »en verkan» i fråga om tryckfrihetsförordningen. Men jag vill också erinra om vad konstitutionsutskottet i förevarande utlåtande verkligen sagt. Konstitutionsutskottet har inte sagt annat än att »tryckfrihetsförordningens förevarande bestämmelse icke kan upphävas genom den föreslagna ändringen i strafflagen». Ingenting annat än detta är sagt.

Jag kan ansluta mig till herr Reuterskiölds uppfattning i ett tidigare yttrande, där han karakteriserade den nu kvarstående bestämmelsen i tryckfrihetsförordningen som en *lex imperfecta*. Den är en *lex imperfecta*, ty den kan inte användas. Den kan inte användas, därför att i strafflagen, dit hänvisning sker, inte längre finnas några straffsatser.

Med hänsyn härtill ber jag, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Schlyter: Herr talman! Efter detta sista anförande är det ju inte mycket kvar av konstitutionsutskottets uttalande. Men hur ett utskott kan finna anledning att säga någonting så självklart som det, herr Andrén nu påstod skulle ligga i det uttalande utskottet gjort, det förstår jag såsom redigering av utskottsutlåtanden icke.

Här skulle inte stå något annat uttalat, än att tryckfrihetsförordningens förevarande bestämmelse icke kan upphävas genom den föreslagna ändringen i strafflagen. Men det anser ju varje ledamot av denna kammare och först och främst Kungl. Maj:t, som just för den skull ingivit proposition om ändring i tryckfrihetsförordningen. Inte finns det någon, som vill göra gällande, att den då har ändrats genom ändringen i strafflagen. Jag förstår inte, att ett sådant uttalande som det föreslagna kan inflyta i ett utskottsutlåtande, om det inte skulle ligga någon mening i det. Och när jag och andra enkla domare, som skola tillämpa de lagar, utskotten tillstyrka, och följa de utlåtanden och anvisningar, som utskotten här komma med, läsa något sådant, så få vi myror i huvudet. Gå vi då till författaren och fråga, hur uttalandet skall tolkas, så svarar han: »Jag talar inte som konstitutionsutskottsordförande och inte som ledamot i utskottet, men som privatman kan jag säga, att jag anser, att utlåtandet har den och den innebörden» — just den, som man suggererades till att det skulle ha genom den form, som utlåtandet fått.

Nu sade herr Reuterskiöld, att han inte skulle taga upp någon diskussion om det gamla uttalandet från 1809, ty det skulle leda till subtiliteter. Han tog emellertid upp saken, och det ledde verkligen till subtiliteter. Det ledde till den subtiliteten, att det var skillnad mellan att ändra en strafflagsparagraf och att upphäva den.

Alltså, om det finns en bestämmelse i tryckfrihetsförordningen, som hänvisar till en allmän strafflagsbestämmelse, vilken för brottet i fråga stadgar böter, fängelse eller straffarbete, då säger herr Reuterskiöld, om jag tolkat honom rätt: »Den paragrafen kunna ni för grundlagens del ändra hur mycket ni vilja, bara icke upphäva den. Stryk gärna fängelsestraffet, stryk straffarbetet, men bara böterna få stå kvar som påföljd av detta tryckfrihetsbrott, så har icke något intrång skett på grundlagen.» Men då frågar jag herr Reuterskiöld: »Vad är detta för grundlagsskydd?» Då betyder ju grundlagens stadgande om att en viss gärning skall vara straffbar som ett så grovt brott, att det kan följa straffarbete därpå, icke någonting. Herr Reuterskiöld är genast med på att låta Kungl. Maj:t och riksdagen, utan den

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

trygghet som ligger i att iakttaga formerna för grundlagsändring, stryka straffarbete och fängelse i straffsatsen och bara låta böterna stå kvar. Men stryker man även böterna genom att upphäva hela strafflagsparagrafen, då kränker man grundlagen.

Jag är, herr talman, fullständigt ense med herr Reuterskiöld om att ett sådant resonemang innebär subtiliteter.

Herr Reuterskiöld: Det är inte det ringaste ovanligt, att jurister, som sakna statsrättslig utbildning eller insikt, tro, att det föreligger subtiliteter där det inte gör det. Och det är inte alls det ringaste ovanligt, att lagutskottets ärade ordförande har sin egen lilla mening om grundlagen och dess betydelse. Det har ju kunnat konstateras i flera andra fall.

Men jag skall tillåta mig säga, att vad utskottet här yttrat har självständig betydelse, och det har jag sökt betona: när departementschefen ställer sig på den praktiska linjen, att det inte spelar någon roll, om det föreligger bristande överensstämmelse, *tills* grundlagsändringen blir definitivt antagen, måste utskottet hävda *möjligheten*, att den *icke* blir definitivt antagen. Under sådana förhållanden ha vi inom utskottet endast sagt ifrån, att den bristande överensstämmelsen finnes, så länge grundlagen gäller och icke är upphävd, och det är den icke, bara därför att grundlagsändringsfrågan väckts och grundlagsförslaget blivit vilande. Man kan utgå från att ändringen blir antagen, men den motsatta möjligheten föreligger också. Det är alltså skillnaden.

När sedan den siste ärade talaren sade, att man kan sätta ned straffet eller höja det, vill jag göra en annan jämförelse, om den ärade talaren vill följa mig ett ögonblick. Om det i grundlagen finns ett visst handlingssätt betecknat som brott och straffet där är utsatt, och detta brott vidare, sådant det finns i allmän strafflag, där skulle upphävas, kvarstår det ju i grundlagen. Straffet finns fortfarande där. Jag skall taga ett exempel. I § 3: 2 mom. tryckfrihetsförordningen säges: »Förnekelse av en Gud och ett liv efter detta» — naturligtvis i tryckt skrift — »eller av den rena evangeliska läran; förbrytaren skall straffas med böter från och med trettio tre riksdaler sexton skillingar till och med trehundra trettio tre riksdaler sexton skillingar eller fängelse från och med två månader till och med ett år, och skriften konfiskeras.» Om vi nu tänka oss, att allmänna strafflagen skulle helt upphäva motsvarande bestämmelse, så står den kvar i alla fall i grundlagen. I föreliggande fall åter blir grundlagen en *lex imperfecta*, därför att när brottet är begånget på annat sätt än genom tryckt skrift, blir det straffritt enligt strafflagen, som ej särskilt beaktat brott genom tryckt skrift. Men så blir följderna ingalunda, när brottet är begånget genom tryckt skrift. Menar då den ärade talaren, att det skulle bli den skillnaden, att då grundlagen av praktiska skäl hänvisar till allmän lag, bara därför att den har samma straffbestämmelse, skulle situationen juridiskt sett bli en annan än i det fall att grundlagen bibehållit straffbestämmelsen själv? Mig förefaller det vara fullkomligt klart, att det är precis samma principiella förhållande i de båda exemplen. Det är bara fråga om hurvida grundlagen stadgar straff eller inte. När den icke gör det, får man gå till allmän lag, och jag tror visst, att i praxis blir det inte något straff, om åtal mot förmodan sker. Men när brottet finns kvar i grundlagen, gäller handlingen fortfarande som brott. Och om i det fall det här är fråga om — utbudande i skrift av preventivmedel — varit infört ett straff i tryckfrihetsförordningen, då vore situationen precis densamma som den, som föreligger beträffande tryckfrihetsförordningen 3 § mom. 2:o. Jag kan inte se, att det blir någon som helst skillnad om det förekommer en hänvisning till allmän lag, men frågan har i detta sammanhang inte annat än teoretisk och principiell betydelse.

Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen. (Forts.)

delse. Det uttalande utskottet gjort har emellertid den praktiska betydelsen, att det *understryker, att tryckfrihetsförordningens slutliga ändring tillsvidare svävar i vida fältet.*

Herr statsrådet **Westman**: Herr Reuterskiölds sista anförande förde oss in på ett helt annat område.

Nu talar herr Reuterskiöld om det fall, att i tryckfrihetsförordningen blivit utsatt med uttryckliga ord en viss straffpåföljd. Är detta fallet, har tryckfrihetsförordningen naturligtvis velat bestämma, att för den handling, varom stadgandet gäller, ett straff består oberoende av strafflagen. Men en helt annan ståndpunkt intager tryckfrihetsförordningen i det fall, vi här diskutera, nämligen då tryckfrihetsförordningen hänvisar till ett straff, som är stadgat i allmän lag.

Herr Reuterskiöld har förut velat göra gällande, att grundlagens mening är den, att *förändringar* i allmänna lagen ha sin verkan på tryckfrihetsförordningen, men om lagrummet upphäves i den allmänna lagen, skulle upphävandet inte ha någon sådan verkan. Då vill jag bara erinra om vad 1862 års konstitutionsutskott använt för formulering, då utskottet säger, att till följd av att ändringar i allmän lag gå till på annat sätt än grundlagsändringar, kan det lätt inträffa, »att sedan en lagändring blivit tillvägabragt, stadganden i strid dermed eller hänvisande till lagrum, som icke längre äro gällande, qvarstå i grundlagen». »Icke längre äro gällande» innesluter naturligtvis även upphävande av lag, och jag tror icke, att någon hittills velat göra den distinktion, som herr Reuterskiöld i sin egenskap av privatman gjort under denna debatt.

Herr **Reuterskiöld**: I anledning av herr statsrådets senaste yttrande vill jag endast erinra om, att *det inte är riktigt*, att när grundlagen beträffande straff hänvisar till allmän lag, den står på en helt annan ståndpunkt, än då den själv tager upp straffbestämmelsen. Det visar sig allra bäst — såsom i föreliggande fall — då i grundlagen ursprungligen funnits en straffbestämmelse, men när denna straffbestämmelse kommit i överensstämmelse med den allmänna lagen, en hänvisning skett. Det är av praktiska skäl man hänvisat, inte på grund av någon principiell åtskillnad. Det är inte så, att grundlagen tager upp straff i sådant fall, då det anses nödvändigt att hava det skilt från allmän lag, utan det sker i sådana fall, då man anser det behövt i och för sig med hänsyn till en viss motsättning mellan lagen och grundlagen. Men där lagarna äro lika, har man mer och mer gått över till att från grundlag hänvisa till allmän lag.

Beträffande återopade uttalanden från tidigare konstitutionsutskott i ena eller andra punkten, så äro dessa ju inte grundlag, utan utskottsutlåtanden, som böra läsas fullständigt. Det kan ock hända, att ett utskott har rätt, och det kan hända, att det har orätt. Sådant inträffar litet emellan, och den omständigheten, att det är ett gammalt uttalande, är i alla händelser inte något bevis för huru grundlagen i sitt sammanhang med nutida förhållanden rätteligen bör tolkas.

Herr statsrådet **Westman**: Jag vill endast framhålla, att saken ligger ur formell synpunkt helt annorlunda till, i fall tryckfrihetsförordningen själv bestämmer straffsatsen eller om tryckfrihetsförordningen såsom ju är fallet i det ärende, som vi här diskutera, hänvisar till allmän lag. Givet är, att i första fallet påverkas inte straffsatsen i tryckfrihetsförordningen genom en ändring i strafflagen, medan den däremot gör det i senare fallet.

[*Ang. viss ändring i tryckfrihetsförordningen.* (Forts.)

Herr **Reuterskiöld**: Det är riktigt, men under sådana förhållanden, att det finns en hänvisning till allmän lag och tryckfrihetsförordningen dock bibehåller viss handling som brott, måste följden bli, att straffet bör utsättas i tryckfrihetsförordningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet endast yrkats, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att utskottets motivering skulle godkännas med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner motiveringen i konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes motiveringen med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Sandegård* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 58.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr statsrådet *Westman* avlämnade Kungl. Maj:ts skrivelse nr 283, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen bebadad framställning angående anslag till uppförande av ny byggnad för beskickningen i Tokio icke kommer att föreläggas riksdagen.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 319, med förslag till förordning angående rätt för svenskt aktiebolag att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond;

- nr 320, angående nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden m. m.;
- nr 321, med förslag till beräkning av vissa inkomster å riksstaten för budgetåret 1938/39 m. m.;
- nr 322, med ändrat förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1938; samt
- nr 323, med förslag till förordning om särskild skatt å aktiebolags inkomst.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande och underhåll av landsvägsbro mellan Sverige och Norge över Svinesund.

*Anslag till
landsvägsbro
över Svinesund.*

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 298 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna en med propositionen överlämnad, mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande uppförande och underhåll av landsvägsbro mellan Sverige och Norge över Svinesund;

b) till bro mellan Sverige och Norge över Svinesund för budgetåret 1938/39 under sjätte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag förmodar, att i all synnerhet bohuslänningarna bli glada över att denna bro äntligen kommer till utförande, såvitt nu rör landsvägsförbindelsen.

Frågan kom upp interpellations- och motionsvis av mig, men tillika har jag kombinerat brofrågan med frågan om *en järnvägsbro*. Det är om den och dess framtid jag vill yttra några ord. Den bör inte bli bortglömd vid detta tillfälle.

Vi ha funnit, att Norges beslut att ansluta sig till en landsvägsbro över Svinesund beror på att Sverige utan att avvakta Norges ställningstagande dragit fram en autostrada till Svinesund. Om så icke skett, hade i dag icke förelegat propositionen om bro över Svinesund. I denna utsträckta hand ligger väl nyckeln till det påskyndade avgörandet.

Men ännu äldre är frågan om en järnvägsbro över Svinesund. Den frågan kommer enligt min uppfattning — det vill jag särskilt framhålla — inte heller att lösas utan att Sverige börjar även fortsätta att bygga ut Bohusbanan och till en början åtminstone terrasserar den fram till Svinesund. I propositionen står uttalat, att det kan dröja åtskilliga år, hur många vet man icke. Men börja vi här som i landsvägsfrågan planera på att bygga ut Bohusbanan fram till Svinesund, kommer säkerligen också det motsvarande handtaget från Norge att ofantligt påskyndas.

Det sistnämnda är ju också en gammal fråga. Svenska riksdagen och statsutskottet förklarade ju två gånger i slutet av 1800-talet, att Bohusbanan byggdes uteslutande för att bli en internationell bana, som skulle gå rakt på Kristiania och icke göra några krokvägar i Bohuslän. Denna inställning måste fullföljas. Banan är ju en naturlig förbindelseled mellan Norge och Sverige.

Till förmån för landsvägsbron har också talat, att den nödlidande befolkningen i norra Bohuslän här får tillfälle till stenarbete. Ännu mera skulle detta bli fallet, om Sverige nu terrasserade Bohusbanan ut till Svinesund. Då skulle yppas naturliga arbetsstillfällen under avsevärd tid för stenarbetarna, och jag förstår ej, varför man inte tillgriper ett sådant medel likaväl som en del konstgjorda åtgärder, som inte slagit i spann på något som helst sätt, annat än att de lett till anslag för statsbeställning på sten att användas på de svenska landsvägarna, ty den åtgärden har, förmodar jag, slagit i spann åtskilligt. För

Anslag till landsvägsbro över Svinesund. (Forts.)

öfrigt, även om det skulle dröja åtskilligt med sammanknytningen av de båda ländernas statsbanor på denna punkt, har den bohusländska befolkningen i dessa bortglömda trakter i norr anspråk på och rätt att också få en järnväg, och restiden skulle med hjälp av den nya landsvägsbron förkortas och trafiken på många sätt förbättras genom att järnvägen drogs fram, med anknytning till busslinjer såväl till Halden som till Oslo.

Den förre chefen för statens järnvägar var en lidelsefull anhängare av ett snart sammanknytande av de båda järnvägarna, men han har nog i själva verket själv bidragit något till att försena denna sak. Ty han hade först förklarat, att anslag till någon elektrifiering av den privata linjen på Dalslandssidan inte borde beviljas från svensk sida, förrän svenska regeringen hade hört sig för hos den norska regeringen, om det över huvud var norrmännens mening att någon gång fullfölja det gamla projektet om en järnvägsförbindelse över Svinesund. Vidare gjorde han det förbehållet, att landsvägsbron borde byggas så, att när järnvägsbron komme till stånd, skulle landsvägsbron användas till järnvägsbro och landsvägstrafiken nedflyttas och ombesörjas med en förbättrad färja. Detta var ju ett hopplöst projekt. Men så tillade också järnvägschefen för det tredje, att Sverige borde inte taga initiativ vidare till byggande av en järnvägsbro, utan att Norge borde taga initiativet såsom mest intresserat av anläggningen. Denna negativism från svensk sida har särskilt medverkat i sin mån, såvitt jag förstår, till att förlänga dröjsmålet med tillkomsten av en järnvägsförbindelse.

Jag har nu velat åter göra dessa erinringar och vill särskilt vädja till bohuslänningarna, om ni inte tycka, att det kan vara skäl att börja sträcka ut även järnvägen ända till Svinesund och därigenom ge den *bohusländska befolkningen i norr* ökat stenarbete och därefter ökad samfärdsel, vilket ni väl böra unna befolkningen i norra Bohuslän.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av bombskyddstak å kraftstationen vid Stadsforsen i Indalsälven m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Ang. vissa
ändringar i
strafflagen
m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen, m. m. dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 12 mars 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 191, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i vissa delar av strafflagen;
- 2) lag om ändrad lydelse av 10 kap. 21 § rättegångsbalken;
- 3) lag om ändring i lagen den 24 september 1931 (nr 328) angående dagsböter utom strafflagens område (särskild böteslag);
- 4) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 9 april 1937 (nr 119) om verkställighet av bötesstraff;
- 5) lag om ändring i vissa delar av lagen den 28 juni 1918 (nr 531) angående villkorlig straffdom;

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

6) lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1906 (nr 51 s. 9) angående villkorlig frigivning;

7) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

8) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;

9) lag angående ändrad lydelse av 15 och 17 §§ lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt;

10) lag angående ändrad lydelse av 2 och 16 §§ lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare;

11) lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 22 april 1927 (nr 108) om internering av återfallsförbrytare;

12) lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten;

13) lag angående ändrad lydelse av 82 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehått en inom första kammaren av herr *Lindhagen* i anledning av propositionen väckt motion, nr 303, i vilken hemställts, att riksdagen ville

1) efter vederbörande utskotts beprövande överväga, i vad mån de i propositionen framlagda lagförslagen kunde anses vara brådskande och av framstegsvänlig natur;

2) under alla förhållanden i anledning av propositionen hemställa, att riksdagen liksom skedde i rättegångsreformen måtte föreläggas ett idéprogram jämväl för strafflagens reformering samt att därförinnan ändringar i strafflagen endast måtte påkallas provisoriskt för brådskande tillfällen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas, samt

B) att motionen nr I: 303, i den mån den ej kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag har haft oturen att här möta i följd många ärenden, i vilka jag är intresserad sedan gammalt. Jag ber kammaren om ursäkt, men det är inte mitt fel, att jag begär ordet så många gånger, utan det är ödet som gjort det.

Här föreligger nu en motion av mig, och den har i alla fall föranlett ett voluminöst utskottsutlåtande. Det är ju ock ett slags erkännande, ty annars brukar man gemenligen avfärda motioner kort.

I första punkten av min motion har yrkats, att riksdagen ville »efter vederbörande utskotts beprövande överväga i vad mån de i propositionen nr 191 framlagda 13 lagförslagen om ändringar i gällande straffrätt kunna anses vara brådskande och av framstegsvänlig natur». Det är nämligen så, att här duggar under årens lopp det ena förslaget efter det andra till partiella reformer i strafflagen. Vi kunna icke följa denna sak och sätta oss in i alla detaljer utan att samtidigt få en överblick över vad de nya reformerna överhuvud taget åsyfta med sina många principiella spörsmål. Därför har mitt första yrkande fått denna formulering, ty jag ansåg, att om förslagen icke voro av brådskande natur, borde de uppskjutas tills riksdagen fått en allmän överblick över innebörden i den nya strafflagsreformen.

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

Nu har utskottet funnit, att förslagen äro både brådskande och väl formulerade. D. v. s. det står, att utskottet har funnit det, men det har utskottets lekmän knappast kunnat sätta sig in i, utan det är väl juristerna i utskottet, som funnit det, och då ha de andra följt med. De äro lika litet som jag beredda att med övertygelse taga ställning till en sådan sak. Det är nog oundvikligt, att vi måste auktoritativt gå med på detaljlagstiftning här, men vad vi särskilt behöva veta är något, som vem som helst förstår. Jag begriper också de juridiska frågorna, i den mån jag får tid att sätta mig in i dem, men vad vi behöva är något, som vi alla förstå, nämligen de stora vidderna i straffrättsproblemet, som är så ofantligt viktigt och som under olika tider vill taga annan gestalt för att även i framtiden ändras efter nya grundsatser, som bygga på gjorda erfarenheter och på världens dåtida inställning.

Därför har det i andra punkten i motionen yrkats, att riksdagen ville »under alla förhållanden i anledning av propositionen hemställa, att riksdagen liksom skedde i rättegångsreformen föreläggas ett idéprogram jämväl för strafflagens reformering samt att därförinnan ändringar i strafflagen endast påkallas provisoriskt för brådskande tillfällen».

Nu säger utskottet, att det »i likhet med motionären» — så står det verkligen, herr talman! — »finner det vara av vikt att under det partiella reformarbetets fortskridande överblicken över arbetets olika avsnitt bevaras och sammanhanget mellan de skilda ämneskomplex, varå arbetet successivt inriktas, blir i erforderlig grad uppmärksammat». Där har således motionären principiellt av utskottet fått oavkortat bifall. Utskottet har åberopat de vidlyftiga bilagorna med de tre speciella programmen från tre år, som finnas återgivna på sid. 41—67 i utskottsbetänkandet. Det är ju ganska intressant att få en sådan redogörelse. Vi kunna nog alla vara tacksamma för att vi åtminstone fått en sådan provisorisk avkortad överblick på detaljer, som det är fråga om. Jag förmodar — och vet också — att detta icke är någon uttömmande behandling av de olika kapitelrubriker, som komma att inrymmas under den sammanhängande strafflagen, men vi ha fått en uppräknings av dem, som man redan nu har börjat bereda eller tänkt bereda, och det är alltid något.

Men utskottet har icke stannat vid att det är viktigt att få denna överblick, utan tillägger: »Denna uppfattning torde» — »torde» således dock med viss tvekan — »jämväl ligga till grund för dåvarande departementschefens åtgärd att enligt den 18 juli 1935 erhållet bemyndigande tillkalla särskilda sakkunniga att, under samverkan med andra inom departementet pågående utredningar i hithörande frågor, biträda vid utredning rörande de allmänna principerna för en omläggning av straffsystemet och samhällets skyddsåtgärder i övrigt mot brottsligheten.» Jag tycker, att det borde vi ha fått börja med, innan vi gå in på några detaljer. Men bättre sent än aldrig, herr talman, och därför är även detta uttalande relativt tacknämligt.

Men så heter det i fortsättningen: »Utskottet förutsätter att, sedan denna utredning slutförts, resultatet kommer att delgivas riksdagen.» Det skall bli intressant att få se, och jag hoppas att det sker helst nästa riksdag. Men så kommer en reservation. Resultatet kommer icke att delgivas riksdagen förrän »Kungl. Maj:t finner att något blivande partiellt reformförslag därigenom skulle vinna bättre belysning». Då trasslar man ju bort saken genom att dränka den i ett »blivande partiellt reformförslag». Man skulle ju möjligtvis kunna tänka sig, att man kunde taga bägge sakerna parallellt. Men varför skall man vänta just till dess »Kungl. Maj:t finner att något blivande partiellt reformförslag därigenom skulle vinna bättre belysning»? Utskottet har ju självt förklarat — i likhet med herr Schlyter, förmodligen — att denna

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)

överblick alltid är behövlig och icke bara vid ett sådant av Kungl. Maj:t vid gottfinnande valt specialtillfälle.

Utskottet fortsätter: »Riksdagen erhåller då tillfälle att, utan att behöva binda sig i fråga om det fortsatta reformarbetets detaljer, göra de erinringar mot reformprogrammet på det sålunda begränsade området, vartill riksdagen kan finna anledning. Utskottet anser emellertid icke att sådana planerade partiella reformer som exempelvis beträffande villkorlig dom, villkorlig frigivning, lösdrivarlagstiftningen m. m. böra fördröjas i avbidan på slutförandet av nämnda principutredning. Frågan om en reform av strafflagens tillräknelighetsbestämmelser m. m. får utskottet tillfälle att beröra i annat sammanhang.» Allt vilar nu således på vad vi kunna få för upplysning till ledning för ett någorlunda vederhäftigt bedömande från riksdagens sida, utan att överlämna allting till diktatoriskt avgörande av Kungl. Maj:t. Ty när man kommer till oss med smådetaljer, som dock oftast äro invecklade, måste vi i god tro antaga desamma, och då inga mera allmänna och allmänmänskliga principer satts i förgrunden för den nya reformen, blir ju riksdagens inflytande på det slutliga arbetet mycket begränsat.

Vidare står det, att *sakkunniga* tillkallats. Det gläder mig, herr talman, att i denna stora promemoria, där alla de olika sakkunniga, som äro tillsatta, uppräknas, det finnes en kommission, som kallas »*kommitté*». Där äro vi framme vid vår gamla kommitté-beteckning. Men det var en tid under demokratiens nedgång, då man fann, att man skulle kalla dem »sakkunniga». Det betyder också, att det skall bli en »förutsättningslös utredning». En riksdagsman sade häromdagen — och jag tyckte, att det var ett mycket lustigt och delvis riktigt infall — att en del riksdagsmän med »förutsättningslös utredning» mena en sådan utredning, där de, som skola deltaga i densamma, sakna förutsättningar att göra det.

Och det ligger väl ganska mycket sanning däri, ty när vederbörande skola tillsätta en sådan kommitté av sakkunniga, så är det åtminstone i vår tid inte rådligt att släppa in någon, som vill gå något till grunden av tingen. Ty då kan det hända, att det inte går igenom i riksdagen, utan då tillsätter man personer, som icke äro jurister och ej ha någon sakkunskap alls, för att de skola bli intränade och hjälpa till att genomdriva saken i riksdagen. Så har det uppfattats på många ställen. Ordet »sakkunniga» är därför mera camouflage över oss stackars människor — även jurister, förresten — som sättas in i sådana kommittéer för att lära oss frågorna, vilket åtminstone i de flesta fall är meningen. Jag är alltså glad som en vårfläkt över att det finnes en sådan sakkunnigorganisation, som kallas kommitté. Det är ett stjärnskott i tidens sakkunnigemörker, om jag så får uttrycka mig, varför man får vara tacksam.

Nu vill jag särskilt anmärka, att det visar sig en benägenhet att vid dessa utredningar lägga ett teoretiskt intresse i förgrunden. Det är alltid så många *professorer*, som utses, och de ha ju inte samma praktiska erfarenhet som vi vanliga dödliga, som tillsammans med det meniga folket få gå i stöpet bland alla bristerna i samhällsordningen. Därför framkomma också så många förslag, som vi tycka inte äro någonting materiellt att taga på. Herr Schlyter älskar vetenskapen. Juridik är ju ingen vetenskap, utan bara en praktisk disciplin för det möjligas tillblivelse, men man vill ju så gärna göra allt till vetenskap, och då blir väl också juridiken det till sist.

Tänk bara en sådan sak, som vi komma till i nästa ärende, om psykiatrien och rättsskipningen, där det uppdrogs åt en sakkunnigberedning att söka finna utvägar för att *kommunala handlingar skulle bli offentliga* i samma utsträckning som statshandlingar. Det var jag, som tog initiativet, men aldrig tänkte

Ang. vissa ändringar i strafflagen m. m. (Forts.)
jag, att det skulle gå så galet som det i en punkt har gått. Det var en lärd utredning, som vidtogs, och därvid ansågs också, att man skulle göra *undantag för statshandlingars rätt till offentlighet i fall, där sådana undantag förut icke funnits*, även om något behov därav ej yppats och man kom då bl. a. till, att när det gällde psykiatriska mål, skulle handlingarna kunna hemlighållas, om vederbörande myndigheter — närmast medicinalstyrelsen och sinnessjuknämnden — funno det nödigt, emedan ett offentliggörande skulle verka oroande eller ogynnsamt på dem det gällde. Och detta gick på måfå och i blindo igenom också i riksdagen.

Nu har det i praktiken, såvitt vi hittills funnit, lett till att handlingarna åtminstone i två fall förklarats hemliga helt och hållet, oberoende av denna hänsyn. Psykiatrikerna anse nämligen, att alla människor, som äro misstänkta för detta, ta skada av att få veta, vad det är fråga om. Jag kan icke föreställa mig någon annan förklaring. I fall vederbörande vilja se handlingarna om vad som lägges dem till last, svaras det, att de enligt den nya lagstiftningen inte få se dem. Tänk, ett sådant framsteg! Och inte kommer justitieombudsmannen heller att lägga sig i sådana vantolkningar, som gör ett avsett undantag till allmän regel, vilket han borde göra. Man finner av senare tidens exempel, att när det gäller lagstiftning har justitieombudsmannaämbetet saknat möjlighet att göra de insatser, som formellt enligt författningen tillkomma detsamma.

Professor Reuterskiöld, som befarade, att det skulle gå på det sättet, ytttrade nyligen, då jag talade med honom: »Ja, det var det jag sade! Varför följde inte riksdagen min mening? Nu blir det på det sättet!» Och så tillade han skämtsamt: »Till slut bli vi inburade som tokiga allesammans på medicinalstyrelsens initiativ utan att få veta, vad det gäller.» — Det var ett skämt, men på samma gång ändå en riktlinje för det nya självtagna administrativa godtyckets praxis, utan att ett ingripande av vare sig Gud eller människor få äga rum.

Jag är således rädd för att de »sakkunniga», som nu skola utreda de allmänna principerna, bli för lärda. Ett exempel därpå är, att en sakkunnig — också en professor — har fått i uppdrag att se till, i vad mån *försök till brott* skola kunna göras straffbara enligt författningen. Det var en av Thyréns stora tankar. På den tiden opponerade vi oss både i riksdagen och annorstädes mot en sådan princip. I 1864 års strafflag stadgades ett visst, mycket begränsat mått av straffbara försök. Man ville inte kriminalisera svenska folket i onödan. Man ville inte öka domstolarnas arbetsbörda. Man ville inte öka statens kostnader för rättegångs- och domstolsväsendet och för fängelserna. Men nu tycks det av någon särskild anledning vara angeläget att taga upp Thyréns förslag, förmodligen därför att den nya lagstiftningen bygger på de Thyrénska principerna och man vill föreslå så mycket som möjligt för att ådagalägga nit i lagstiftningsarbetet. Där ser man hur det kan gå! Jag befarar, att vi få en sådan lagstiftning, och att den kommer att godtagas av riksdagen, därför att riksdagen inte haft några egna riktlinjer, som gjort det möjligt att i förväg söka hindra en sådan *kriminalisering i onödan* av svenska folket.

Herr talman, jag har således i princip fått bifall till min motion, men i praktiken har den icke — i alla händelser icke tillräckligt — bifallits. Jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckt *Ang. psykiat-
riens inflytan-
de på rätts-
skipningen.* motion om lagstiftning m. m. för tillrättaläggande av missförhållanden i följd av samverkan mellan psykiatri och rättsskipning.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 222, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära övervägande av skyndsamt förslag till lagstiftning och andra åtgärder för tillrättaläggande av de missförhållanden vid samverkan mellan psykiatri och rättsskipning, som påtalats i sammanhang bland annat med en år 1937 hållen interpellationsdebatt i ämnet.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Herr talman! Detta är ett särdeles vidlyftigt ämne. Men jag skall inte bli vidlyftig denna gång utan spara min exposé till dess svaren komma på de två interpellationer i saken, som jag riktat till justitieministern och socialministern. Något måste i alla fall sägas med anledning av utskottsbetänkandet.

Utskottet säger, att frågan om *straffrifyrklarade* är så svävande och av så stor betydelse, att *en närmare utredning i ämnet måste anses påkallad*. När jag för ganska länge sedan hörde mig för hos första lagutskottet, huruvida frågan varit före, fick jag av kansliet till svar, att den hade genomdiskuterats under allmän sympati för sakens betydelse, men att man syntes böra först avvakta den pågående utredningen. På eftermiddagen samma dag telefonerade man emellertid till mig från kansliet och meddelade, att det inte var uteslutet, att motionen kunde föranleda en skrivelse. Då jag för en vecka sedan passerade herr Schlyters plats i kammaren, reste han sig, tog mig i rockuppslagen med sina båda händer och sade: »Hör du, Lindhagen, vi ha allt stora intentioner att gå till botten med denna fråga i första lagutskottet.» Jag blev lycklig, fast inte fullt övertygad om att det skulle lyckas för utskottet att göra det. Ty detta är ju i alla fall en särdeles allvarlig och svår fråga.

Nu se vi, att utskottet inte heller mäktat nämnda föresats utan fallit tillbaka på utredningen. Då vill jag i detta sammanhang förklara, att denna utredning icke kommer att i huvudsak nå något av de resultat, motionen rört sig med, ty utredningen är icke så sammansatt, att det finnes utsikter för desamma. Det finnes ej allsidig representation i utredningen. Där sitta företrädesvis högre ämbetsmän och professorer — framför allt professor Kinberg, som åtminstone för någon tid sedan var i regeringen justitieminister Schlyters skötebarn — och de stå i kampställning mot dem, som dela min uppfattning. Vad detta innebär skall också få anstå till interpellationsdebatten. Då skall jag för min del söka bena upp spörsmålet närmare.

Jag anser således, att det *icke finnes utsikter till att denna utredning kommer att leda till något avsevärt* i det föreliggande problemet. Såvida icke riksdagen hos regeringen påminner om ofrånkomligheten av ett allvarligt grepp på saken, varom utskottet i sin motivering erinrar.

Men så säger utskottet vidare: »Motionären har även berört psykiatrins enligt hans mening olyckliga inflytande i civila mål, särskilt i *förmynderskapsmål och testamentstvister*. Jämväl härutinnan finner utskottet det svårt att bedöma tyngden av den framförda kritiken.»

Om det är svårt att bedöma tyngden av den framförda kritiken, borde ju utskottet snarare begärt klargörande även på den punkten. Utskottet tillägger: »Liksom i fråga om straffrättskipningen vill utskottet emellertid erinra, att domstolen äger ett självständigt ansvar för det avgörande, den

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

skall träffa, och ingalunda behöver känna sig förpliktad att alltid följa avgivna psykiatriska expertutlåtanden.» Det är väl inte någon lösning, om det händer ibland, att domstolen handlar självständigt? Förr var det regel, herr Schlyter, men nu sker det allt mera sällan. Om det kunnat konstateras, att det fortfarande ibland händer, är det väl för litet att slå sig till ro med att däri vilja se en förhoppningsfull början i stället för en avslutning och ett frångående av gamla traditioner.

Huruvida samhället kan tillåta sig att fråntaga människan hennes själ — det kan endast *laga domstol med bistånd främst av civilt folkförstånds vittnesmål* på tillfredsställande sätt avgöra. Här gäller det för individen det viktigaste av allt — om den skall anses ha en medelmåttig själ eller helt eller delvis berövas densamma. Och vilket andligt lidande och fara även för samhällig undergång vållas av att känna och veta, att det är meningen att inburas på sinnessjukhus. Det finnes kanske ingen domare här i landet, som haft så många dylika fall inför sitt domarbord som jag.

I anledning av den av professor Kinberg en gång föranstaltade anmälan från psykiatriska-neurologiska föreningen till justitieombudsmannen mot Stockholms rådhusrätt svarade jag i tre omfattande inlagor, som var för sig befordrats till trycket, i vilka jag för min del ställt mig tveksam inför vad psykiatrikerna dekreterade och försökt inleda ett resonemang. Professor Kinberg sade en gång, att han aldrig haft något personligt att beklaga sig över vid förhören. Men redan detta att ej blint tro på ett partbeställt och partbetalt psykiatriskt utlåtande var ett crimen læsæ majestatis, ett brott mot vetenskapens majestät, gubevars. Psykiatrien är icke någon exakt vetenskap och kan aldrig bli det. Det bevisas suveränt därav att vid mitt domarbord ha psykiatriker *i skilda mål stått ibland till och med flockvis mot varandra*, och vare sig de uppträtt på kärande- eller svarandesidan har jag funnit, att samma vittne kunnat i skilda mål uppenbarligen byta ståndpunkter.

Liksom professor Kinberg delade ut sitt uppviglande föredrag inför den psykiatriska sammanslutningen, delade även jag ut mina broschyrer till bland annat alla riksdagsmän. På den tiden kommo folkrepresentanter från skilda partier i riksdagen till mig och tyckte, att det var åtskilligt tänkvärt i mina uttalanden. Även pressen var gynnsamt inställd och anmärkte särskilt, att jag hade anlagt en saklig ton och inte förivrade mig i uttryckssätten. Från psykiatriska sällskapet styrelse fick man däremot höra, att domarens inställning var »ensidig», »fördomsfull», »pinsam», »sjaliskt osund», »en skamfläck», »kulturfara», »rabiat hat», »raseriutbrott», »akulturell», »outerat kulturfientlig», jag hade svikit en »humanitär plikt» o. s. v., allt utan anledning. Det var därför domarens inlägg på den tiden vunno allmän sympati. Men nu är detta bortglömt. De som nu sitta i riksdagen ha inte läst dessa broschyrer. Jag är övertygad om att icke ens utskottets medlemmar allmänt tagit någon del av dem och de prejudikat som även utförligt skildrats. Nu säger utskottet bara, att när det gäller förmynderskapsmål och testamentstvister, där det dock också liksom i kriminella mål är fråga om människors själar, är det svårt att bedöma saken, och domstolen har ju rätt att taga avgörandet helt i sin hand. Då böra domstolarna emellertid åläggas att ensamma göra detta och icke låta psykiatrikerna träda i sitt ställe, såsom nu allt oftare och på vidgade områden sker. Detta är för individen en särdeles äventyrlig katastrof inom den svenska rättsordningen.

Så skriver utskottet slutligen: »Påpekas må även, att domstolen i de av motionären avsedda rättstvister ingalunda är hänvisad enbart till den av part anskaffade psykiatriska utredningen. Enligt lagen den 7 juni 1934 om

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

bevisning genom sakkunnig äger domstolen nämligen i alla mål över förekommande frågor, vilkas bedömande kräver särskild fackkunskap, *inhämta yttrande* av myndighet eller tjänsteman, som är satt att tillhandagå med yttranden i det ämne, frågan rör, eller ock uppdraga åt andra sakkunniga att avgiva dylikt yttrande.»

Men på vad sätt bättrar det denna sak? Även Stockholms rådhusrätt har någon gång använt den utvägen, i insikt om att om man väljer med förstånd, kan man få höra en psykiatriker, som betalas av statsmedel och således blir mera fri att avge ett någorlunda objektivt yttrande.

Jag hade äran att i egenskap av juridiskt biträde övervara *ett sammanträde i sinnessjuknämnden* — jag var den förste som insläpptes där. Erfarenheterna blevo lärrika i mer än ett avseende. Ordföranden förklarade, att han fullkomligt sympatiserade med herr Lindhagens uppfattning, att de partbeställda och partbetalda psykiatrikernas utlåtanden finge man vara försiktig med. Då jag 1903 inträdde i rådhusrätten, landets största och erfarnaste underrätt, sade äldre ledamöter till nykomlingen: »Du bör vara försiktig med de partbeställda och partbetalda psykiatrikernas utlåtanden».

Ett *annat suveränt bevis* på den ifrågavarande kvasivetenskapens svårigheter att komma till efterföljansvärda resultat är att icke minst de mest framstående psykiatriker *fått orätt i alla domstolsinstanser eller åtminstone i högsta domstolen*. Nu tillåtes det, att samma »sakkunniga», vilkas resultat ogillats av domstolsvägen, få i inflytelserika ställningar inom medicinalstyrelsen, utan att en sådan prövning äger rum, fälla ett avgörande ord om många människors öden, som då skall gälla som Guds ord.

Det är en oordning i rättsordningen, herr talman, som icke borde tillåtas. Lagen bör obligatoriskt hänskjuta alla avgöranden om individernas fränkännande av rättsskapacitet till domstolarna med ledning främst av *vittnesmål från bekantskapskretsen*. Testamentsrätten utgår ock från en sådan uppfattning. Där är det föreskrivet att det skall vara två vittnen — det står icke alls att de skola vara »vetenskapsmän», och så är även sällan förhållandet — som skola intyga att testamentet är gjort med sunt och fullt förstånd och av fri vilja. När underrätterna någon gång i sina motiv sökt inflicka, att detta varit så mycket säkrare, som även intyg från psykiatriker och medicinalstyrelsen pekat åt det hållet, har högsta domstolen uteslutit dylika hänvisningar och endast återopat bekantskapskretsens vitsord åt testamentet.

Utskottet avslutar sitt yttrande i *punkten om förmynderskapsmål och testamentstrister* med att uttala, att utskottet icke finner anledning föreligga för riksdagen att taga något initiativ till en utredning å detta område. Detta visar obekantskap hos utskottet om dessa frågor. Ni äro icke inne i dessa saker, och det är mycket förklarligt. Jag har i mina inlägg till J. O. med anledning av vad som förekommit föreslagit *femton nydaningar i rättsordningen*. Dessa ha också petitionsvis ingivits till Kungl. Maj:t och ligga där ännu oprövade. Herr Schlyter förklarade en gång, att då han fick tid skulle han ta itu med dessa påminnelser. Men då skall han väl inte nu vara med och skriva att utskottet icke finner anledning föreligga för riksdagen att taga något initiativ till en utredning på den punkten!

Herr statsrådet **Westman**: Herr Lindhagen har för att visa sitt intresse för det stora och viktiga ämne, som vi i dag på grund av ett utskottsbetänkande ha oss förelagt att behandla, gått fram på två linjer. Herr Lindhagen har dels väckt en motion, dels framställt en interpellation, riktad till socialministern och till mig.

Den första av dessa linjer har snabbast lett till resultat, i det att utskottet
Första kammarens protokoll 1938. Nr 36.

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

har tagit ståndpunkt till herr Lindhagens motion. Denna motion är, som man finner, både på grund av sitt innehåll och på grund av de hänvisningar som förekomma nära förknippad med herr Lindhagens interpellation, och jag har därför tagit till orda för att med några ord delta i denna debatt och samtidigt ge herr Lindhagen svar i vad på mig ankommer på hans interpellation.

Herr Lindhagens interpellation rör de sinnessjukas behandling, dels inom justitiedepartementet, dels inom socialdepartementet. Vad deras behandling inom justitiedepartementet beträffar har denna fråga blivit belyst genom utskottets utlåtande. Jag har till vad utskottet yttrat endast att lägga, att jag mycket livligt känner det ansvar som samhället har för att vården av de sinnessjuka, i vad ankommer på justitiedepartementet, blir så tillfredsställande som möjligt. Jag ber att få erinra om, att sedan jag tillträtt mitt ämbete har med riksdagens benägna medverkan vidtagits en hel rad åtgärder för att förbättra vården av de sinnessjuka inom fångvårdens sinnessjukavdelningar. Det beslut, som riksdagen för några dagar sedan fattade, om inrättande av en ny avdelning vid Hall, skall, hoppas jag, bereda ytterligare möjlighet till en förbättrad vård.

Vad slutligen beträffar den utredning rörande de sinnessjukas behandling, som ytterligare kan behövas, är det min avsikt att sätta i gång en sådan, så fort den lämpligen kan inpassas i det utredningsarbete i hithörande frågor som bedrivs inom justitiedepartementet.

Herr Lindhagen: Justitieministern har inte alls sysslat med interpellationen utan endast talat om förbättrad vård särskilt i bostadsavseende av strafffrihetsförklarade. Mina interpellationer gå ut på förspelet till en överdriven och okontrollerad strafffrihetsförklaring och efterspel till deras utskrivning från förvaringen, även om den senare sker i förbättrade förvaringslokaler, ävensom reformer i den partbeställda och partbetalda psykiatriska expertisen med interna angelägenheter. Den tydliga framställningen och yrkandena därutinnan har justitieministern inte i huvudsak berört. Jag har väntat på framtida svar på interpellationerna i vanlig ordning längre fram. Då brukar ock svaret tillställas interpellanten skriftligt på förhand, så att han får tillfälle att sätta sig in i svaret. Inget tillkännagivande interpellationssvar har heller lämnats till talmannen och upptagits på föredragningslistan.

Herr statsrådet Möller: Herr talman! Om jag också tar till orda i denna debatt beror det därpå, att jag i någon mån kan anses svarsskyldig på den interpellation, som herr Lindhagen riktat till social- och justitieministrarna rörande detta område.

I motsats till herr Lindhagen har jag emellertid mycket svårt att finna, att interpellantens frågor äro klara. Så snart jag fick interpellationen ansträngde jag mig ganska mycket för att försöka förstå vad som egentligen var meningen med den. Men jag har faktiskt icke riktigt kunnat reda upp vad frågorna innebära. Det frågas exempelvis: »Håller ej regeringen före, att ingenting är värdefullare för individen än dennes själ, och att ingenting därför är farligare för människovärdet än privilegierade sektbildningars okontrollerade makt över människors liv och själar?» Det är ju mycket möjligt, att någon person kan skriva en avhandling på basis av denna fråga, men såsom en fråga till en regeringsledamot är den enligt min mening ytterst svårbesvarad. Jag skall icke inlåta mig på saken, jag anser mig icke kompetent därtill. (Herr Lindhagen: Herr talman! Där ha vi det!) Nej, i motsats till herr Lindhagen anser jag mig icke kompetent i sådana här saker, och jag kan bara lyckönska herr Lindhagen till hans storartade insikter på ett så vanskligt område. Så frågas det: Håller ej regeringen före »att den på tre ställen i landet inrättade så att säga psykiat-

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

riska studentexamen med betygsättning i examinatorns psykiatriska 'anamneser' väsentligen upphäves?» Jag frågar mig: är det meningen att den skall upphävas eller icke upphävas eller vad betyda orden »väsentligen upphävas»? Hur skall jag kunna besvara en sådan fråga? (Herr *Lindhagen*: Då stryka vi »väsentligen».) Ja, där ser man! Herr Lindhagen måste genast komplettera sin interpellation genom att anhålla att få stryka vissa ord i en fråga, och ändå begär han att vi skola svara på dem och förklarar att det är klara frågor. Jag känner nu inte till denna psykiatriska studentexamen, så jag vet uppriktigt sagt inte vad som skall upphävas i sammanhang därmed. Och vidare: »att de psykopater och genomsnittligt civilt kloka, som genom nämnda forceerade, för staten även kostsamma tillverkning av straffriförklarade obehörigen berövats sitt människovärde och en framtid, efterforskas för erhållande av resning, räddning och skadestånd». Jag förstår mycket väl att jag icke kan övertyga herr Lindhagen om att det är omöjligt att svara på sådana frågor, men jag hoppas kammaren skall ge mig rätt i, att det anspråk som här ställts på en ledamot av Kungl. Maj:ts regering går över alla gränser och i varje fall långt utöver grundlagens fordringar på vad som krävs för att bli statsråd här i landet.

Jag vill bara göra dessa reflexioner, ty den gamla frågan, huruvida en interpellation skall besvaras eller icke, är ju icke så lätt att avgöra. Det enda jag vill konstatera är att man kan få interpellationer, som man även med den bästa vilja i världen icke mäktar besvara. Jag skulle antagligen behöva rådfråga dels medicinska fakulteten och dels filosofiska fakulteten vid rikets universitet, innan jag kunde skriva den bok som skulle behövas för att det skulle bli ett verkligt svar på herr Lindhagens interpellation eller för att få den utredning, på vilken ett svar kunde baseras.

Jag har emellertid inte begärt ordet enbart för att säga detta utan även i egenskap av chef för socialdepartementet. Under detta departement sortera ju praktiskt taget alla i samhällets tjänst anställda psykiatrici. Nu hoppas jag att inte bli missförstådd; jag försäkrar att jag inte tänker proklamera någon ofelbarhetsdogm för dem. Jag skall tvärtom anförä exempel på mycket grova misstag som begåtts av psykiatrici. Men å andra sidan anser jag det nästan ingå i min skyldighet att reagera mot det nu så ytterst moderna misstänklighörandet av dessa psykiatrici. Jag kan för min del icke finna, att det ligger någon reson i det. Det låter litet personligt, men jag förmodar att den ärade ledamoten av riksdagen, borgmästaren i Jönköping, som sitter i andra kammaren, icke är särskilt tacksam för att en sinnessjukförklarad person på grund av en mycket human behandling — i och för sig naturligtvis ett önskemål som alla omfatta — får tillfälle att misshandla honom på hans ämbetsrum. Det gällde en s. k. frigångare, vilket ju för en sinnessjuk är en rätt förmånlig ställning. Jag känner till åtskilliga fall då sinnessjukläkare ha givit patienter permission över helger. Patienten har farit hem till sin familj och slagit ihjäl ett par stycken. Sinnessjukvården handhaves ju icke bara på det sättet, att man mer eller mindre vårdslöst spärrar in folk. Svårigheten framgår av vad jag här nämnt, ty det är klart som dagen, att det var ett misstag av läkaren att ge dessa permissioner. Med de humana principer som tillämpas inom denna vård tog han risken. Det är alltså inte bara risk för att folk bli inspärrade på sinnessjukhus utan tillräckligt fog, utan det finns också risk för att sådana som icke kunna begagna sin frihet släppas fria. Det har kostat icke så få svenska medborgares liv att sinnessjuka blivit fria, naturligtvis i god tro.

Varför anför jag nu detta? Ja, icke för att klandra sinnessjukläkarna utan för att understryka hur otroligt vansklig hela denna uppgift är och för att understryka att sinnessjukläkarna icke böra misstänkas för att på något illojalt sätt begagna den makt, som nu en gång är lagd i deras hand. Den är ju visser-

Ang. psykiatriens inflytande på rättskipningen. (Forts.)
ligen kontrollerad av medicinalstyrelsen och sinnessjuknämnden, men det är klart som dagen, att den som har den direkta vården av en patient är i första rummet ansvarig. Det är en kolossalt vanskelig uppgift. Jag är övertygad om att våra sinnessjukläkare icke spärra in folk på grund av någon önskan att hålla människor på sinnessjukhus. Jag är likaledes övertygad om, att de naturligtvis icke ge människor fria, om de icke tro att de kunna begagna sin frihet något så när på samma sätt som andra fria medborgare.

Det är svårt för mig att blanda mig i frågan om domstolarnas förhållande till dessa ting. Dock känner jag fall, där domstolarna mot psykiatrien ha vägrat att låta taga om hand för sinnessjukvård s. k. psykopater, som visserligen icke omedelbart men efter ett eller annat år ha begått grova våldsbrott mot medmänniskor. När nu herr Lindhagen, såvitt jag förstår, är inne på tankegången att vi skulle upprätta någon slags domstolarnas ofelbarhet vid bedömande av själar, reagerar jag lika bestämt mot detta som mot pretentionerna på ofelbarhet, om sådana överhuvud taget finnas, från den andra sidan. Jag har emellertid betraktat det som ett framsteg, att personer, som på grund av olika förhållanden kommit i kontakt med domstolarna och stå risken att bli dömda, även underkastas en prövning ur psykiatrisk synpunkt. Jag har betraktat det som ett framsteg och icke som ett tillbakasteg. Sedan är det en sak för sig hur stor hänsyn som skall tagas till de psykiatriska utlåtandena; därom vågar jag icke ha något alldeles bestämt omdöme.

Jag har yttrat mig här egentligen för att reagera mot misstänksamheten mot sinnessjukvården. Denna misstänksamhet är en gammal företeelse. Jag anser att det icke är en uppgift för människor med ansvarskänsla att underblåsa densamma, utan man bör tvärtom göra klart för alla medborgare, att sinnessjukhusen äro till dels för att skydda andra, dels för att ge sinnessjuka vård så långt det står i mänsklig makt med de resurser vi ha på vetenskapens nuvarande utvecklingsnivå. Det går framåt år från år med förmågan att handha dessa uppgifter, och för min del vill jag förklara att jag anser sinnessjukläkarna lika ärliga och hederliga som någon annan, när de avge sina utlåtanden. De avge dem efter bästa förstånd och samvete, därom är jag fullt övertygad, och det finns ingen anledning att tro att de i det avseendet skulle stå sämre än våra domstolar.

Jag har ansett det vara angeläget att yttra detta i detta sammanhang, och jag betraktar det som ett bidrag till diskussionen. Det är inte något svar, kan herr Lindhagen säga, men det är åtminstone ett försök från min sida att besvara herr Lindhagens »klara» interpellation.

Herr Lindhagen: Den siste talaren började med att säga, att han var *inkompetent*, och det måste ju den lätt vara, som står där uppe på höjderna mer eller mindre och står under inflytande av ämbetsmannakårernas inbördes solidaritet. Men jag har fått uppleva och fått föra talan för just den undre värld, som höjderna här mästra. Från den har jag insupit mina intryck, och dessa intryck ha befasts vid mitt domarebord. Jag är för övrigt icke ensam om dem, utan de delas av en stor del av svenska folket. I utskottsbetänkandet står också: »Ehuru det är tydligt, att vederbörande undersökningsläkares resp. medicinalstyrelsens sakkunniga mening alltid bör ägnas det största beaktande» etc. Det beror dock på hur medicinalstyrelsen är organiserad för tillfället, och för närvarande är den enligt erfarenheterna, skildrade i motionen och interpellationerna, icke så särdeles tilldragande.

Jag skall läsa upp en och annan av *frågorna*, som socialministern tyckte vara så oöverkomliga för den som ej är inne i problemet, så få ni ordagrant höra hur saken förhåller sig. *Första frågan* lyder: Håller ej regeringen före, att

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

ingenting är värdefullare för individen än dennes själ, och att ingenting därför är farligare för människovärdet än privilegierade sektbildningars okontrollerade makt över människors liv och själar?» Här spökar åter det gamla sekel-skifteskravet i andra kammaren, att riksdagen skall hålla tummen på det administrativa godtycket. Det går inte bara att säga, att var och en som har fått ett ämbete också har fått förmågan att sköta det, vilket är så mycket svårare som det gäller att avgöra — och detta är huvudsaken — om en individ är förtjänt av att äga en själ eller icke. Är man kvasivetenskapsman på området, föreställer jag mig att man uppfattar det som en plikt i vetenskapens tjänst att för säkerhets skull förklara så många som möjligt för sinnessjuka. Om kammarens ledamöter haft tillfälle att uppleva böljegången från denna undre värld, skulle icke en och annan sitta här och så lätt ropa, låt vara ett ovanligt dämpat, bravo åt beskyllningen för misstänkliggörande. En framstående psykiater talade nyligen med mig om den obehöriga tillverkningen av straff-friförklaringar, varigenom dessa stackars människor bli inburade på obestämd tid och ha de största svårigheter att komma ut på grund av sinnessjuknämndens instruktion och oformliga sammansättning. För att nu ej tala om lidandet, ja omöjligheten att ta sig fram till de av samhället för den olycklige grusade utkomstmöjligheterna. Är det ett misstänkliggörande att icke ta för gott allt som gissas av för problemet främmande myndigheter och kvasisakkunniga? Motionen, interpellationerna, mina tre inlägg till justitieombudsmannen och framför allt sakens natur bör väl mana till någon eftertanke.

Den *andra frågan* lydde: Håller ej regeringen följaktligen före: »att en förhastad juridik ej bör vidare få fresta statsmakterna att tilldela en enligt sakens oföränderliga natur ofullkomlig vetenskap en växande suveränitet inom den borgerliga rättsordningen?»

Nu börjar det bildas filialer av medicinalstyrelsen, vilken vid sidan av sina naturliga och aktningssvärda funktioner håller på att utveckla sig till ett nytt Bastiljen. Man kan sända in en angivelse, lettre de cachet, och sedan skickas den angivne till någon psykiatriker. Denne, som har att säga sista ordet om vederbörandes sinnesbeskaffenhet, är måhända en av dem, som enligt mina prejudikatsmål blivit desavuerade av högsta domstolen i psykiatriska mål. Då så är förhållandet, kan man väl inte hysa ett blint förtroende till varje sådan utsaga om en så svår sak eller fabricera tillförlitliga utsagor från en ofullkomlig vetenskap. Det är, såvitt jag förstår, lätteligen en förbrytelse mot individen, herr Möller, att inta en sådan ståndpunkt.

Min *nästa fråga* var, om regeringen ej anser, att den behjärtade tillämpningen av paragraferna 5 och 6 i allmänna strafflagens kapitel 5 i stället bör läggas åter i de allmänna domstolarnas och det civila borgerliga förnuflets hand. Domstolarna böra vara mera eftertänksamma, ty de skola se saken mänskligt. De ha tidigare tämligen självständigt fått avgöra sådana frågor, men på senare tid har den psykiatriska organisationen vuxit fram. Nu skaffar sig skolöverstyrelsen utlåtanden av psykiatriker för att få belägg på att den eller den läraren eller lärarinnan inte är fullt tillräknelig. Biskopar och konsistorier rådfråga också psykiatriker, då det gäller underlydande präster. Och polisen anställer åtminstone i Stockholm psykiatriker, som tillfrågas, när någon kommer till polisen och säger, att en person är tokig. I dessa fall avgör en psykiatriker även på lösa boliner okontrollerat saken i ett intyg, som inte alls behöver vara rimligt och efteråt även konstaterats vara oriktigt. En sådan individ blir i varje fall lätt brännmärkt för sin återstående livstid.

Det är i den kampen vi stå, som inte befinna oss på höjderna i bekvämlighetens tecken och med fullt förtroende för en ofullkomlig vetenskaps målsmän. Så var det inte vid sekelskiftet, utan då hade man klart för sig, att man måste

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

hålla tummen på det administrativa godtycket. Det voro så gott som alla partier eniga om i andra kammaren vid sekelskiftet. Och jag står här kvar såsom *sekelskiftets representant* för en sådan världsåskådning.

Statsrådet Möller säger liksom justitieministern åter, barn av sin tid, att det är klart, att när personer straffriförklarade, får man lita på att det är riktigt, och att det faller av sig själv, att de *sedan* visserligen böra behandlas väl. Det faller inte alls av sig självt. Visserligen har medicinalstyrelsen nyligen i ett utlåtande till justitieombudsmannen förklarat, att alla chefläkare vid de ifrågasvarande sjukhusen självfallet äro oklanderliga och sköta sig utmärkt, men det dröjde sedan inte länge, förrän en av dessa läkare till sist blev förflyttad, därför att han befanns vara olämplig.

Nu är det fråga om hur många straffriförklarade, som inte skola få åtnjuta den allmänna strafflagens välsignelse i form av ett kortvarigt straff, efter vars avtjänande de få bli fria med bibehållande av sitt anseende att vara tillräkneliga. Under laga strafftid ha de även rättighet att begära nåd hos Konungen. Nu skola de i stället »förvaras» för att på obestämd tid försmäktas på en anstalt utan genomgående kärleksfullt bemödande att söka återvinna dem till livet, där så kan ske och särskilt i alla de fall, då tillverkningen av straffriförklaring överskridit anständiga gränser, vilket de måste uppressa sig emot på grund av sitt människovärde. Det är den saken det gäller.

Hittills har man både i pressen och annorstädes gjort gällande, att det måste ske *en begränsning av straffriförklarandet*. Det medför också otillbörliga utgifter för staten och en oro i samhället. Vad gör staten för övrigt med det fåtal, som efter många om och men och efter försöksutskrivningar skola få återgå till livet? Tänker man på hur de skola kunna reda sig? Nej, det bryr sig staten inte om. Möller, som är så energisk, då det gäller att hjälpa de mindre bemedlade och obemedlade, borde väl ta sig an också dessa de mest beklagansvärda människorna i samhället. Jag har tidigare följt sådana personers kamp för att bli utskrivna och efter utskrivandet. Det är oerhörda lidanden de utsättas för. Nedbrutna till kropp och i all synnerhet själ efter en hänsynslös, av Gud och människor okontrollerad hopplös inspärning i år utan rimliga tal. Vanryktade dessutom på grund av en ofta obetydlig förseelse, under det att samhället vimlar av folk, som inte komma i konflikt med strafflagen, fastän de begått vida värre förseelser, som ju människorna måste göra, eftersom de äro djur och samvetsvarelser på samma gång.

Så frågas det vidare, om regeringen ej finner påkallat, att *den på tre ställen i landet inrättade så att säga psykiatriska studentexamen med betygsättning i examinatorns psykiatriska »anamneser» väsentligen upphäves*. Tänk, att inte Möller läst handlingarna så mycket, att han förstår åtminstone den frågan! Många fängelsedirektörer äro dock på det klara med att denna verksamhet måste upphöra. Senast i går hörde jag ett uttalande från det hållet, att den nuvarande ordningen är en skandal. Men de våga sig inte fram. De sköta sin tjänst och vilja inte uppträda offentligt.

Vad menas med den psykiatriska studentexamen, som jag talar om? De människor, som äro fullständigt vansinniga, blir det aldrig någon strid om. Ty de måste ju interneras. Men strafflagens 5 kap. 6 § talar om att förminskat tillräkneliga skola få ett mildare straff. Sådana personer skickas nu enligt en hänsynslös särlagstiftning, tillkommen genom samverkan mellan psykiatri och departementaljuridik, till undersökning på något av de tre ställena i landet; ett för Svealand finns på Långholmen, ett ligger i Norrland och ett i Skåne för södra Sverige. Där skola de undersökas av en psykiatriker utan kontroll. Det är denna undersökning, som jag kallar för studentexamen. Där framställas frågor, som inte rimligen kunna besvaras annat än av sådana, som

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)

äro åtminstone ganska fylligt intellektuellt rustade och tillräkneliga. Genom denna ordning komma alltså just de, som borde slippa undan med ett förkortat straff, att i stället intagas på obestämd tid och få hela sitt liv ödelagt, så att det inte blir någonting annat kvar än vanäran. Varför förhåller det sig exempelvis på det sättet — detta har även justitieombudsmannen med ett leende påpekat för mig såsom ett anmärkningsvärt faktum — att alla, som skickas för undersökning till Långholmen, förklaras otillräkneliga med undantag av 2 eller 3 procent, under det att vid undersökningsanstalterna i Norrland och för södra Sverige 25 procent av alla, som skickas dit, ansetts vara tillräkneliga? *Det visar väl, att det är någonting ruttet i Svealand.* Vart ta de där 22 eller 23 procenten, som sålunda på Långholmen obehörigen förklaras otillräkneliga, vägen? Det är om dem och deras livsöde, om dylika justitiemord jag också har talat i en av mina många frågor.

Många av dessa, insatta på »förvaring», försöka fly, ty de ha ju intet hopp för framtiden. När de återföras, bli de till straff, ifall det finns tillfälle därtill, placerade på s. k. stormavdelning mitt ibland alldeles vansinniga. Men de voro ju förklarade för otillräkneliga, och då skola väl flyktförsök icke heller läggas dem till last såsom förseelser begångna vid fullt förstånd, så att de skola bestraffas därför. Är det någon rim och reson i den ordning, som nu tillämpas?

Om någon efter många bekymmer och oinheter blir frigiven på försök, skall han dessutom ha en »övervakare». Den skammen skall han således också utsättas för. Vidare får han inte röra sig utanför ett visst begränsat område. Det förekommer till och med, att han inte får vistas hemma. Det har sålunda inträffat, att en biskop och hans konsistorium deklarerat och genomdrivit, att en sådan person inte kunde tillåtas att bo inom stiftet eller ens i sitt hem inom stiftet, dit han längtat och där man längtat efter honom. Sådant kan ju inte leda till ett förbättrande av vederbörandes tillstånd. Och inte tror väl herr Möller, att människor bli bättre under den tid de sitta på förvaringsanstalterna, såsom de så riktigt kallas. Man förvarar *straffriförklarade* där, men det göres ingenting för att de skola kunna återvinnas till livet. Någon kärlek och omtanke om dem förekommer inte där. Vad gör samhället för att hjälpa sådana, som bli utskrivna, ekonomiskt? Fattigvården hjälper dem inte mer än högst obetydligt. De kunna ha familjer att försörja, och den förening, som med statsunderstöd söker hjälpa frigivna fångar, saknar tillräckliga medel, ja alla medel, varöver klagats även hos mig. Därför har jag motionerat att det ringa årsanslaget till hjälp åt frigivna fångar höjes till minst 300,000 kronor. Jag vill rekommendera den motionen åt vederbörande.

Nu ha *båda statsråden*, som skulle besvara mina frågor, gått utan att avvakta slutet på denna interpellationsdebatt utöver vanlig ordning. Jag hade velat vara mera förberedd på saken, när interpellationen skulle besvaras. I detta fall har man gjort ett undantag från vad som annars är brukligt. Det administrativa godtycket florerar. Statsråden ha inte på förhand visat mig ett skriftligt svar på interpellationerna, såsom brukar ske, utan de ha svarat utan att underrätta mig i förväg, så att jag kunnat förbereda mig. Jag skulle ju ändå kunna fortsätta vidlyftigt, ty jag är ganska inne i denna fråga. Jag får skrivelser från på försök frigivna, och från »förvarade», som förgäves söka kämpa sig ut med hjälp av en sinnessjuknämnd, som kan sägas totalt behärskas av psykiatrien, såsom av motionen dokumenterats. De ropa: »Hjälp oss, hjälp oss!» Sista gången de frigivas på försök, sättes tiden ända till ett år. Det sker naturligtvis inte för att pina dem, utan i oförstånd med stöd av hänsynslös lag om hur man skall behandla människor och i synnerhet de mest beklagansvärda människor. Herrarna må i dag sätta sig emot, att man på något

Ang. psykiatriens inflytande på rättsskipningen. (Forts.)
sätt blandar sig i psykiatriens svåra och hopplösa uppgift att komma till rätta med dessa saker. Men vad jag nu har sagt är sanningen, herr talman, och om det så vore mot en hel värld, kommer jag inte att upphöra att *kämpa mot förtrycket i lagstiftningen och mot det administrativa godtycket* — och för sekelskiftets gamla befriande lösen. På samma gång kan jag ge erkännande åt det lilla goda i byggnadsväg som numera skall åstadkommas från administrationens sida.

Nu har i alla fall *utskottet, till skillnad, såsom det förefaller, från de två statsråden*, menat. att här berörda spörsmål äro »av så stor betydelse att en närmare utredning i ämnet måste anses påkallad». Jag önskar, att utskottet hade satt punkt där. Utskottet har i alla fall därmed gendrivit vad de båda statsråden ha frågat sig inför detta för dagsljuset fördolda problem. I den delen kan jag alltså yrka bifall till utskottets utlåtande.

Men däremot kan jag inte instämma i att anledning icke föreligger för riksdagen att taga initiativ till en utredning angående den partbetalda och partbeställda psykiatriska expertisen i förmynderskaps- och testamentsmål. Jag slutar därför, herr talman, för denna gång med att under beklagande av frånvaron av huvudsaklig hjälp ifrån statsråden åtminstone nu till en början och med tacksamhet för vad utskottet, som representerar riksdagen, i alla fall velat göra, inte framställa något yrkande i den senare delen av frågan.

Dock, *vi träffas vid Filippi*, det vill säga vid nästa års riksdag, med skärmytslingar kanske även i andra instanser dessförinnan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner angående polisväsendets förstatligande m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handel med fodermedel; och

nr 54, i anledning av väckta motioner om viss ändring av gällande bestämmelse angående tillsättande av underläkare vid vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

---

*Ang. vissa
ändringar i
alkoholist-
lagen.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 55, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 12 mars 1938 dagtecknad proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft fem i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen från första kammaren

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

nr 298 av herr *Wistrand* m. fl. samt från andra kammaren nr 398 av herr *Eriksson* i Frägsta m. fl., nr 434 av herrar *Karlsson* i Munkedal och *Persson* i Vinberg, nr 435 av herr *Hellberg* och nr 436 av herr *Fredberg* m. fl.

I motionen I:298 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

I motionen II:398 hade yrkats, att riksdagen måtte vidtaga sådana ändringar i propositionen, att stadgandena om länsnykterhetsnämnd komme att utgå.

Även i motionen II:435 hade hemställts, att propositionen måtte avslås i vad den avsåge upprättande av länsnykterhetsnämnder.

Motionen II:434 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte besluta, att sådana valbarhetsvillkor skulle stadgas, att endast personer med kompetens och fallenhet för nykterhetsvård borde ifrågakomma vid val av ledamöter för den kommunala nykterhetsvården.

I motionen II:436 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg i Kungl. Maj:ts förslag om länsnykterhetsnämnders sammansättning, att i fråga om de av landstingen valda ledamöterna dessa borde väljas bland personer, som genom ledamotskap i kommunal nykterhetsnämnd vunnit erfarenhet i dessas arbete.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

- 1) att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen; samt
- 2) att motionerna I:298, II:398, II:434, II:435 och II:436 måtte anses besvarade genom vad utskottet sålunda hemställt.

Reservationer hade anmälts

1) av herr *Wistrand* och fröken *Andersson*, vilka ansett, att utskottet på de skäl, som funnes anförda i motionen I:298, bort avstyrka Kungl. Maj:ts proposition i den föreliggande frågan;

2) av herrar *Ekströmer* och *Thorell*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Wistrand**: Herr talman! När vi nu gå att behandla frågan om ändringar i gällande alkoholistlag, trots att statsrådet och chefen för socialdepartementet själv i yttrande till statsrådsprotokollet har anmärkt, att man måste vara mycket försiktig, när det gäller att göra ändringar i en jämförelsevis ny lagstiftning, förefaller det mig, som om grunden till hans åtgärd att ändå lägga fram en proposition i ärendet i det väsentliga hänför sig till ett uttalande av bevillningsutskottet vid föregående års riksdag. Utskottet hemställde då, att lagstiftningsåtgärder för ernående av en förbättrad nykterhetsvård om möjligt måtte vidtagas vid innevarande års riksdag.

Emellertid är i detta avseende att märka, att den nu gällande lagstiftningen på området tillkom så sent som år 1931. Jag har nu den uppfattningen, att man överhuvud taget bör vara mycket varsam med lagstiftning och icke i oträngt mål göra ändringar i lagar, helst om de äro så nya, att man ännu inte kunnat se fulla vidden av deras verkning. Denna ståndpunkt synes mig vara alldeles särskilt välgrundad, när det gäller en så ytterligt ömtålig och den personliga friheten berörande lag som den angående alkoholistvården.

Om sålunda ändringar överhuvud taget skola vidtagas i ifrågavarande lagstiftning, borde det endast gälla reformer, som ha visat sig nödvändiga på grund av ett synnerligen allmänt känt behov. Går man till det lagförslag, som här förelagts riksdagen och som innebär inrättande bl. a. av alldeles nya institutioner, s. k. länsnykterhetsnämnder, finner man icke utan förvä-

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

ning, att förslaget avstyrkts av en mängd myndigheter och framför allt av dem, som ha den största kompetensen på området. Avstyrkande yttranden föreligga från socialstyrelsen, statens inspektör för fattigvård och barnavård, länsstyrelserna i ett flertal län, nämligen Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kalmar, Blekinge, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Västmanlands, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län, tre landstings förvaltningsutskott, styrelserna — och det anser jag vara mycket betydelsefullt — för statens alkoholistanstalter å Venngarn och Svartsjö, styrelsen för en icke statlig alkoholistanstalt och de båda huvudorganisationerna på den kommunala självstyrelsens område, nämligen Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Dessutom ha förste polisintendenten i Stockholm samt en del nykterhetsnämnder och nykterhetsnämndssammanslutningar avstyrkt förslaget.

Det gäller sålunda inte några ändringar i lagstiftningen, som äro oomstridda eller ens tillnärmelsevis oomstridda. Jag skulle vilja säga, att den föreslagna lagstiftningen redan på förhand är underkänd av de på området kompetenta myndigheterna.

Detta har naturligtvis sina orsaker. I främsta rummet har man pekat på det förhållandet, att 1931 års lagstiftning ännu icke hunnit visa sina verkningar. Den har åstadkommit ett folkligt intresse för den viktiga uppgift i samhällslivet, som alkoholistvården har att fylla. Nu söker man, som det träffande har uttryckts i en i ärendet väckt motion, ideligen rycka i plantan för att påskynda dess alltför långsamma växande, med påföljd att antagligen alla möjligheterna för växt upphöra. I stället för att låta alkoholistvården utveckla sig inom ramen av den svenska kommunala självförvaltningen skapar man nu en nämnd av huvudsakligen byråkratisk sammansättning, där tre av ledamöterna utses, en av socialstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen, en av socialstyrelsen och en av länsstyrelsen, medan endast två ledamöter få väljas av landstinget. Redan härigenom har ju det folkvalda elementet kommit i minoritet. Men än mer: genom att man inrättar en nämnd för hela länet är det alldeles uppenbart, att man måste ta bort mycket av det intresse och det initiativ, som har funnits hos de kommunala nykterhetsnämnderna runt i landet. Så mycket mera kan detta bliva fallet som det ges länsnykterhetsnämnden möjlighet att ingripa på en del områden, där den anser, att den kommunala nämnden inte har gjort vad den har bort. Det kan till exempel uppkomma den situationen, att den kommunala nämnden ordnar på alla möjliga sätt med förebyggande åtgärder för att ha den rätta uppsynen över en alkoholist, medan återigen länsnykterhetsnämnden inträder och helt enkelt internerar honom. Länsnämnden kan också, trots att den till sin väsentliga del är sammansatt av överheten och inte är utsprungen ur självförvaltningen, ålägga kommunerna kostnader genom en hel del av interneringsåtgärder föranledda fattigvårdskostnader och dylikt för de internerades familjer.

När man nu ser på den föreslagna institutionen som helhet, skulle man ju, om man funne, att den vore lämplig för sitt ändamål, naturligtvis kunna vara med om att vidkännas avsevärda kostnader för den. De kostnader, som stå upptagna för dessa länsnykterhetsnämnder i statsverkspropositionen, äro i sig själva ingalunda små, men det är alldeles uppenbart, att de äro för små. Där upptas en summa av 144,000 kronor för ändamålet, men en enkel dividering av vad som har räknats som arvode för vederbörande visar, att man med denna summa inte kan uppnå mer än fyra sammanträden per år och nykterhetsnämnd. Det är alldeles uppenbart, att skola länsnykterhetsnämnderna utgöra det nya, verkande elementet, som skall frambringa vad man med nuvarande lagstiftning inte tror sig om att kunna åstadkomma på nykterhetsområdet, så måste de

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

kunna arbeta på ett betydligt mera effektivt sätt än som är möjligt med fyra sammanträden om året. Men då bli också kostnaderna helt andra.

Nu skulle man ju, som jag nyss sade, inte behöva tveka på något sätt för stora kostnader, om man visste, att organisationen vore effektiv. Men för mig åtminstone förefaller det ganska uppenbart, att alla de önskemål om en effektivare behandling av alkoholister, som man kan hysa, på ett betydligt bättre sätt skulle tillgodoses om man hade gått in för att anställa ett antal nykterhetskonsulenter, vilka skulle kunnat bistå nykterhetsnämnderna med råd och dåd och även med övervakning av deras verksamhet, utan att man, på sätt nu sker, kan befara, att dessa lokala myndigheters initiativkraft och villighet att verka blir undergrävd. Det är enligt min mening att beklaga, att detta uppslag inte har blivit tillvarataget. Enligt mitt sätt att se skulle detta ha utgjort lösningen på frågan utan det främmande och irrationella moment, som dessa länsnykterhetsnämnder medföra.

Jag skulle också vilja tillägga några ord om denna frågas förhållande till socialpolitiken i allmänhet. Socialministern har ju under loppet av december månad förra året tillsatt särskilda sakkunniga för översyn och utredning angående större enhetlighet i den svenska socialvården. Under det en sådan utredning pågår borde det vara uteslutet att utan mycket starkt tvingande skäl gå i författning om instiftande av nya institutioner, helst då det rör sig om institutioner av den art, att jag inte kan undgå att tänka mig dem såsom möjligen prejudicerande på andra områden. Vad säger, att vi inte så småningom kanske skola få se länsfattigvårdsnämnder, länsbarnavårdsnämnder och en hel del andra liknande institutioner, vilka långsamt men säkert komme att undergräva förutsättningarna för den svenska självstyrelsen? Det förefaller mig mycket anmärkningsvärt, att samtidigt som man tillsätter sakkunniga för översyn av ett tillstånd, som fordrar särskilda åtgärder för att bringas till reda, ökar man ytterligare förvirringen och oredan på området genom att åstadkomma nya organ, som ha att bevaka vissa specialändamål. Om ett sådant förfarande skall bli regel — och det har inte saknats ansatser därtill tidigare i år i riksdagen — skulle de sakkunniga få en uppgift ungefär liknande den, som har kommit till uttryck i den antika sagan om Sisyfus, som hade att rulla en sten uppför ett berg för att slutligen, när han trodde sig ha nått toppen, få se stenen rulla tillbaka; när vederbörande ha bragt ordning och reda i det som fanns, när de började sitt arbete, skulle de finna, att det har vuxit upp en ny vildflora av institutioner på området, som gör att de måste börja om igen. Jag måste säga, att är det en allvarlig mening med denna översyn, då måste och bör man, under tiden som arbetet med densamma fortgår, utöva en återhållsamhet i fråga om skapande av nya sociala institutioner.

Det finnes också i detta sammanhang några andra åtgärder, som äro föreslagna, och som jag i mycket stor korthet skall yttra mig om. Kungl. Maj:t föreslår, att vagabonderande alkoholister utan vidare skola kunna behandlas efter alkoholistlagen. Jag skall gärna medge, att detta vid första påseende verkar ganska plausibelt, men det är helt säkert ingen tillfällighet, att även detta förslag är avstyrkt av flertalet av just dessa representativa organisationer, som jag nyss har anförut. Man måste ju också fråga sig, varför en person, bara därför att han inte har så stadigt hemvist utan går från ort till annan, kanske för att skaffa sig arbete, skall falla under alkoholistlagen, om han eljest inte på något vis uppfyller de stränga fordringar, som alkoholistlagen ger för ingripande, d. v. s. att vara dömd för fylleri upprepade gånger, att föra ett dåligt levnadssätt, att vara farlig för andra eller att eftersätta försörjning av anhöriga o. s. v. En sådan bestämmelse måste drabba en hel del ganska harmlösa personer t. ex. av den gamla gesälltypen — som framhölls i

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

utskottet finnes det dock ännu kvar sådana — vilka i själva verket inte göra någon människa något ont, även om de umgås en smula vårdslöst med alkoholen.

Den tredje saken, som föreslås, är en skyldighet för läkare att lämna upplysning till nykterhetsnämnd angående förhållanden, som kunna ge anledning till nykterhetsnämnds ingripande. Jag vill erinra om att riksdagen ganska sent — något av de senaste åren — har tagit ståndpunkt till denna fråga, och att den då, under åberopande bland annat av ett utlåtande av herr Sam Larsson, förklarade, att en sådan plikt varken var önskvärd eller nödvändig för att lagstiftningen skulle uppfylla sitt ändamål. Man kan ju tänka sig en sådan skyldighet för tjänsteläkare, men jag tror, att för andra läkare är skyldighet att lämna sådana upplysningar mycket ovälkommen. Jag vill också framhålla, att ett sådant stadgande möjligen — det ligger mycket nära till hands — kan återverka på vederbörandes villighet att överhuvud taget söka läkare, då en sådan åtgärd skulle kunna ge anledning till att han bleve internerad eller utsatt för nykterhetsnämndens uppmärksamhet. Jag tror, att detta är en sak, som man har anledning att behandla synnerligen varsamt, så att man inte vidtar några förhastade åtgärder.

Under åberopande av det nu anförda ber jag, herr talman, att få yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Norman: Herr talman! Såsom framgick av herr Wistrands anförande är det tre spörsmål, som beröras i de föreslagna ändringarna i alkoholistlagen. Det gäller frågan om införande av länsnykterhetsnämnder, frågan om möjlighet att vidta åtgärder mot de vagabonderande alkoholisterna och föreskrifter rörande lämplig samverkan mellan läkare och nykterhetsnämnder. Som ett allmänt omdöme framhöll herr Wistrand i början av sitt anförande, att man överhuvud taget inte skall lagstifta i onödan, att man i synnerhet när det gäller en tämligen nyss gjord lagstiftning skall avvakta verkningarna, innan man ger sig in på att rubba de antagna föreskrifterna, och särskilt är det, enligt herr Wistrands mening, nödvändigt, att man iakttar detta, när det gäller en lagstiftning av så ömtålig karaktär som alkoholistlagstiftningen. Jag kan i princip ge herr Wistrand rätt i detta omdöme; sådana riktlinjer böra nog överhuvud taget vara grundläggande för lagstiftaren. Det var säkerligen inte herr Wistrands mening, men man kunde av hans anförande, när han sedan i fortsättningen kom in på de olika yttranden, som föreligga beträffande den nu föreslagna lagstiftningen, och påvisade, att en hel del av dessa ha gått i avstyrkande riktning, lätt dra den slutsatsen, att skälet för denna avstyrkan skulle vara just en sådan allmän inställning till önskvärdheten av varsamhet i fråga om en tämligen ny lagstiftning. Jag förstår, att det inte var herr Wistrands mening att framställa saken så, men jag föreställer mig, att en hel del av kammarens ledamöter lätt skulle ha kunnat dra en sådan slutsats på grund av den nära sammanställningen av de där bägge synpunkterna i herr Wistrands anförande.

Beträffande hela detta spörsmål är väl det för ett ståndpunktstagande stora och betydelsefulla, kanske för flertalet ledamöter det avgörande, just denna fråga om länsnykterhetsnämnderna. De äro föreslagna, därför att ett starkt behov av att effektivisera nykterhetsvården har gjort sig känt. I fråga om just detta behov har det inte gjort sig gällande så värst skiljaktiga meningar. De avstyrkande yttrandena vända sig gentemot det sätt att försöka komma fram till en effektivisering, som ligger i förslaget om länsnykterhetsnämnderna; man har i stället rekommenderat andra metoder. Herr Wistrand gav ju själv ett erkännande åt just det, som är det grundläggande syftet härvidlag,

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

nämligen att få till stånd en ytterligare effektivisering av nykterhetsvårdsarbetet, då han framhöll, att han för sin del skulle ha kunnat medverka till upprättandet av någon slags konsulentverksamhet i de olika länen. En tredje metod för ernående av en sådan effektivisering har också diskuterats, nämligen frågan om att ge de frivilliga sammanslutningar av de lokala nykterhetsnämnderna, som finnas i olika län, en större uppgift än de nu ha, åtminstone genom att medverka till att deras verksamhet i konsulterande syfte skulle bli mera effektiv än den hittills har varit.

Jag konstaterar således, att här föreligger överhuvud taget ett behov av att någonting göres för att effektivisera den verksamhet, det här är fråga om, och det har säkerligen sin grund däri, att detta är ett både ömtåligt och framför allt också mycket betydelsefullt lagstiftningsområde — det betydelsefulla ligger ju däri, att man genom det allmännas åtgärder kan åstadkomma förbättrade förhållanden i samhället inom den sfär, som beröres av den föreslagna lagstiftningen.

Mycket kan då naturligtvis nås med en enbart konsulterande verksamhet. Men där denna inte leder till resultat, inte medför den ökade aktivitet, som ibland kan behövas i olika lokala nykterhetsnämnder, där föreligger enligt min uppfattning alldeles tydligt ett skäl för att man utöver den konsulterande verksamheten också skall ge möjlighet till ingripande från det allmännas sida med de åtgärder, som kunna vara behövliga och önskvärda, och som således eljest inte skulle bli vidtagna. Under den förberedande diskussionen om länsnykterhetsnämnderna har jag från början själv varit ganska tveksam, huruvida det skulle vara behövligt att här organisera upp ett mellanorgan emellan tillsynsmyndigheten och de lokala organisationerna, nykterhetsnämnderna, men just sistnämnda omständighet har för mig blivit avgörande. Jag finner det uppenbart, att där inte den rådgivande och konsulterande verksamheten leder till något resultat, behöver man med nödvändighet ha detta organ för att uppnå den effektivitet, som man dock eftersträvar.

Jag är för min del också övertygad om att de farhågor beträffande de lokala nykterhetsnämnderna inte skola vara befogade, som ha gjorts gällande, och som särskilt kommit fram i en motion i andra kammaren, vars motivering herr Wistrand också till en del anförde. Inrättandet av länsnykterhetsnämnder, har man menat, skulle komma att verka förslappande på intresset hos de lokala nykterhetsnämnderna. Jag tror i stället, att det här som på många andra områden skall kunna utvecklas ett gott samarbete mellan centralorganisationen i länet, alltså länsnykterhetsnämnden, och de lokala nykterhetsnämnderna, och att de farhågor, som i detta fall ha framhållits, skola visa sig inte bara vara överdrivna utan i stort sett fullkomligt obefogade. Detta blir givetvis rätt mycket beroende på sammansättningen av det nya organet, men med de bestämmelser, som här äro föreslagna, synes det mig, som om man skulle kunna ha grundad anledning att anta, att nämnderna skola få sådan sammansättning, att verksamheten i första hand inriktar sig på en konsulterande, upplysande och rådgivande verksamhet överhuvud taget, och att ett ingripande i vad man kan kalla den kommunala självstyrelsen inte skall behöva ifrågakomma annat än där det är nödvändigt och då också önskvärt, att ett sådant kommer till stånd.

Möjligheten att ernå verkligt effektiva resultat med verksamheten inom detta nya organ är givetvis i rätt stor utsträckning en kostnadsfråga, och det är mycket möjligt, att det har kalkylerats med för låga kostnader i den kungl. propositionen, som till denna del hänvisats till statsutskottet. Andra lagutskottet har för sin del ansett, att betydelsen av att det blir ett ur samhällets synpunkt effektivt resultat av denna verksamhet är så pass stor, att eventu-

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

ellt högre kostnader än de beräknade inte få avskräcka från inrättandet av detta organ och utbyggandet av den verksamhet, som här åsyftas.

Det är också en annan kostnadsfråga, som här är betydelsefull, och som också herr Wistrand var inne på, när han såg det föreliggande spörsmålet från den kommunala självstyrelsens synpunkt, nämligen att det måste vara synnerligen irriterande om ett länsorgan av denna art skall vidta åtgärder, som ekonomiskt komma att drabba den enskilda primärkommunen. Utskottet har för sin del funnit angeläget att göra ett uttalande beträffande just dessa kostnader, ett uttalande, som syftar till ett visst resultat oberoende av om länsnykterhetsnämnder upprättas eller inte, och som jag anser vara så betydelsefullt, att jag vill understryka detsamma i detta sammanhang. Vad det gäller kanske jag lämpligast kan klargöra genom att återge en kort insändare i Tidsskrift för Nykterhetsnämnderna i fjol. Det är alltså från lokalt håll, som följande har framförts: »En alkoholist har internerats å anstalt såsom farlig för sin hustrus personliga säkerhet. Nykterhetsnämnden, som icke förfogar över några medel till understöd av internerades familjer, har i skrivelse till fattigvårdsstyrelsen påkallat åtgärder för avhjälpande av familjens nödläge. Hyran utgör 35 kronor i månaden, en 17-årig dotter har en arbetsinkomst av 35 kronor i månaden, en 16-årig son har 10 kronor i veckan jämte kost, ett barn är i skolåldern. Hustrun har full sysselsättning i hemmet och saknar andra försörjningsmöjligheter. Familjen har av fattigvården beviljats ett understöd av 25 kronor i månaden. Då mannen trots sitt alkoholmissbruk försörjt familjen, har hans internering medfört betydande ekonomiska svårigheter. Resultatet av anstaltsvården äventyras dels genom den oro mannen känner inför de hemmavarandes svåra umbäranden, dels av de svårigheter som vid hemkomsten möta honom i form av skuldsättning eller kanske rentav ett skövlat hem. Familjens nödläge torde också föranleda mannens permittering tidigare än det eljest hade blivit fråga om.» Vidare framställas vissa frågor om det finnes några möjligheter, att kommunen här skall få hjälp från det allmänna på ett eller annat sätt med sina kostnader för familjens uppehälle och underhåll under interneringstiden. Denna fråga behandlades i ett visst sammanhang av riksdagen i fjol. Det förelåg då en motion, vari det yrkades på åtgärder för att överflytta sådana kostnader, som drabba kommunen för familjens uppehälle och underhåll då familjeförsörjaren är internerad, från fattigvården och från den kommunala kostnadsbudgeten överhuvud taget till staten. Andra lagutskottet har velat kraftigt understryka betydelsen av att detta spörsmål löses i sådan riktning, att inte ett rent ekonomiskt intresse från kommunens sida förhindrar den nödvändiga effektiviteten i nykterhetsvårdsarbetet.

Herr Wistrand har erinrat om att hela spörsmålet om socialvården, och således även problemet om fördelningen av kostnaderna för densamma, för närvarande ligger under utredning. Det var för honom ett skäl att yrka att denna proposition inte nu skulle godkännas, och att alltså någon ändrad lagstiftning inte skulle komma till stånd. Jag vill minnas, att beträffande direktiven för denna utredningskommitté framhöll socialministern, att tillsättandet av en sådan här stor utredningskommitté med omfattande och tidsödande utredningsuppgifter inte fick förhindra vidtagandet av nödvändiga reformer i ena eller andra avseendet inom det område, som kommittén finge att syssla med. Jag menar för min del, att just det av mig omnämnda spörsmålet är av sådan karaktär, att det kan lämpligen bli föremål för en utbrytning. I likhet med vad utskottet har skrivit förväntar jag, att socialvårdskommittén tar detta spörsmål under allvarlig omprövning och, om det visar sig lämpligt, också framlägger förslag till en lösning, om det så behöves utan att hela utredningsresultatet avvaktas. Jag tror, att det är av en mycket stor

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

betydelse, att även denna rent ekonomiska sida av spörsmålet får en tillfredsställande lösning, då det gäller att nå det syfte, som man här vill komma fram till, att ur synpunkten av samhällets bästa vidtaga de nykterhetsvårdande åtgärder, det här är fråga om.

Beträffande de bägge andra spörsmålen, som här äro föremål för lagstiftning, kan jag i likhet med herr Wistrand yttra mig kort. I fråga om de vagabonderande alkoholisterna ligger ju inte saken precis så till, att det är fråga om att samhället här skall ingripa mot i stort sett harmlösa individer, som inte göra någon skada åt andra än möjligen sig själva; det är ju dock betydelsefullt, att de om möjligt förhindras att göra detta också. För ingripande måste i varje fall föreligga den grundläggande förutsättningen, att de skola vara hemfallna åt alkoholmissbruk, och jag ser inte något skäl, varför en sådan människa skall lämnas åt sitt öde och mer och mer fördärvas. Syftet är ju inte här, att människorna på något sätt skola straffas, utan syftet är att återupprätta dem, att åter göra dem till dugliga medborgare, och även dessa vagabonderande alkoholister böra i det avseendet kunna på ett lämpligt sätt bli föremål för samhällets omvårdnad. Jag tror också, att länsnykterhetsnämnderna ha sin stora betydelse, då det gäller att komma till rätta med just detta spörsmål.

Samverkan mellan läkare och nykterhetsnämnder är för mig en rätt så betydelsefull fråga i detta sammanhang. Jag tror, att det kan ha sin stora betydelse, att nykterhetsnämnderna i vissa fall få anledning att titta på fall, som inte eljest skulle ha kommit under deras prövning. Tack vare ett läkarbesök och den, även rent psykologiska, undersökning, som läkaren vidtager, kunna fall uppdagas, där det är skäligen anledning för en nykterhetsnämnd att ingripa. Jag tänker då inte så mycket på själva alkoholisten som fastmer på hans närmaste. Det kan vara en utpinad, till nerverna söndertrasad maka, som kommer till läkaren, och samtalet mellan henne och läkaren kan ge sådana upplysningar, att läkaren kommer underfund med, att här är det inte bara en alkoholist, som behöver tas om hand, utan här är det två människors välfärd, som det är fråga om. Bland annat från den synpunkten hälsar jag med tillfredsställelse det underlättande av ett närmare samarbete mellan läkare och nykterhetsnämnder, som bör bli följden av den lagstiftningsföreskrift, som här föreligger.

I stark känsla av att de uppgifter, som samhället har att här utföra och där lagstiftningen skall vara ett hjälpmedel för att komma till bättre förhållanden, äro ur samhällelig och ur människornas synpunkt synnerligen betydelsefulla hemställer jag om bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det är inte min avsikt att göra något längre inlägg i den debatt, som nu pågår, utan jag skall bara be att få avgiva ett par förklaringar.

Själv har jag från begynnelsen varit ganska tveksam om detta förslag beträffande inrättande av särskilda länsnykterhetsnämnder. Jag såg det icke ur den synpunkten, att det kunde utgöra ett obehörigt ingrepp i den kommunala självstyrelsen, men jag var rädd för att det skulle bli en för staten ganska kostsam apparat. Det gjorde också, att förslaget, som är avlämnat för länge sedan — för ett par tre år sedan, om jag minnes rätt — har fått ligga. Det var huvudsakligen för att bereda möjlighet till undersökningar om huruvida man ej skulle kunna nå den effekt, man ville nå genom länsnykterhetsnämnderna, på ett billigare sätt, och då är det självfallet, att tankarna närmast gingo till frågan, huruvida inte de vanliga polismyndigheterna och länsstyrelserna skulle kunna åläggas sådana förpliktelser, att man i stort sett på den vägen

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)
skulle kunna nå det resultat man önskade nå genom länsnykterhetsnämnderna. Jag måste ju också erkänna, att detta är ett område, där jag ej känner mig särskilt hemma, men under överbägandenas gång blev jag så småningom övertygad om att, därest man ville nå verkliga resultat, så finge man gå denna väg. Jag brukar tala rent ut, och jag skall göra det i detta fall också. Det påstås från personer, som väl känna till förhållandena ute i landet, att det fanns två skäl, som gjorde, att många kommunala nykterhetsnämnder praktiskt taget icke fungerade. Det ena var, att då och då kunde det finnas personer med icke ringa makt i vederbörande kommun — av ekonomisk art eller annan — som voro uppenbart hemfallna åt alkoholmissbruk, och som uppförde sig som sådana alkoholist, vilka man enligt alkoholistlagens mening borde taga om hand. Dem vågade sig ingen på. En fjärdingsman — man kunde ej begära, att landsfiskalen skall känna alla inom sitt distrikt — kände sig beroende av en viss välvilja i kommunen inom ledande kretsar. Han vågade inte göra en anmälan, även om han kände till förhållandet. Och detsamma kunde gälla även nykterhetsnämndernas ledamöter. Det var det ena skälet. Det andra skälet är kanske allvarligare, nämligen att kommunens ekonomiska intresse, så som man uppfattade det, kom i konflikt med dessa åtgärder, som borde vidtagas, på det viset, att kommunen fick riskera att få kanske inte så obetydligt ökade fattigvårdskostnader. Och hellre än att skaffa sig ett fattigvårdsfall — det kunde ju bli fråga om att betala på alkoholistanstalten en viss penning, och dessutom kunde det bli fråga om familjen — så såg man genom fingrarna med att lagen ej efterlevdes. Det påstås med stor bestämdhet, att dessa två argument äro tillämpliga på en rätt stor del av landsbygden. Om man ville komma till rätta med sådana förhållanden, så måste man koppla in i arbetet personer, som vore fullt oberoende av de enskilda inom kommunen. Jag skulle nästan vilja säga, att om uppgifterna äro riktiga — och det finnes ju ingen anledning att betvivla det — så kan här ske ett avsteg från den kommunala självstyrelsen, beroende helt enkelt därpå, att den kommunala självstyrelsen ej fungerar. Vi ha en lagstiftning, som förutsätter vissa ingripanden från kommunens sida. Men man ingriper ej av ganska lätt begripliga skäl, och det är klart, att om den kommunala självstyrelsen ej fungerar, så får det väl anses vara en uppgift att se efter, om man ej får lov att skapa organ, som se till, att lagstiftningen blir efterlevd.

Det har varit mitt egentliga skäl, sedan jag fann vägen över länsstyrelser, landsfiskaler och fjärdingsmän oframkomlig, för att ansluta mig till förslaget om länsnykterhetsnämnder, och jag är rätt tillfreds med, att lagutskottets majoritet följt Kungl. Maj:t.

Beträffande vagabonderandet vet jag inte, att jag egentligen har anledning att taga upp någon diskussion. Det är ju ej på det sättet, att alldeles oförargliga personer, om den här lagstiftningen blir accepterad, skulle komma att drabbas av lagen. Själva huvudförutsättningen skall ju alltid vara, att vederbörande hemfallit åt alkoholmissbruk, och det är ju så, att nu kan man inte göra någonting åt den saken. Det är kanske en och annan vagabonderande alkoholist, som blir tagen som lösdrivare och dömd efter lösdrivarelagen, om det nu är något att föredraga. Det kan man i varje fall sätta i fråga.

För min del vill jag bara till slut uttala en förhoppning om att kammaren skall följa utskottet.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag har i denna fråga tillåtit mig att avge en blank reservation, beroende på att jag å ena sidan ej kunde helt följa utskottet och å andra sidan ej heller kunde helt följa herr Wistrands m. fl. reservation.

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

När det gäller de vagabonderande alkoholisterna, ställer jag mig på utskottets sida. Det har ju tämligen klart och tydligt ådagalagts, att den nuvarande lagstiftningen icke kan komma till rätta med dessa personer, och att därför en ny lagstiftning är önskvärd. Skulle nu vid ett blivande notvarp också slinka med några sådana där mera harmlösa turistande alkoholister, som min vän herr Wistrand talar om, så ser jag ej någon så förfärligt stor olycka däri. Det värsta, som kunde hända dem, vore ju, att de komme att få vård på en anstalt, som de kanske behövde lika bra som någon annan.

Beträffande läkares anmälningsplikt ställer jag mig också på utskottets sida. Jag tycker, att det här gäller ett så pass allvarligt statsintresse, att de betänkligheter, som från läkarehåll uttalas, måste få vika. Och vidare är att märka, att också medicinalstyrelsen har tillstyrkt denna anmälningsplikt.

Men när vi sedan komma över till länsnykterhetsnämnderna, då är freden slut. Då ställer jag mig på en annan ståndpunkt än utskottet. På papperet kan det ju tyckas, att en sådan här länsnämnd skulle kunna se nog så vacker ut, men jag tror, att den i praktiken har föga existensberättigande. Jag skall ej upprepa de argument, som herr Wistrand har anfört mot dessa nämnder, men jag instämmer i dem till fullo. Jag tror, att länsnämnderna komma att göra varken till eller från beträffande nykterhetsnämndernas verksamhet. Såvitt jag kan förstå, så skulle deras huvudsakliga uppgift vara något slags rådgivande verksamhet, men jag undrar, om en sådan här kollegial institution, som sammanträder kanske några få gånger om året, verkligen skall kunna erhålla en sådan kännedom om förhållandena i länet, att de kunna komma till den nytta, som är avsedd.. Jag skulle tänka mig, att om de skola kunna fungera tillfredsställande, så måste de hos sig anställa en konsulent, men då, mina herrar, äro vi ju framme vid det förslag, som har framkommit — jag tror från socialstyrelsen — att vi skulle nöja oss med *nykterhetskonsulenter* i länen. Jag gillar för min del detta förslag fullt och helt. Sådana personer bli ju fullt utbildade för sitt uppdrag. De kunna genom täta resor förskaffa sig en mycket ingående kännedom om de lokala förhållandena och de personliga förhållandena ute i bygderna, som gör, att de på ett helt annat sätt skola kunna ingripa än en sådan där tungrodd nykterhetslänsnämnd.

Sedan få vi ej glömma, att nykterhetstillståndet i landet nu är betydligt bättre än det tidigare har varit, och jag skulle tänka mig, att det går stadigt framåt med detta. Herr statsrådet Möller nämnde två skäl, varför inte nykterhetsnämnderna kunde fungera, men jag skulle tro, att det finnes också ett tredje skäl, nämligen att de helt enkelt inte ha något att göra på grund av att det i en socken ej finnes några sådana individer, mot vilka ett ingripande behöver ske. Jag vet många kommuner, där så är förhållandet, och nykterhetsnämnderna skola väl ändå ej vara ett självändamål.

Jag tror alltså, att det är opraktiskt och onödigt att ställa till med en sådan här tungrodd apparat som länsnämnderna för de funktioner, som här äro i fråga. Och jag tror, trots de invändningar, som både herr statsrådet Möller och utskottets ärade ordförande gjorde, att man skulle vinna precis samma resultat med nykterhetskonsulenter. Jag tror också, att man därigenom skulle spara högst betydligt med pengar. Ty min tro är, att en nykterhetskonsulent skulle utan överansträngning kunna sköta inte bara ett län utan kanske två eller tre fullt tillfredsställande.

Alltså, herr talman, vill jag säga det, att detta förslag om länsnykterhetsnämnder luktar överorganisation på långt håll, och jag tror, att det komme att åsanka både staten och kommunerna kostnader, som betydligt överstege vad som i propositionen har beräknats. Och slutligen vill jag ytterligare understryka

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

vad som ju har anförts här förut, att nämligen länsnämnderna komme att ej så litet ingripa i kommunernas självbestämningsrätt, vilket jag finner mycket litet tilltalande.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till den av herr Hellberg i andra kammaren under nr 435 avgivna motionen.

Herr **Bergman**: Herr talman, mina herrar! Den förbättring och ökade effektivisering av omvårdnaden om alkoholismens offer, som avses med föreliggande av utskottet tillstyrkta proposition, bör i det stora hela taget hälsas med tillfredsställelse av nykterhetsrörelsen, under vars medverkan, och man kan i vissa avseenden också säga på vars begäran den har tillkommit. Det är alltså självklart, att vi i stort sett anslutit oss till propositionen. Det är dock åtskilligt, som föranleder en viss osäkerhet om verkningarna, och jag måste ju säga, att den avsedda förbättringen ytterst beror på vilka personliga krafter, som bli de agerande och drivande i detta mycket svåra och delikata arbete. Det finnes motionärer, som ha strukit under detta. De ha givetvis principiellt rätt, men det kan ju hända, att också utskottet har rätt, då utskottet säger i avseende på den ena av dessa motioner, att det inte väntar så stort resultat därav, därför att den är mycket allmänt hållen. I den yrkas att riksdagen måtte besluta, att sådana valbarhetsvillkor stadgas, »att endast personer med kompetens och fallenhet för nykterhetsvård böra ifrågakomma» vid personvalet. Det är sant att en sådan allmän formulering icke betyder så mycket. Det finnes ju t. ex. i avseende å kyrkorådsledamöter en analog bestämmelse: det skall vara personer, som ha intresse och nit för kyrkoförsamlingslivet, något som dock ej har hindrat, att i vissa fall personer, som ha rakt motsatta intressen, ha kunnat bli insatta i kyrkoråd. Men det finnes en annan motion, som är mera preciserad i avseende å sitt yrkande. Det är den, som har framlagts i andra kammaren av herr Fredberg och många andra ledamöter av kammaren. Där yrkar man, »att riksdagen må bslluta sådant tillägg i Kungl. Maj:ts förslag om länsnykterhetsnämnders sammansättning, att i fråga om de av landstingen valda ledamöterna dessa böra väljas bland personer, som genom ledamotskap i kommunal nykterhetsnämnd vunnit erfarenhet». Detta är ju något, som är ganska bestämt preciserat, och det kunde varit önskvärt, om utskottet hade på något mera positivt sätt tagit hänsyn till den motionen. Detta föranleder nu ej mig till att yrka bifall till vare sig den ena, eller den andra av dessa motioner. Jag förstår ju även mycket väl, att det under nuvarande förhållanden skulle vara alldeles omöjligt att driva igenom någon ändring här genom yrkande om återremiss, då man från utskottets stora majoritet har fått en i dessa punkter om jag så får säga enhällig framställning — d. v. s. enhällig på den sidan, där man positivt vill någonting: jag åsyftar ju icke dem, som yrka avslag på alltsammans — och vilken framställning från utskottsmajoriteten ju också ger rätt åt principen i de ifrågavarande motionerna. Man får väl också hoppas, att de, som skola tillsätta dessa personer, komma att taga hänsyn därtill, och det ligger ju en viss garanti i att somliga tillsättare ha eminenta förutsättningar att med full ansvarskänsla ta hänsyn till lämpligheten hos dem, som de tillsätta. Det skall ju vara en ledamot, som utses av socialstyrelsen, och en ledamot, som skall vara läkare och utses av socialstyrelsen efter samråd med medicinalstyrelsen o. s. v. Man får väl hoppas, att de sålunda utsedda ledamöterna komma att fylla måttet. Jag är visst ej alldeles övertygad om att det i avseende på de övriga överallt skall bli fullt tillfredsställande, men jag skulle tro, att det på många håll verkligen kommer att bli en god sammansättning av länsnykterhetsnämnderna i deras helhet. Erfarenheten får visa vad resultatet i stort sett kan bli. Det hela är ett experiment, som det dock är värt att göra.

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

Jag vill emellertid inte inskränka mig till dessa reflexioner. utan jag vill också säga någonting annat, som synes mig vara på sin plats vid detta tillfälle.

Nyktterhetsrörelsen i vårt land har anvisat helt andra vägar för att lösa nyktterhetsfrågan än dem, som blott beröra omhändertagandet av alkoholister. Här är inte fråga om en lösning av nyktterhetsfrågan i stort. Vad som i dag föreligger är en ganska liten fråga i jämförelse med den stora nyktterhetsfrågan. Det förhåller sig så, att samhället är inne i en återvändsgränd. Genom mycket enkla åtgärder kunde man för lång tid sedan ha löst även denna detaljfråga, men när samhället ej ville vara med om de enkla och effektiva medel, som nyktterhetsrörelsen har anvisat, så får samhället finna sig i dessa väldiga kostnader, detta tilltagande statsmaskineri, hela denna »alkoholbyråkrati», om man så vill. Man har med visst skäl klagat häröver, men man får skylla sig själv, när man ej ville gå den praktiska väg, som skulle förhindrat uppkomsten av dessa massor av alkoholister. Vi äro allesammans med om, att samhället skall taga vederbörlig vård om alkoholismens olyckliga offer. Det säger sig självt, och vi se med glädje varje framsteg som kan göras på detta område, men ännu viktigare är att med de medel, som stå samhället till buds, genom lagstiftning, lagskipning och beskattning t. ex. och på andra vägar effektivt undanröja de omständigheter, som skapa alkoholister d. v. s. att i möjligaste mån minska konsumtionen av alkoholdrycker genom att försvåra åtkomsten av dem. Genom den motsatta politik, som i flera avseenden nu sedan några år föres i direkt strid mot den svenska nyktterhetsrörelsens anvisningar, som gingo ut på ett försvårande i stället för ett underlättande av åtkomsten av starka drycker — genom denna politik, säger jag, har man tyvärr i stället bidragit till den sorgliga tillväxt av antalet alkoholister, som vi nu alltjämt måste konstatera. Det är skäl att tänka på den saken för framtiden, om man vill undvika de stora kostnader och det myckna samhällsbesvär, som skapas av situationen, sådan den för närvarande är. Genom en klokare och mera restriktiv nyktterhetspolitik skulle dessutom hela folkets hälsotillstånd, dess arbetsförmåga och därmed dess välbefinnande förbättras, vilka verkningar på folket i stort är en långt större angelägenhet än den detalj, som nu föreligger till avgörande. Nyktterhetsfrågan i stort sett är alltjämt ett olöst spörsmål, som för varje år, som går, allt mer allvarligt kräver sin lösning, icke minst när man ser hur Sverige för närvarande går i spetsen för de nordiska länderna på ett mindre hedrande sätt genom att stå som det land, som i avseende på konsumtionssiffrans medeltal individuellt intager främsta platsen i hela Norden. Det fanns andra, som förut hade ett högre medeltal, men nu ha vi tre gånger så högt individuellt medeltal som Danmark, dubbelt så högt som Norge och mera än dubbelt så högt som Finland. Dessa omständigheter innebära en mycket allvarlig maning att taga denna sak mera djupgående, och jag begagnar tillfället för att erinra om detta, samtidigt som jag naturligtvis vill motsätta mig allt försvagande av den lagstiftning, som nu här föreligger. Jag kan därför givetvis ej gilla reservanternas mening, utan så, som saken för närvarande ligger, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Wistrand: Jag beklagar, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i sitt yttrande ej gick in på vad som var det viktiga. Det var inte frågan om huruvida det borde göras något eller ej. Det tror jag är en ganska erkänd sak, att kommunernas nyktterhetsnämnder ännu icke på alla håll ha arbetat med den rutin och den framgång, som de borde göra, utan att det har glappat på vissa håll. Det är nog ingen som förnekar det, men vad som vore intressant att få veta, det är varför man just gått in för denna organisation, vilken medför högst äventyrliga konsekvenser, och inte i stället har

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

försökt sig på en organisation med nykterhetskonsulenter, om vilken ju har varit tal vid flera tillfällen, och som enligt mångas omdömen och även enligt mitt eget skulle på ett långt verksammare sätt och med betydligt mindre risker ur allmän synpunkt åstadkomma vad som socialministern vill: ett bättre fungerande av de kommunala nykterhetsnämnderna.

Jag skall inte uppehålla mig vidare vid de här vagabonderande alkoholister-na. Jag måste dock säga, att jag blev åtskilligt förvånad, när min vän och kammarkamrat herr Ekströmer yttrade, att det måste anses vara ådagalagt, att man ej på annat sätt kan komma till rätta med dem. Jag anser det vara anmärkningsvärt, att t. ex. socialstyrelsen alldeles bestämt avstyrker just åtgärder mot dessa, och när en sådan kompetent styrelse som styrelsen för Venn-garn avstyrker dem. Och styrelsen för statens alkoholistanstalt å Svartsjö yttrade:

Om förslaget upphöjdes till lag, skulle beträffande den vagabonderande alkoholisten ej krävas, att han blivit dömd till ansvar för fylleri, utan endast att han vore hemfallen åt alkoholmissbruk. Det vore visserligen sant, att huvudparten av lösdrivarna vore mer eller mindre hemfallen åt alkoholmissbruk, men det komme säkerligen att möta stora svårigheter att kunna leda i bevis alkoholmissbruket, då man ej hade några bötesdomar på fylleri att falla tillbaka på. Likaledes torde det kunna lända till betänkliga konsekvenser att vända sig mot kringflackande människor, låt vara med antagna alkoholist-tendenser, ty ännu finnes det en rätt stor skara män, som på grund av säsong-arbete eller av annan anledning sökte arbete inom olika orter. Ett så vagt stadgande, som det föreslagna, skulle av en ovis nykterhetsnämnd kunna användas i allt annat än lojalt syfte. Vore en alkoholist, varom nu vore fråga, kringflackande och av lösdrivar-typ, syntes det därför mera följdriktigt att behandla honom enligt lösdrivarlagen än alkoholistlagen, och skulle lösdrivar-lagens bestämmelser måhända vara allt för snäva härutinnan, vore det lämpligare att i sistnämnda lag vidtaga därför erforderlig ändring. Därest polis-myndighet eller nykterhetsnämnd i något fall verkligen ansåge det tjänligare att låta vederbörande erhålla alkoholistvård än att behandla honom enligt lösdrivarlagen, torde i de flesta fall en sådan möjlighet stå till buds redan med nuvarande bestämmelser.

Vidare finge framhållas, att även de icke kringflackande alkoholisterna eller de stationära kunde vara minst lika farliga som de kringflackande. Dessa skulle emellertid ej drabbas av alkoholistbehandlingen, om de i övrigt ej fyllde indikationerna för denna.

Motsatsen av herr Ekströmers uppfattning torde framgå av detta yttrande.

Nog måste man säga, att det är fullkomligt irrationellt, att endast därför, att en alkoholist ofta byter vistelseort, så skall han falla under alkoholist-lagen, medan återigen en, som sitter hemma och i ensligheten kanske misshand-lar hustru och barn utan att det kan bevisas, icke skall komma in under alko-holistlagen. Här är en olikhet, som är obefogad, och av det yttrande jag nyss uppläst framgår att man redan nu kan komma åt vagabonderande alkoholister i den mån de behöva kommas åt.

Herr Andersson, Elon: Herr talman! Jag tror det råder ganska stor enig-het om en sak i den debatt, som här pågår, nämligen att den lagstiftning, som för närvarande reglerar vården av alkoholister, kräver en utbyggnad, som gör det möjligt för den att effektivare än hittills fylla sin uppgift. Om den saken äro inte endast Kungl. Maj:t och utskottet, utan även reservanterna ense. Det har tidigare påpekats men kan ånyo erinras om att även i de utlåtanden över förslaget, som gått i avstyrkande riktning när det gäller vissa detaljer i det-

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

samma, har dock enstämmigt erkänts önskvärdheten och nödvändigheten av att genom förändrade lagbestämmelser skapa möjligheter för en effektivare alkoholistvård. Jag tror således inte, att vi behöva diskutera om önskvärdheten av att i det avseendet åstadkomma nödvändiga förbättringar. Tvisten gäller i så fall endast på vilket sätt detta skall ske. Medan Kungl. Maj:t har föreslagit och utskottet tillstyrkt inrättandet av det särskilda organ, som kallas länsnykterhetsnämnder, så förefaller det, som om herrarna Wistrand och Ekströmer snarare skulle sympatisera med en anordning, som refereras även i Kungl. Maj:ts förslag, och som går ut på att genom tillskapande av nykterhetskonsulenter lämna de lokala nykterhetsnämnderna sådana råd och anvisningar, att man kan förutsätta, att deras arbete därefter inte skulle lida brist på nödig effektivitet.

Beträffande dessa nykterhetskonsulenter har Kungl. Maj:t påvisat på ett sätt, som jag tror är riktigt, den brist, som skulle vidlåda en sådan anordning, nämligen att nykterhetskonsulenter visserligen skulle kunna ge de lokala nykterhetsnämnderna de råd och anvisningar, som skulle vara önskvärda, men att konsulenter knappast skulle äga möjlighet att i de fall, där ett ingripande av åläggande karaktär skulle erfordras, uppträda med nödig pondus för att förmå de lokala nykterhetsnämnderna till sådana ingripanden, som de eljest försumma. Man får nämligen icke bortse ifrån att det lokala nykterhetsnämndsarbetet icke bara lider av sådana brister som bero på dålig erfarenhet, dålig kunskap om de skyldigheter, som åligga nykterhetsnämnderna, bristande intresse o. s. v., utan det kan också i vissa fall förekomma sådana orsaker, som göra det önskvärt och nödvändigt, att de lokala nykterhetsnämnderna kunna åläggas att fullgöra sin uppgift eller, därest det inte är möjligt, att en annan myndighet kan träda i deras ställe. Den pondus, som i sådant fall erfordras av de kontrollerande organen, tror jag knappast nykterhetskonsulenter skulle kunna uppnå.

Kungl. Maj:t har vidare påpekat, att många av de ganska intrikata spörsmål, som den kontrollerande myndigheten på detta område skulle få att lösa, äro av den beskaffenheten, att det är nödvändigt, att en större församling av sakkunniga personer får tillfälle att gemensamt ta ställning till desamma. De betänkligheter, som Kungl. Maj:t har anfört mot systemet med nykterhetskonsulenter och som ha föranlett Kungl. Maj:t att för sin del förorda ett system med länsnykterhetsnämnder, tror jag därför för min del äro riktiga. Jag kan i det hänseendet instämma med utskottets ärade ordförande, som förklarade, att han från början ställt sig ganska betänksam mot detta system, men under den debatt som har förekommit och genom de överväganden som han har haft tillfälle att göra, har han blivit övertygad om att detta dock är den bästa vägen att gå.

Jag ber att få säga, herr talman, att jag för min personliga del är ganska känslig för de erinringar, som göras i fråga om obehöriga ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Det gäller inte bara detta speciella område, utan det gäller den kommunala självstyrelsens sätt att fungera i allmänhet. Men det förefaller mig, som om man här rörde sig på ett specialområde, där talet om den kommunala självstyrelsen i viss mån måste tåla vissa inskränkningar. Här är det ju dock fråga om en allmän samhällsvård, ett intresse, som inte bara är rent kommunalt utan sträcker sig över hela samhället. Det gäller en allmän samhällsvård, för vars handhavande statsmakterna begära kommunernas medverkan. Det är under sådana förhållanden förklarligt, tycker jag, om staten önskar, att denna kommunernas medverkan också skall bli så effektiv som man förutsatt från statsmakternas sida. I den mån ett ingripande i den kommunala självstyrelsen här kommer att ske genom ett kontrollerande organ, så

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

beror det därpå, att den kommunala självstyrelsen inte fungerar tillfredsställande i den uppgift, för vilken dess medverkan har begärts. Ingripandet avser då endast att i kommunernas ställe fullgöra en uppgift, som hör till kommunernas i lag stadgade skyldigheter men som de kommunala organen av en eller annan anledning inte tillfredsställande fullgöra. Ett sådant ingrepp i den kommunala självstyrelsen förefaller mig inte nödvändigt behöva föranleda så stora betänkligheter, som man här talar om. För mig åtminstone står detta ingrepp i självstyrelsen på ett helt och hållet annat plan än en hel del andra omständigheter, som på det området kunna förekomma och kunna diskuteras.

Det har särskilt från herr Ekströmers sida men även av herr Wistrand påpekats, att det funktionssätt, som har förutsatts för länsnykterhetsnämnderna, knappast skulle göra det möjligt för dem att på ett verkligt effektivt sätt kunna ingripa och åstadkomma en förbättrad nykterhetsvård. Det har påpekats, att det förutsattes, att nämnderna skola hålla bara fyra sammanträden om året och att denna mycket inskränkta arbetsmöjlighet knappast kan tillåta några särskilt effektiva ingripanden. Jag är fullständigt överens med de båda herrarna om att därest länsnykterhetsnämnderna verkligen skola kunna göra någon nytta, bör möjlighet beredas dem att arbeta effektivt, men jag vill också påpeka, att deras möjligheter till arbete inte äro inskränkta till dessa fyra sammanträden. Det stadgas ju dock i förslaget, att länsnykterhetsnämnderna i varje nykterhetsnämnd skola ha ett ombud, som skall stå i kontakt med länsnykterhetsnämnderna och göra det möjligt för dem att följa de kommunala nykterhetsnämndernas arbete samt konstatera, huruvida detta bedrives tillfredsställande eller om ett ingripande bör ske. Länsnykterhetsnämndernas arbete är således mycket intimt förbundet med de kommunala nykterhetsnämndernas vardagliga arbete, och den omständigheten bör väl också medverka till att åstadkomma den ökade effektivitet, som man önskar.

Herr Bergman föreföll ha sympatier för det önskemål, som har framförts i olika motioner angående vissa kvalifikationer för medlemskap i nykterhetsnämnder av olika slag. Jag har nu för min del den uppfattningen, att om man för ledamotskap i en kommunal nykterhetsnämnd stadgar sådana kvalifikationer, som här föreslås, så kommer detta stadgande att till sin praktiska verkan bli mycket illusoriskt. De flesta av oss, som ha någon erfarenhet från det kommunala arbetet, ha säkerligen mycket god kännedom om hurusom de stadganden av hithörande slag, som finnas beträffande ledamotskap i t. ex. skolstyrelser och kyrkoråd, knappast medfört den effekt, som man avsett därmed. Jag tror också, att man kan våga säga, att i den mån institutionen med länsnykterhetsnämnder kommer till för att övervaka de kommunala nykterhetsnämndernas arbete eller rättare sagt kommunernas sätt att fullgöra de skyldigheter beträffande nykterhetsvården som lagstiftningen ålägger dem, så skall man kunna få garantier för att urvalet av ledamöter i de kommunala nykterhetsnämnderna skall bli bättre än som möjligtvis hittills varit fallet på sina håll.

När det vidare gäller förslaget om ett stadgande att till landstingens ledamöter i länsnykterhetsnämnderna skola väljas endast sådana, som genom ledamotskap i kommunal nykterhetsnämnd ha förvärvat sig erfarenheter beträffande nykterhetsvården, så tror jag, att det är olämpligt att på det sättet inskränka kretsen av de medborgare, bland vilka landstingen få göra sitt val, och jag skulle vidare vilja säga, att det sätt, på vilket en del kommuner hittills ha valt ledamöter i de kommunala nykterhetsnämnderna, knappast gör det antagligt, att ledamotskap i en kommunal nykterhetsnämnd skall vara någon alldeles särskild kvalifikation för att utöva en kontrollerande myndighet över nykterhetsnämndernas arbete.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

Herr Bärge, Johan: Herr talman! Jag begärde ordet för att yttra mig något i anledning av herr Wistrands anmärkningar över att frågan om nykterhetskonsulenter i stället för länsnykterhetsnämnder hade ägnats så liten uppmärksamhet. Då jag har deltagit i rusdryckslagstiftningsrevisionens förberedande arbete till denna lag, ber jag att här få vitsorda, att man inom revisionen nog från början också var inställd på den tanken, att det enklaste sättet att åstadkomma de förbättringar på vårdområdet, som man här strävar till, skulle vara att tillsätta konsulenter. Men av de ingående utredningar och undersökningar, som verkställdes, framgick det, att i ett otal fall var det inte nog med att få en rådgivande person till hjälp och stöd åt nykterhetsnämnderna, utan det måste skapas en institution med vissa befogenheter. Den föregående ärade talaren har ju belyst den saken, så att jag skall inte spilla ord på den, men det är knappast på det sättet, att man inte har ägnat frågan tillbörlig uppmärksamhet, utan man har efter noggrant övervägande kommit fram till den slutsatsen — det gjorde man åtminstone inom rusdryckslagstiftningsberedningen — att detta icke skulle lända till önskat resultat.

Jag vill ge herr Wistrand rätt i ett fall. En sådan där konsulentverksamhet skulle tydligen fylla en rätt stor uppgift, och man tänkte sig nog inom revisionen, att om det visade sig, att den nu föreslagna metoden för dessa frågors ordnande visade sig vara ett steg på rätt väg, måste arbetskraft ges åt länsnykterhetsnämnderna i form av någon tjänsteman, som skulle få i uppdrag att utföra ungefär vad herr Wistrand nu har velat pålägga nykterhetskonsulenterna. Då möter man spörsmålet om kostnaderna. Ja, det är möjligt, det är för mig troligt, att om det skall bli någonting av med detta, kommer det att draga större kostnader än vad som här är förutsatt. Då är frågan: Skall man draga sig för dessa kostnader? Mitt svar på den frågan är kort och enkelt: När samhället begagnar sig av någonting sådant som rusdryckshanteringen och samlar in hundratals miljoner kronor på en sådan s. k. näring, så tycker jag för min del, att det närapå är futtigt att knussla med något hundratusental kronor, när det gäller att bota de revor i samhället, som äro försakade av rörelsen i fråga. Om vi än kunna tvista om hur man skall ordna med själva rusdryckslagstiftningen, så borde man väl utan vidare kunna vara överens om en sak, nämligen att man på det mest tillfredsställande sättet åtminstone skall försöka att lägga plåster på de sår, som ha slagits genom denna rörelse. Det är inte fråga om stor procent av den sammanlagda intäkt, som det allmänna gör på rusdryckshanteringen, även om man ökar det här föreslagna beloppet så pass mycket, att det räcker att ge de blivande länsnykterhetsnämnderna arbetskrafter för fullgörande av den rådgivande funktion, nämligen konsulentens, som herr Wistrand — och det med rätta — värdesätter så högt. Jag anser dock för min del, att man icke kan undvara en institution sådan som den här föreslagna länsnykterhetsnämnden.

Här yttrades nyss, att det är obestriddligt, att nykterhetstillståndet har förbättrats i landet på senare tid. Ja, det är både sant och icke sant. Om man vill mäta nykterhetstillståndet med måttet av den mängd spritdrycker, som förtäres, så är det inte mycket att prisa, men förhållandet är ju det, att detta mått knappast är lämpligt i det fallet. Ett säkrare mått, som visar, att förhållandena äro långt ifrån tillfredsställande, är just den omständighet som påpekas såväl i propositionen som i betänkandet, att de alkoholistanstalter vi ha äro så överfyllda av patienter, att de icke kunna taga emot flera. Det behövs en utökning av antalet platser. Detta behöver ju egentligen inte bero så mycket på ett försämrat tillstånd som på den omständigheten, att man nu söker i större utsträckning än förr att taga vård om dem, som behöva sådan vård. Att inte allt är bra — och det är långt ifrån bra — måste vi dock alla

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

vara överens om, och vad som kan göras för att få förhållandena bättre är synnerligen lovvärt, även om, herr talman, man skulle begå ett misstag. Så ser jag saken.

Jag vill tillägga här, och det var utskottets ärade ordförande också inne på, att jag tycker att statsverket icke skall vara för njuggt, inte allenast när det gäller att se till, att nykterhetsvården i och för sig blir tillfredsställande ordnad, utan även då det gäller att bära de indirekta kostnader, som följa med ett ingripande och som överhuvud taget följa med rusdryckshanteringen, nämligen att stödja och hjälpa kommunerna och påtaga sig de kostnader, som annars påvila dem för omhändertagande av alkoholisternas familjer. Förr eller senare måste vi komma därhän, att statsverket får påtaga sig en tillbörlig del av dessa kostnader.

Sist ber jag, herr talman, att få säga i fråga om de vagabonderande alkoholisterna, att för nykterhetsvården ha dessa människor vållat oerhört mycket bekymmer och besvär, och på många håll står man rådlös, hur man skall förfara för att få bättre förhållanden beträffande dessa kringdrivande individer. Om man studerar fylleristatistiken, skall man finna, att en stor del av förseelserna äro begångna av sådana där kringstrykande personer, som ha dömts till böter för fyleri men som man inte fått tag i, sedan de försvunnit från orten. Jag tror, att herr Wistrands ömmande för de »oförargliga individerna» i detta fall är något överdrivet. Jag skulle vilja se, om denna lag kommer att urarta dithän, att man tar fast skäligen oantastliga personer. Där-om uttalar jag det allra starkaste tvivel. Det förhåller sig inte på det sättet, att nykterhetsnämnderna springa och snoka för att finna fall, tvärtom är det nog så, att nämnderna ingripa först då de — jag tillåter mig det uttrycket — äro piskade till att göra ingripanden, och det av förklarliga skäl. De, som sitta i de kommunala ledningarna, veta också, hur besvärligt det numera är att få intresserat och kvalificerat folk i nykterhetsnämnderna, därför att dessas arbete är av den beskaffenheten, att man drar sig för det. Det är inte likt vanliga kommunala förtroendeuppdrag, utan det är ett jobb, som det liksom ligger styggelse i, om jag så får säga. Detta gör, att jag tror, att de farhågor, som herr Wistrand i det fallet har uttalat, äro synnerligen överdrivna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag har blivit uppmärksamgjord på att det yrkande, jag framställde om bifall till herr Hellbergs motion, ej kan upp-
tas till behandling, och då jag ej vill besvara kammaren med ett kanske meningslöst återremissyrkande, skall jag instämma i herr Wistrands yrkande. Därmed vill jag ingalunda säga, att jag på något sätt har låtit mig övertygas av min högt ärade partivän beträffande de vagabonderande alkoholisternas omhändertagande.

Sedan jag hört den senaste talarens, herr Bärge, något egendomliga ekonomiska resonemang, kan jag inte neka mig att tillägga ett par ord. Han sade, att så och så mycket få vi in på starkvaror, och då är det inte för mycket, att vi betala ganska rikligt för att bota de revor som av dessa förorsakas. Nu anser väl varken någon av reservanterna eller utskottsmajoriteten, att här inte skall åtgöras någonting. Skillnaden är bara den, att vi tycka, att det blir bättre gjort med nykterhetskonsulenter än med länsnykterhetsnämnder, och därtill långt billigare. I valet mellan att få ett bättre och billigare medel och ett sämre och dyrare, väljer åtminstone jag det billigare.

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

Herr Norman: Herr talman! Herr Ekströmer befarade, att resultatet av länsnykterhetsnämndernas arbete inte skulle bli så synnerligen stort bland annat på den grund, att den kostnadsram, som här är beräknad, skulle nödvändiggöra, att de komme att sammanträda rätt sällan. Herr Elon Andersson har ju redan i det fallet hänvisat till § 5 i den föreslagna lagen och erinrat om att det i den lokala nykterhetsnämnden skall finnas ett ombud utsett av länsnykterhetsnämnden. Här finns i varje fall den organisatoriska förutsättningen för att det vid alla lämpliga tillfällen skall finnas en förbindelseled emellan framför allt ordföranden i länsnykterhetsnämnden men också hela nämnden och den lokala nykterhetsnämnden. Nog finns det alltså organisatoriskt sett förutsättningar för ett effektivt arbete. Skulle, såsom här har erinrats, kostnaderna behöva stiga utöver vad som är beräknat, så bör samhället kunna bära dessa kostnader med jämnmod för det goda syftets skull.

Herr Wistrand var ledsn över att socialministern inte var närvarande nu och kunde lämna herr Wistrand besked om de skäl, som för hans del hade varit avgörande, när han inte valt de andra möjliga vägar, som här kunde beträdas. Skälen finnas ju angivna i propositionen. Där är omtalat, att såväl frågan om länsnykterhetsnämndsammanslutningarna som frågan om länskonsulenterna övervägts under det förberedande arbetet, men detta övervägande har lett till den slutsatsen, att effektiviteten av länsnykterhetsnämnder är större.

I fråga om de vagabonderande alkoholisterna framhåller departementschefen i propositionen, att dessa enligt samstämmiga uttalanden från skilda håll utgöra ett samhällsont av verkligt svår beskaffenhet. Han erkänner, att det kan göras erinringar mot att här så att säga stadga en särskild kvalificeringsgrund, men anser, att det i realiteten inte blir så mycket nytt, som kommer till. I § 1 av alkoholistlagen talas ju om tillämpningsområdet, alltså vilka individer, som kunna bli föremål för nykterhetsnämndernas olika ingripanden, de förebyggande åtgärderna och allt detta och det slutliga interneringsförfarandet i nödfall. Som primär förutsättning gäller, att det skall föreligga alkoholmissbruk, men detta ger inte enbart möjlighet till de olika ingripandena. Där räknas upp, att utom alkoholmissbruket skall även förekomma den ena, den andra, tredje, fjärde eller femte förutsättningen. Alkoholisten måste vara farlig för annans personliga säkerhet eller eget liv eller utsätta någon, som han enligt stadgande i lagen är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person eller ligga det allmänna, sin familj eller annan till last eller vara ur stånd att taga vård om sig själv eller föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt. Sedan finns det ytterligare en kvalificeringsgrund, nämligen att vederbörande under de två senast förflutna åren skall ha blivit dömd till ansvar för fylleri tre eller flera gånger. Till detta är nu lagd en tredje förutsättningsgrund, vederbörande skall förutom att vara hemfallen åt alkoholmissbruk föra ett kringflackande liv. I själva verket är det nog så beträffande dessa vagabonderande alkoholist, att om de hade en stadigvarande plats här i samhället, en stadigvarande vistelseort, så skulle de fylla ett eller flera av de andra villkor, som äro föreskrivna här, men just på grund av deras oroliga tillvaro får man inte anledning att ingripa av någon av dessa grunder. Dessa människor äro inte precis så trivsamma individer, när de vandra från plats till plats. De äro säkerligen många gånger mycket störande i sitt uppträdande och skulle förvisso ha ådömts böter för fylleri inte bara tre gånger utan flera, om man hade haft så lätt att få tag på dem som på en människa med stadigvarande vistelseort, vilken uppför sig på samma sätt.

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

I stort sett tror jag, att saken ligger så till, att förutsättningarna för nykterhetsnämndernas ingripande mot dessa individer föreligga enligt nu gällande kvalifikationsgrunder i sak sett. Det tillägg, som nu föreslås, om det kringflackande livet, ger möjlighet att ingripa av samma skäl, som i sak skulle vara tillämpliga, om dessa individer vore mera bofasta.

Herr Bergman: Herr talman! Jag begärde ordet för att undanröja ett missförstånd, som tydligen i någon mån förelåg i det yttrande som hölls av herr Elon Andersson. Detta missförstånd kanske beror på att jag inte höll mitt anförande från talarstolen och att det därför erbjöd svårighet för honom att från hans plats helt uppfatta vad jag sade.

Jag hyser på det hela taget alldeles samma uppfattning som han, vilket framgår av att jag inte yrkade bifall till de motioner, som det var fråga om. Jag sade, att vad man möjligen skulle kunnat göra vore att återremittera ärendet, men icke ens ett sådant förslag ville jag framställa.

Jag ansåg emellertid, att dessa motioner, och särskilt en av dem, under vilken återfinnas namnen på synnerligen representativa och kommunalt erfarna personer, förtjänat att bli omnämnda här med tanke på den i dem uttalade önskan om att verklig hänsyn skulle tagas till kravet på kompetens hos dem, som skulle ingå i nykterhetsnämnderna. Bland undertecknarna av ifrågavarande motion erinrar jag mig borgmästare Dahlbäck och herr Danielsson, som från sina hemorter ha stor erfarenhet på detta område, herr Äqvist i Örebro, herr Björling och herr Nilson i Eskilstuna, om vilka detsamma gäller, huvudmotionären själv, herr Fredberg, icke att förglömma. Eftersom det inte var någon som framfört samma synpunkter i första kammaren, ansåg jag mig böra fästa uppmärksamheten på dessa synpunkter, men jag slutade, som sagt, mitt anförande utan att yrka bifall till någondera motionen och har således samma uppfattning som herr Andersson i det avseendet.

Vad den andra motionen beträffar anförde jag samma skäl emot den som herr Andersson själv nu nyss, nämligen exemplet på hur föga de föreskrivna kvalifikationerna för kyrkorådsbefattningar gällde i praktiken, när man skulle förrätta val, vilket tydde på att man inte kan lita på en så allmän formulering. Vad jag i den delen anförde var alltså delvis en polemik emot denna motion. Jag anser att båda de ifrågavarande motionerna hava den förtjänsten, att de stryka under vikten av att det blir intresserat och sakkunnigt folk, som får hand om nykterhetsvården. Jag har inte anledning att vidare gå in på denna fråga nu, då det därvidlag icke förefinnes någon motsättning mellan oss, men jag vill blott tillägga, att när jag, utan yrkande, nämnde möjligheten av en återremiss, så innebar detta, att jag gärna skulle sett att i utskottets motivering tagits med någonting om vad som säges i motionen nr 436 i andra kammaren med avseende på kravet på genom ledamotskap i kommunal nykterhetsnämnd vunnen erfarenhet i nykterhetsnämnds arbete, dock utan att detta gjorts till oeftergivligt villkor, även de, som på annat sätt ådagalagt förtroget med och kompetens för uppgiften, borde kunna komma i fråga enligt min mening.

Eftersom jag nu har ordet, ber jag att få tillägga något, som jag inte kom att nämna i mitt första anförande och som vidrörts här i debatten endast i förbigående, men som kanske förtjänar att ytterligare understrykas. Utskottet har självt varit inne på den saken och uttalat sympati för tanken att staten skulle övertaga väsentliga delar av dessa kostnader och helst avlasta dem från kommunerna. Jag hoppas att man i en snar framtid måtte få något resultat av den tanken. Det finns ett mycket starkt skäl däri att staten ju numera inhöstar väsentliga vinsten av alkoholförsäljningen. Inkomsten går numera

Ang. vissa ändringar i alkoholistlagen. (Forts.)

inte till kommunerna, som den delvis gjorde förut, utan till staten, och då bör staten också få finna sig i att bära omkostnaderna, avbränningarna för en sådan affär. Och dessa olycksfall i industrien — om jag får uttrycka mig så — som bestå i tillkomsten av en mängd olyckliga offer för alkoholismen och allt eländet i deras familjer, allt detta hör till omkostnaderna för alkoholaffären här i landet. Eftersom nu staten bedriver denna affär och tar inkomsterna av den, är det fullkomligt rätt, att staten också bär avbränningarna för den.

Herr Norman: Herr talman! Jag tänkte inte gå in på detta spörsmål om stadgande av särskilda kvalifikationer för ledamotskap i länsnykterhetsnämnder, men när herr Bergman nu var inne på den frågan en gång till och därtill visat en rätt betydande förkärlek för yrkandet i motionen II:436, så finner jag anledning att säga ett par ord om den saken.

Vi kunna ju inte bortse ifrån att förslaget om länsnykterhetsnämnder har sin grund däri, att det framkommit ganska stark kritik mot de kommunala nykterhetsnämndernas sätt att sköta sin verksamhet. Jag har för min del ansett det vara i viss mån ologiskt att under sådana förhållanden föreskriva, att i länsnykterhetsnämnden ovillkorligen skall finnas personer, som ha erfarenhet från de kommunala nykterhetsnämnderna. Vad som är det viktiga, vilket vi alla äro överens om, det är att det blir de bästa och lämpligaste personerna, som sättas in i verksamheten, och jag tror att herr Bergman och jag äro överens om, att en sakkunnig, duktig och nitisk medborgare med intresse för saken, som inte har deltagit aktivt i de kommunala nykterhetsnämndernas arbete, kan vara en bättre ledamot än mången ledamot i den kommunala nykterhetsnämnden. I sak är det ju ingenting som skiljer oss åt, utan vårt önskemål är, att de för uppdraget mest lämpliga personerna skola få hand om verksamheten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Wistrand* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion angående beredande av möjlighet för svenska medborgare av judisk börd att utträda ur mosaisk församling utan att inträda i svenska kyrkan, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr **andre vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att på föredragningslistan för nästa plenum sammansätta stats- och andra lagutskottets utlåtanden nr 1—5 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden samt första lagutskottets utlåtande nr 48 sättas sist bland dessa ärenden.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogos och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade skrivelse nr 283 och propositioner nr 319—323.

Herr *Holmström* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av konsthögskolan m. m.;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av säkerhetsanstalt för förvarade och internerade samt ny sinnessjukavdelning inom fångvården;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Statens uppfostringsanstalt å Bona: Nybyggnadsarbeten m. m.;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till kapitalinvestering för uppförande av en logementsbyggnad vid fångkolonien å Singeshult;

nr 294, i anledning av väckt motion om ersättning till Hablingbo kommun och Gotlands läns landsting för vissa sjukvårdskostnader;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markbyten mellan kronan och Borås stad;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av mark för utvidgning av Bodens ingenjörkårs broslagningsplats vid Ängesholmen; samt

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av medel ur Stockholms varvs byggnadsfond för inköp av en villabyggnad å Stora Fjäderholmen.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1938/39 till en nämnd för granskning av läroböcker jämte i ämnet väckta motioner;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönereglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor jämte i ämnet väckta motioner;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till ortnamnskommissionen m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Läroanstalter för blinda: Omkostnader m. m.;

nr 159, i anledning av väckt motion om anslag till statistisk undersökning rörande utomäktenskapliga barns rättsliga ställning m. m.;

nr 160, i anledning av väckt motion om utredning rörande bättre skydd och vård åt utomäktenskapliga barn och deras mödrar;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till civilt avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1938/39 för viss personal inom den civila statsförvaltningen m. m.;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförstärkning åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriskt dyrtidstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.; samt

nr 166, i anledning av väckt motion om järnvägsförbindelsen mellan Sverige och Tyskland;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om sänkning av minimitullen för vissa lantbruksmaskiner;

nr 24, i anledning av väckta motioner om nedsättning av tullsatserna på industrimaskiner, som ej tillverkas inom landet;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 304, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juli 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 27, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen om arvsskatt och skatt för gåva;

nr 28, i anledning av väckt motion om skattefrihet för vissa sammanslutningar av studerande vid rikets universitet och högskolor; samt

nr 29, i anledning av väckt motion angående skattefrihet för alla slags stipendier och utbildningsunderstöd;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1937 (nr 305) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassarservice;

nr 53, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning av allmänna familjepensionsreglementet å lärare vid statens undervisningsväsende m. fl.;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i vissa delar av tjänstepensionsreglementet för arbetare den 30 juni 1934 (nr 443) m. m.;

nr 56, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen hos första kammaren J. H. Wallin;

nr 57, i anledning av förslag om förhandlingsrätt för tjänstemän vid riksdagen och dess verk jämte en i ämnet väckt motion;

nr 58, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående inköp av ett intill riksbankens fastighet i Jönköping gränsande markområde; samt

nr 59, i anledning av fullmäktiges i riksbanken och riksgäldskontoret framställning rörande anordnande av vissa valvsutrymmen för riksbanken och riksgäldskontoret;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. dels ock i ämnet väckt motion; samt

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om statspolisens verksamhet och existensberättigande m. m.;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden; samt

nr 15, i anledning av väckt motion angående utredning och förslag i fråga om en friare omflyttning inom Norden; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckt motion angående utredning om en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning; samt

nr 13, i anledning av väckt motion angående utredning om dels reglering av arbetstiden och övriga arbetsförhållanden för ungdom i åldern 14—18 år, dels rådgivning och annan hjälp till ungdomens yrkesval.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.21 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 17, 18 och 20 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Th. Bjurström, Hedemora, på grund av sjukdom (influenta med hög feber) måste vårdas sängliggande och alltså är förhindrad inställa sig till riksdagsarbetet under minst en vecka, intygas.

Hedemora den 23 maj 1938.

Bengt Berglund,
leg. läk.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handel med fodermedel;

nr 306, i anledning av väckta motioner om viss ändring av gällande bestämmelse angående tillsättande av underläkare vid vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag).

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 541, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, II:40, angående yrkesundervisning och fortbildning för skogsbygdernas ungdom.

Herr förste vice talmannen: Jag får hemställa, herr talman, att delgivningen av andra kammares ifrågavarande beslut ej måtte föranleda något vidare yttrande, då första kammaren den 27 nästlidna april bifallit sitt första tillfälliga utskotts i utlåtande nr 4 gjorda hemställan, att en inom kammaren väckt motion i samma syfte som andra kammares beslut ej måtte till någon första kammares åtgärd föranleda.

Denna hemställan bifölles.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts skrivelse nr 283, med tillkännagivande att i statsverkspropositionen bebadad framställning angående anslag till upp-

förande av ny byggnad för beskickningen i Tokio icke kommer att föreläggas riksdagen, beslöts att denna skrivelses innehåll skulle meddelas statsutskottet och skrivelsen läggas till handlingarna.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 319, med förslag till förordning angående rätt för svenskt aktiebolag att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 320, angående nedskrivning av lånekapital i luftfartsfonden m. m.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 321, med förslag till beräkning av vissa inkomster å riksstaten för budgetåret 1938/39 m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick det procenttal, varmed inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1938 skulle utgå, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 322, med ändrat förslag till förordning om särskild skatt å förmögenhet för år 1938; samt

nr 323, med förslag till förordning om särskild skatt å aktiebolags inkomst.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Holmström* m. fl. väckta motionen, nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad förlägningsplats för Värmlands flygflottilj m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 155—166, bevillningsutskottets betänkanden nr 23—29, bankoutskottets utlåtanden nr 51—59, första lagutskottets utlåtanden nr 49 och 50, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 14 och 15 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 12 och 13.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag får hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta att på morgondagens föredragningslista skola bland två gånger bordlagda ärenden främst uppföras bankoutskottets utlåtanden nr 51—53, därefter bevillningsutskottets betänkande nr 26 samt vidare följande statsutskottsutlåtanden i här angiven ordning, nämligen nr 161, 156, 162—165, 155, 157—160 och nr 166. Övriga ärenden torde uppföras i vanlig ordning, dock att första lagutskottets utlåtande nr 49 torde sättas sist å föredragningslistan.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmälles och bordlades

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 6, angående ersättning åt förste amanuensen E. Skoglund, vilken inom sammansatta stats- och andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 56, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med vissa mineraloljor, m. m., dock endast såvitt angår författningsförslaget, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.
